

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

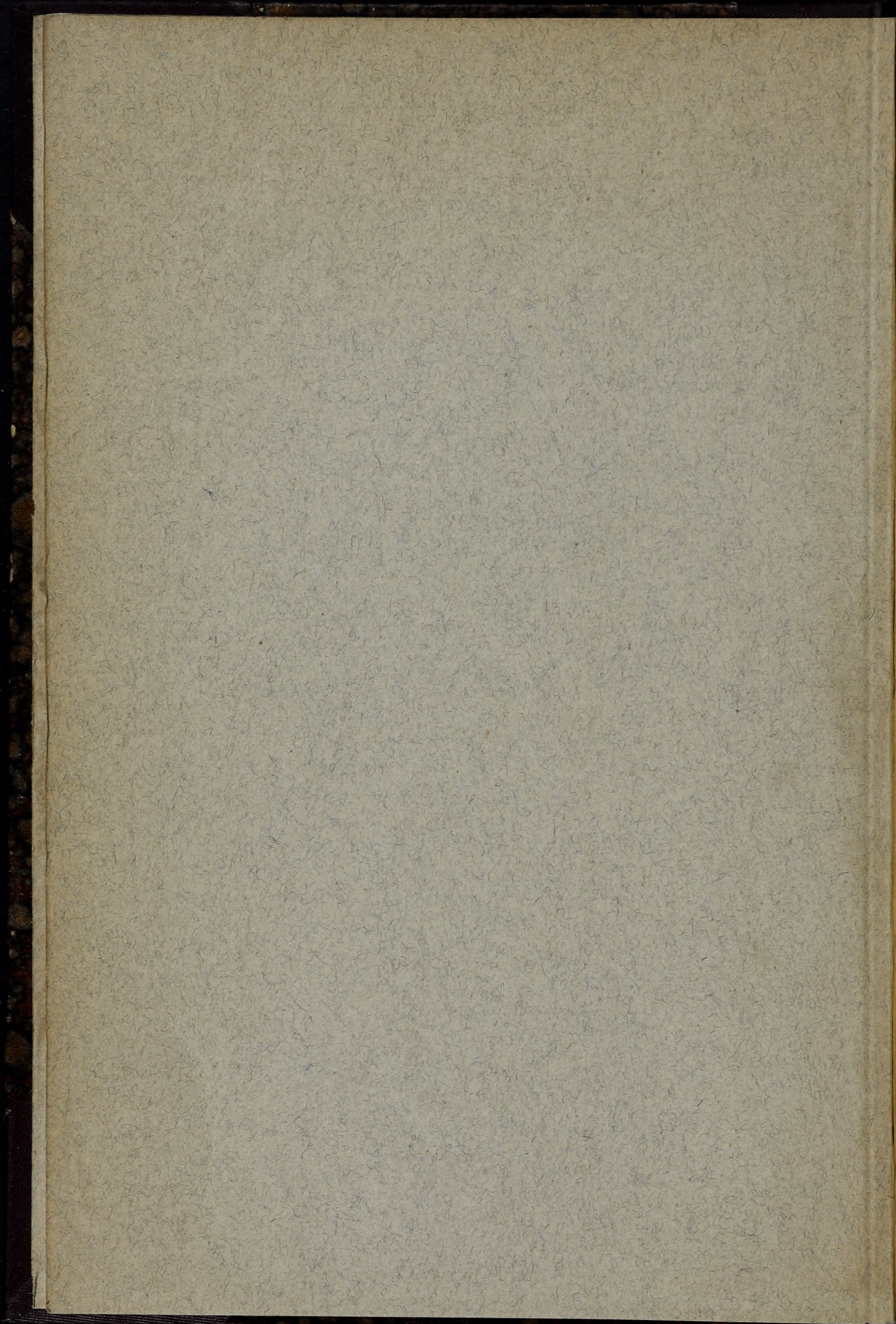

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Vitt.
Su.

SJÖLUFT

AF

RICHARD MELANDER

SJÖLUFT

—◆—
BERÄTTELSE

AF

RICHARD MELANDER

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM 1897

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

INNEHÅLL.

	Sid.
Skepparens julafton	1
Ur spåret	22
Den gamle kaptenen	45
Brända skepp	52
Fyrmästarens berättelser.	
1. En nyårsnatt vid Chinchas-öarna	77
2. Fyrskeppet	89
Drömmaren	95
Dragonen	103
Under stjärnbaneret.	
1. Merrimac och Monitor	121
2. Albemarle och löjtnant Cushing	138
»Konungen är död — lefve konungen!»	155
Styrman Jansson	165

Skepparens julafton.

Briggen »Enigheten» låg rullande och slängande i hård dyning några mil utanför en ö i västra skärgården, där skepparen hade sitt hem. Julafton hade kommit, och briggen hade de sista tre fyra dagarna icke hunnit sammanlagdt en mil närmare land. Skepparen plögade alltid avsluta årets resor i tid att hinna hem till julen, och folket ombord, som nu följt honom många år, trufdes godt med denna anordning. Visserligen var skepparen den ende gifta karlen på skutan och hade som sådan alldeles särskildt intresse att jula i land, men litet hvar tyckte man om att på bestämd tid få börja dagdrifveriet till och från gamla bekanta ställen och personer, och det var därför alltid en högtidsdag, då sista lasten var lossad och segel sattes för att taga tomma skutan hem till vinterkvarteret.

Så kom då stiltjen, och man fick knappt fartyget ur fläcken. Det frestade tålmodet, men intet var att göra annat än att hålla god min och hvissla för ny vind. Och där hvisslades ombord från morgon till kväll.

Skepparen Borg gick på sitt akterdäck tyst och allvarsam och såg åt land. Folket talade i allmänhet inte gärna till honom, när han var så där sluten, ty vanligtvis bestods då intet annat svar än en blick, som bad den närgångne laga sig undan. Endast timmermannen, Notviken benämnd

efter hembygden — annat namn hörde man aldrig på honom — tycktes ha något slags rättighet att äfven vid kritiska tillfällen närma sig befälhafvaren.

Och han gjorde så nu på sitt vanliga sätt, d. v. s. han ställde sig vid relingen ungefär tvärs för stormasten och såg utåt sjön utan att låtsa ha märkt, att Borg också fanns på denna del af däckbet. Skepparen fortsatte sin promenad fram och tillbaka förbi stället utan att se upp från däcksplankorna.

Skymningen hade länge sedan delvis dolt horisonten, men sjön närmast omkring briggen låg klar och blänkande i sin envisa och enformiga rörelse. Taktmässigt hördes mars- och bramseglen smälla mot stängerna, då den nästan omärkliga vinden icke förmådde hålla dem fyllda, rårna knarrade, och emellanåt satte briggen med en hård duns ned stäfven, så att bogsprötsnocken nästan doppades. Flöjeln på stortoppen hängde utefter stängen slängande till och från vid fartygets rörelser. Luften var egendomligt ljum i förhållande till årstiden.

Notviken tycktes nu ha sett sig mätt på sjön närmast omkring och vände sig inåt däck vid ett tillfälle, då Borg passerade honom.

»I dag ä' det tjugufem år se'n, kapten», sade han i lågmäلت ton, som om han talat för sig själf.

Skepparen fortsatte utan att tyckas ha hört orden. Efter ännu några slag fram och tillbaka stannade han ett ögonblick och sade i samma likgiltiga ton:

»Inte ännu.»

När han kom tillbaka nästa gång, passade Notviken på:

»Nej — nej — klockan ä' bara sju nu, men hon blir väl elfva, om vi får lefva.»

Skepparen tvärstannade.

»Hvarför skulle vi inte få lefva?» tog han häftigt i.

»Vi får väl det, hoppas jag», sade timmermannen småskrattande. »Nu ha vi klart där nere, kapten.»

»Hvad för slag?»

»Kapten har ju bjudit oss på grogg, vet jag.»

»Det var sant — jag kommer strax.»

Notviken gick. Borg fortsatte sin promenad men stannade några ögonblick vid hvarje vändning och såg utåt sjön, som tungt lyftes och sjönk nära och fjärran. Skymningen tycktes ha dragit sig tätare omkring fartyget, och endast några matta silfverstänk syntes på himmeln öfver masttopparna. Borg tog ännu en lång dröjande blick öfver relingen akter ut, och så gick han ned i kajutan.

Som han öppnade dörren, strömmade starkt ljussken mot honom, och någonting, som skulle föreställa en julgran, syntes uppställt på det långsmala bordet vid kajutans långvägg. Det var spjälorna af en hönsbur, hvilka timmermannen ordnat och fäst vid en afsågad handspak, så att det hela liknade skelettet af en gran. Alltsammans hade samma dag grönmålats och därpå försetts med några ljusstumpar, hvilka tändts, då skepparen hördes i trappan. Och där satt nu hela den lediga delen af besättningen, fem man, då endast en enda, rorgångaren, behöfdes på däck i sådant väder, när knappast en brass rörts på många timmar. Styrmannen hade redan lämnat fartyget under hemresan.

Oförställd munterhet lyste ur allas ögon, då skepparen trädde in. Timmermannen var nu alltid glad, huru eller hvart än ödet kastade honom, det visste man nog, men själfve den dystre gamle matrosen, som var född någonstädes uppe i de mörka trakterna vid Hvita hafvet och som kommit att segla på »Enigheten» så länge, att han glömt det mesta

af ryskan, han satt där nu med sin kritpipa i den skäggiga munnen och mötte befälhafvaren med en så glänsande och förnöjd blick, att man aldrig skulle kunnat tro karlen vara född melankoliker. Och de tre yngre karlarne, bröderna Per och Nils, hvilka så godt som hittats på gatan af Borg, och den beskedlige Anton från Danmark, ja de hade nu alltid roligt, så snart Notviken var i tagen. Ty någon påhittigare än han, när det gällde att fördrifva ledsnaden ombord, fanns då icke. Också hade det allvarsamma uttrycket i skepparens ansikte genast vid inträdet bytts i en min af uppriktig tillfredsställelse.

Notviken fyllde nu glasen, och skepparen drack med sin besättning, och besättningen drack hans skål i botten. Och så sprang timmermannen, som aldrig glömde någonting, upp på däck för att aflösa rorgångaren ett ögonblick, medan denne också fick sig en grogg. Skepparens ansikte blef åter allvarsamt, då karlen kom in i kajutan. Det var en lång magerlagd matros, som tycktes äga ovanlig kroppsstyrka. Hans ärliga blick mötte skepparens med samma allvarliga uttryck.

»Allt väl, Johansson?» sade Borg halft frågande, halft intresselöst.

»Ja, kapten — allt väl. Men vinden tycks vilja gå en smula från syd — den vind som ä', förstås. Notviken tog min törn för ett ögonblick.»

»Ja, ja — skål, Johansson!»

»God jul, kapten!»

»Ja, god jul, kapten — god jul!» ropade de öfriga af besättningen och höjde sina glas.

Strax därpå var timmermannen åter nere.

»Ni drack för julen, tror jag», sade han. »Ja, nu ska' vi ha en riktig julafton ombord. Fram med kistan, pojkar!

— Usch, så hon slingrar! — Håll glasen, ryss! Vänta, ska' kapten få se!»

»Hva' har du nu hittat på för slag?»

»Jo, vi har julklappar — alldeles som di har i land nu — jaja förlåt, kapten, det var inte min mening, att kapten skulle påminnas om det nu, men jag mente, att vi skulle göra det så treffligt vi kan ombord, eftersom enhvar kan begripa, att vi inte hinner fram denna julafton — och står brisen som den gör nu, hinner vi inte fram till nästa heller.»

Per och Nils hade under glada skratt halat in en sjökista genom dörren, och Notviken sköt den nymålade julgranen litet åt sidan för att bereda bättre plats på bordet. Och så börjades utdelningen af kistans innehåll. Notviken hade i enrum och under växlande af tysthetslöfte med enhvar särskildt af kamraterna gjort upp, att man skulle gifva de öfriga julklappar. Öfverraskningen blef därför allmän, då timmermannens hemliga spel blottades. En icke ringa svårighet hade emellertid utanskrifterna på paketen vållat. Endast timmermannen själf och Johansson hade lärt sig skrifva, och detta för ganska långt tillbaka i sin tidiga ungdom. Öfningen hade sedan dess icke varit stor. De öfriga kamraterna hade aldrig försökt konsten. I stället hade de nu bjudit till att medelst teckningar — mestadels någonting som skulle vara porträtt af adressaten — gifva sin vilja vid presentutdelningen till känna.

Timmermannen tog upp ett paket. Omslaget var ett stycke segelduk, på hvilket med oljefärg målats en timmerstock med en karl bredvid. Figuren var bred för sin längd och tycktes hafva stort skägg samt rund yllemössa med en knapp i kullen.

»Det ä' du, timmerman!» skreko alla på en gång, och Anton skrattade sitt beskedliga skratt för sig själf.

»Tack ska' du ha, Anton!» sade Notviken och tog varsammt upp paketet, hvars innehåll visade sig vara ett par mycket begagnade hängslen, de bästa dock som funnos i besättningens garderob.

»Med dem blir jag fin på juldagen!» fortsatte den nye ägaren muntert, hvarefter han framtog ett nytt paket, på hvilket stod skrifvet med grön oljefärg: »Till valRåssen.»

»Det ä' ryssen!» lät det från alla de sammanlutade hufvudena; »han ä' där oppe ifrån, där det finns hvalrossar och andra ishafsfiskar!» Förtjusningen var stor, att äfven denna nöt knäckts så hastigt. Och med barnslig glädje framtog den mörkskäggede mannen ur segeldukspaketet en gammal ansjovisburk, innehållande en half rulle tobak.

»Det här ska' väl vara två karlar, bröder, efter allt hvad jag kan begripa», fortsatte Notviken och höll upp en cigarrlåda, å hvars lock fastnubbats ett af pepparkaksdeg formadt tvillingpar; »det ä' förstås till Nils och Pelle.»

Så var det ock. Bakverket hade köpts vid sista besöket i hamn och satt nu som adress på en hel samling dylika, hvilka stufvats i cigarrlådan.

Nu togs en grogg öfver lag, hvarefter utdelningen fortsattes under allt gladare stämning. Men kapten Borg hade lagt märke till att julgranen på bordet gjorde något häftigare dansrörelser. Briggen arbetade således ännu något hårdare eller rättare: hon var än mera »ostyrig»; seglen utöfvade intet eller obetydligt inflytande; det hade ytterligare mojnats ut.

Efter en stund, då man kommit till botten i kistan, sade Notviken:

»Vi borde väl försöka få fatt i något slags predikningsbok eller dylikt, eftersom vi nu snart ä' midt i julafton. Jag kan nog läsa, om det kommer an på sådant, och Johansson ä' inte heller alldeles ur kurs på det hållet — men se, det värsta blir väl att fiska fram någon bok, eller har ni kanske någon, pojkar?»

»Det finns en i skansen», upplyste ryssen, »men inte för att jag begriper den — det ä' med ritningar i . . .»

»Ånej», afklippte timmermannen, »det ä' en så'n där geometri, di kallar, som styrman har lämnat efter sej. Den duger inte till *detta*.»

»En psalmbok har jeg i kisten», inföll Anton.

»På danska?»

»Nej da! på svensk — men det ä' kun di sidste bladen kvar i den.»

»Det låter bättre», menade Notviken, »ro fram med den, kanske vi kan hålla oss i vinden en stund med hvad som finns kvar inom pärmarna.»

Dansken hämtade sin bok, och Notviken började med en viss öfverlägsen uppsyn varsamt vända de få återstående bladen, hvarvid han höll upp boken bland julgranens grenar. Kamraterna följde med odelad uppmärksamhet, huru timmermannens vätta tumme tog blad efter blad. Men kaptenen, som i stilla fröjd bevittnat julklappsutdelningen, lämnade nu helt tyst kajutan och gick upp på däck.

»Han tycker inte om så'nt här, det vet jag se'n gammalt», sade ryssen och skar litet af sin nyvunna tobak.

Notviken lät för en sekund sin blick glida från psalmboken till talaren men sade ingenting.

Då skepparen kommit upp och hunnit vänja ögonen vid mörkret, gick han bort till rormannen.

»Hur ä' det nu, Johansson?»

»Hon gör ingen fart alls, kapten.»

»Och vi ha inte fyren ännu?»

»Nej. — Hvad håller di på med där nere, kapten?»

»Åh, Notviken ska' förstås predika nu. — Hva' ä' det här för slag? Namnbrädan, tror jag?»

»Aj, ligger hon där? Vi passade på att måla om det gröna på henne, medan vi hade färg till julgranen. Jag ska' lägga henne på kajuttaket.»

Borg lämnade mannen vid roret och gick till andra sidan af den ofvan däck varande delen af kajutan. Här var ett fönster, som någon för värmens skull ställt på glänt, och man kunde från däck tydligt både se och höra hvad som förehades där nere.

»Nej, den passar nog inte så bra», sade Nils till svar på något förslag från timmermannen, »här ä' ju ingen, som ska' gifta sej nu.»

»Men det kan bli», mumlade timmermannen och vände emellertid ett nytt blad. »Nå, den då? Vill ni ha den: 'För det nuvarande allmänna riksmötet'?»

»Vänta ett litet slag», afbröt ryssen, »medan jag tänker efter . . . vi lär nog inte ha något slags riksdag där hemma i Ryssland, och därför passar inte den kursen för mej.»

»Åja, det förstås», rättade timmermannen med en viss sälta i tonen och sände matrosen en blick från f. d. hönsburens spjälor, »men du kan nog behöfva ge en hand för sådana riksmöten, som finns. Men en annan sak ä' det, att vår riksdag har inte börjat ännu, när jag tänker närmare efter, och därför så — och därför så — här fattas det hva' jag skulle vilja kalla en femton famnars lina i psalmboken och splitsningen ä' illa gjord, för här kommer det i fort-

sättningen någonting om barndop — *jaså* — *jaså*, bladen låg oklara, kan jag se på numren — stopp, här har jag det! Brassa back förmärsseglet! Nu ligger vi bi en momang — hop med näfvarna, pojkar — du också, ryss, det här är allmänt farvatten — håll i julgranen, Pelle, men ta' inte i det nymålade — ä' ni klara nu? — 'Af-ton-bön-till-sjös'»

»Jag ska' ta' din rortörn en stund, Johansson», sade skepparen till karlen akter ut. Denne tycktes förstå skepparens tanke, lämnade ratten och gick ned till de öfriga.

Timmermannen var i full gång med den tämligen svåra uppgiften att läsa bönen. Men det gick, »när man bara vindade hem på den spak för spak», som han själf uttryckte sig. Hans ärliga, skäggiga ansikte var klart belyst från ljusstumparna i hans egen uppfinning, mellan hvars grenar han höll kvarlevorna af psalmboken för att bättre kunna tyda den fina stilen. Spändt lyssnande sutto kamraterna omkring honom med de rentvättade grofva händerna hopknäppta på bordet, där grogg-glasen stodo undanskjutna i ett hörn.

Skeppar Borg hade, då Johansson gått ned, återtagit sin plats vid kajutfönstret. Någon man vid roret behöfdes icke, då briggen icke längre gjorde fart. Skepparen stod andlöst lyssnande. När timmermannen hunnit till slut, blef det tyst en stund där nere, och därpå hördes några egenomliga långdragna toner. Borg pressade ansiktet mot fönstret för att se bättre. Notviken måtte ha funnit något blad med en psalm, ty han höll boken högre mot ljusen och sjöng ett slags själfvald melodi, medan han med rörelser af den lediga handen försökte få kamraterna att falla in. Men då ingen mer än han hade tillgång till texten, blef körsången endast ett slags fritt ackompanjemang, där hvarje stämma följde sin egen väg.

Märs- och bramseglen klapprade alltjämt mot stängerna utan att kunna fånga någon vind, sjön rullade blänkande och orolig sin spårlösa väg fram, några fiskmåsar skymtade då och då förbi i närheten af briggen, genomskärande hafvets brus med sina gälla skri, stjärnorna glimmade matt och tycktes vilja alldeles slockna, öfver det hela yttre låg någon oförklarlig, oroande och fridlös stämning, mot hvilken andaktsstunden i kajutan skarpt afstack, liksom skenet från timmermannens gran mot det omgifvande mörkret.

Borg gick åter till roret.

»Förunderligt», sade han lågt för sig själf, »att allt det här skulle träffa in just i afton, precis på dagen tjugufem år, sedan jag var med om detsamma — och begriper jag väder och vind eller rättare stiltje en smula, så blir fortsättningen densamma nu som då. — Ack, den där 'aftonbönen till sjös', som du drog nu, gamle Notvik, den kan jag bättre utantill, än du läste den innantill — men det vet inte ens *du*, för jag har ärligt hållit mitt ord att på tjugufem år — och längre har jag egentligen inte tänkt segla som skeppare — skulle ingen människa se mig vara med om en så kallad gemensam gudstjänst — och min enskilda skulle jag tro inte ens gumman min har bevittnat. Ja, gumman min och pojkarne! Nu sitter ni där och väntar och lyssnar efter far, och lotsen är nog hos er och pratar mot bättre vetande om att vädret blir bättre till natten. Ja, kan en *ensam* mans bön åstadkomma någonting, så se vi hvarandra åter, annars så . . . De där gemensamhetsbönerna tror jag inte på alltsedan den där julafton; när folk i *sådant* läge kan svika Gud och hvarandra, då ä' det inte heller mycket att hålla på det som rabblas och lofvas och sjunges i kyrkorna, där ingen fara står före. Jag är hållen för en

hedning, det vet jag, både i land och här på skutan, och ändå skulle jag nästan tro, att min besättning är den bästa som finns, om man ska' se saken på den sidan. Smörj har här vankats efter gammal ritual, men jämför Notviken och Johansson och ryssen med hvad de voro, då jag fick dem om hand! Och ändå har jag inte läst en enda så'n där tryckt predikan för dem. Hvad har jag med andras religion att göra eller andra med min? Men här, där jag står ensam vid mitt ror med natten omkring mig och kanske ensam på det klara med hvad som sannolikt väntar oss, ja här kan jag fritt säga ut mitt hjärtas innersta, ty jag vet, att blott *en* hör mig — och han hör mig också.»

Skepparen tystnade, ty steg hördes i kajuttrappan. Det var Johansson, som kom för att återtaga roret. Han hade snuggan tänd och kavajen pådragen öfver ullsticktröjan och tycktes vänta sig en rätt trefflig stund af sin vakt. Borg stod kvar, sedan han lämnat ratten, och såg oafvändt åt ett visst håll öfver sjön, som om han velat med blickarna genomborra det skumhöljda fjärran. Briggen låg nu tvärs för sjön och segelmassan gjorde ingen annan tjänst än att mildra rullningen.

»Du kan lämna roret och sätta dej här ett slag, Johansson, så ska' du få höra en gammal historia, som bara Notviken känner. Du har nu seglat med mej i aderton år, och hvem vet, om vi kommer att göra flera resor tillsammans.»

»Inte tänker väl kapten sluta heller, om det här går bra?»

»Du sa' ett klokt ord: om det här går bra! Jag har också sett på dej, att du ser en smula längre än de andra — ja, Notviken han vet nog, att vi har väder att vänta, men han låter aldrig humöret löpa alldeles ut, om han rätt

har varit allvarsammare i kväll, än jag på länge sett honom — men pojkarne tror jag inte ligga på annan bog än vanligt, det vill säga ingen bog alls. Ryssen går som alltid och tänker på sitt Arkangel eller Novaja Semlja. — Men det var inte detta jag ämnade tala om, utan jag ville ge dej en historia, medan vi sitter här utan att kunna göra någonting. Ser du, det var en gång en skonare, som hette »Enigheten», alldeles som den här briggen, och på den seglade jag som matros och Notviken som jungman. Kaptenen var nog sjöman, men han ville vara präst också. Predikades gjorde det tidt och ofta, och folket kunde bibelspråk lika bra som svordomarna och blandade också ihop dem. Så skulle vi då hem fram mot jul, och det bar i väg för en nordväst, hvars make jag inte sedan dess varit med om. Folket tjöt och tog till lipen ömsom, och kaptenen hade oss akter ut och läste långa stycken för oss! 'Kom i håg', sa' han, 'om det går galet, att vi hjälper hvarandra! Vill ni lofva det, gossar?' — 'Ja, kapten!' skrek vi. Och så läste han igen, och så sjöng vi i psalmboken, och han sa', att det var den vackraste gudstjänst han varit med om. Så kom då olyckan — det var just om julafton, och vi låg' ännu ute i sjön och letade efter fyrarna utanför Marstrand. Skonaren hade fått en ordentlig läcka, som timmermannen inte var människa att täta, och hur vi arbetade vid pumparna, så att vi så godt som bar skutan på våra armar, kom stunden, då hon inte lät styra sej längre, utan vi måste försöka ta land hvar som helst. Hon for genom sjön tung och klumpig som en tröttjagad hvalfisk, och till sist började hon rulla, så att vi förstod, att det inte var långt kvar. Vattnet stod upp i halfva rummet. En liten stund senare låg hon med kölen i vädret. Vi hade då — ja, jag begriper inte i

denna stund hur det gick till — fått en af båtarna i sjön och sutto nu allesammans i båten länsande för trekanten af seglet, som vi hissat. 'Nu ska' ni bedja, gossar', sade kaptenen. Ja, det ville vi alla! 'Och så ska' ni lofva heligt än en gång att hjälpa hvarandra, om det behöfs. Betänk, gossar, att detta ä' ett ögonblick, då vi äro ensamma inför Vår Herre, alldeles som i kyrkan. Ni ska' veta', sa' han, 'att ingenting ger mer mod i faran än gemensam bön.' Ja, vi gjorde, som han ville. Båten fräste i väg, men sjön hann fatt oss, och snart hade vi båten half med vatten. Vi öste med hattarna och försökte skvätta ut vattnet med tofterna, men sjön gaf oss alltjämt mera. Karlarna började bli vilda, och ingen ville lyda. Det stod tydligt för enhvar, att båten inte länge skulle kunna bära så många. 'Kom i håg ert löfte, gossar!' skrek kaptenen. 'Löfte!' skrek en tillbaka, 'ja, det kan passa i en kyrka men inte här. Här ä' för många ombord! Kocken ä' för tung — han ä' så fet, så han flyter!' Karlen hade knappt talat till slut, förrän de andra tycktes ha förstått honom, och i ett ögonblick hade ett par tre man fått tag i kocken för att hifva honom öfver bord. Kaptenen skrek och bad och skrek, men kocken, som var en säker karl, drog knif. Nu var det i gång. Flera knifvar kommo fram. Det var två man af besättningen, som behöllo sans och hörsamhet för kaptenen; det var Notviken och jag. Och kaptenen och vi två voro de enda, som kommo med lifvet från affären. De andra fem *mördade* hvarandra. Tre kastades i sjön, utan att vi förmådde hindra det, de återstående två fingo vi med oss i land, men de dogo efter några timmar af knifhuggen . . .»

»Men kapten, eftersom kapten själf börjat utan att jag frågat . . .»

»Tsst! Jag tycker det liksom susar på afstånd! Kalla upp folket — fort men lugnt!» Johansson sprang ned och Borg hade snart sin besättning omkring sig.

»Karl!» sade han med egendomlig tydlighet i tonen, »det blir kanske snart hårdt väder. Flinka händer att få in seglen — opp!»

Folket for som ekorrar upp i vanten. Bramseglen försvunno och märseglen bottenrefvades, briggsegel och fock bärgades. Då kom byn. Dess förebud, susningen i luften, hade under de sista sekunderna tilltagit i styrka samtidigt med att sjöarna förlorade sin blänkande, afrundade form och i stället blefvo korta och toppiga. »Enigheten» hade redan tagit god fart, och kaptenens afsikt var att försöka hålla sjön, tills man finge sikte på fyren. Några minuter låg briggen hårdt till vinden med lä reling pressad mot vattnet. Då började det smattra af hagel mot seglen och lofvartsidan. Byn hade öfvergått till half orkan. Med en knall som af ett kanonskott lämnade stormärseglet sina lik och försvann i mörkret. En minut senare, innan man hunnit kasta loss skotet, följde klyfvaren med, men briggen pressades det oaktagadt så hårdt, att sjön skvalpade in öfver lä reling. Det var påtagligt, att fartyget icke länge skulle tåla ens tacklingen, och kaptenen hade redan gifvit befallning om klargöring för dennas kapande, då orkanen lade fartyget på sidan. I ett ögonblick var folket spoladt öfver bord under försöken att få något fäste på den flytande relingen. Men samtidigt hade en på däck liggande reservrå flutit loss, och denna blef nu räddningen för tillfället. Manskabet, som icke förlorat besinningen, hakade sig fast vid rån och kraflade sig så småningom tillsammans. Strax därpå sjönk briggen.

»Har jag er alla?» ropade kaptenen och började med Notviken. Alla svarade på sitt namn.

»Spelet är inte förloradt ännu, gossar», fortsatte kaptenen, »om vi behålla mod och sans som karlar. Orkanen ligger rätt på land, och vi ha inte mer än en half mil till närmaste skär. Kan vi komma i lä om det, ä' vi så godt som räddade. Vill ni lyda mej fortfarande?»

»Ja, kapten!» skrek den beskedlige Anton med en stämma, som skar genom dånet från sjö och storm. »Så länge det finns en trästicka af »Enigheten» att flyta på!»

»Nå, då ta vi distans från hvarandra utefter rån och simma allesammans, så vi kan hålla henne i kurs — rätt som hon nu pekar. Hagelbyn går snart öfver.»

Karlarne lydde och kraflade sig utåt från råns midt.

»Hal ut öfverallt!» ropade kaptenen muntert, och karlarna skrattade och började arbeta, som om det gällt något mycket ofarligare än en kamp på lif och död.

Så förflöt en stund. Kaptenen sam vid råns »aktra» ände, där det gällde att genom hastiga och kraftiga tag tvinga farkosten åter i kurs, då någon våldsamt sjö kastat den ur riktningen. Kammar af hvitt skum rullade fram och sköljde öfver alla hufvudena, men ingen af männen förlorade sitt tag. Hoppet att nå skäret, som kaptenen talat om, höll alla uppe vid sans och arbetslust.

Då och då gaf än den ene än den andre ett uppmunt-
rande rop, som besvarades af de andra. Ännu hade icke kylan i vattnet isat deras lemmar, ännu hade icke de oupp-
hörliga öfversköljningarna utmattat deras andhämtning. Den bastanta rån var någonting att lita på, kände enhvar, och så länge man hade den, närmade man sig ju land med hvarje simtag. Det bar uppför sjöarnas mörka ryggar och

utför i de djupa dalarna, stundom föreföll det, som om båda rånockarna sväfvade fritt öfver vattnet, stundom tycktes hela rån vilja sjunka med sin tunga levande last. Skepparen Borg lade emellertid märke till att rån allt oftare visade benägenhet att hålla sig under vattnet. Mörkret hindrade honom att urskilja flera än Notviken och Johansson, som voro honom närmast, och han tyckte sig iakttaga, att den senare anlidade det yttersta af sina väldiga krafter att hålla räddningsredskapet i fart. Men de uppmuntrande tillropen karlarne emellan kommo sparsammare. Det häftiga, orkanlika första utbrottet af ovädret hade nu efter hagelbyns upphörande stadgat sig till jämn, hård storm.

»Hur ä' det där framme?» ropade kaptenen vid ett tillfälle, då rån just kommit upp igen efter en dopping. Endast ryssen svarade.

Johansson halade sig då framåt för att se, huru det stod till. Ingen saknades, men de tre unga tycktes med endast halft medvetande hänga fast. Borg tillropade nu Johansson att försöka samla hop karlarne mot midten af rån, medan han själf kraflade sig dit med Notviken. Det lyckades så småningom att få alla tillsammans.

»Jag tog pluntan med mig», sade skepparen, »men ingen får ta mer än en liten klunk! Börja du, Notvik!»

Flaskan gick från mun till mun, och karlarne kände nytt lif genomströmma de frusna lemmarna.

»Och nu ska' alla stöflarna till botten!» befallde kaptenen. »Vi ä' för tunga.»

Med tillhjälp af knifvarna kunde befallningen verkställas. Männen fördelade sig åter utåt rånockarna och kaptenen fick farkosten åter i kurs. Men stormen var bitande kall, sedan luften afkylts af hagelbyn, och sjön tycktes

med isarmar gripa efter de sju rofven. Efter en liten stund började rån åter skära ned sig gång efter annan, och det kräfdes jätteansträngningar af Johansson, som nu befann sig längst framme, att åter tvinga denna del af rån upp ur vattnet efter hvarje långvarig doppning.

»Kapten», sade Notviken, sedan han kraflat sig intill befälhafvaren, »detta går inte länge till. Pojkarne tröttna, och om inte alla simma, ä' vi för tunga för rån.»

»Jag har nog märkt det», svarade skepparen, »och vi måste ha dem tillsammans igen.»

»Hvad ämnar ni göra, kapten?»

»Låta dem förstå att alla *måste* simma, därest inte alla skola gå till botten — hvem ä' det?»

Ett mörkt föremål dök upp bredvid dem och hakade sig fast vid rån. Det var Johansson, som simmat vid främre rånocken.

»Kapten», sade han, »tjugu famnar eller kanske litet mera styrbord hän flyter en planka eller hvad det nu kan vara. Jag såg det nyss.»

»Du menar, att vi skulle försöka få tag i den?»

»Jag menar, att en af oss får lämna rån och ta' plankan i stället. Jag orkar inte länge till hålla den andra nocken flytande. Anton har nu min plats, men han ger sig snart, och det ä' nästan ute med Nils och Pelle.»

»Fort tillsammans med dem igen midt på rån!» befallde Borg.

Med sina nästan uttömda krafter förmådde karlarne än en gång efterkomma tillsägelsen. Flaskan gick åter laget rundt, och verkan däraf var, att äfven de båda bröderna, hvilka nästan varit medvetslösa, samt ryssen, som sparkat sig utmattad, kunde lyssna på skepparen.

»Anton och ryssen för sej», ropade Borg, »och Per och Nils för sej naja er tillsammans två och två med byxremmarna på hvar sin sida om rån — fort!»

Karlarne lydde, så godt de kunde, men det fordrades de öfrigas förenade hjälp att hindra dem att sjunka. Slutligen hängde de som två par sadelpåsar tvärs öfver rån.

»Nu ä' det vår tur», fortfor skepparen till Johansson och Notviken. »En af oss måste ge sej i väg för att få tag i plankan — ä' ni med om det?»

»Jag simmar!» ropade båda nästan med en mun.

»Nej!» skrek kaptenen, »remmen ska' afgöra hvem som blir ensam; den som har kortaste remmen ska' simma — ä' ni med om det?»

»Jag *vet*, att min ä' kortast!» sade Johansson, »jag simmar.»

»*Nej!* vi ska' mäta!» Det var Notviken, som talade.

De tre männen lossgjorde remmarna, men snabb som tanken fick timmermannen upp knifven och kapade af ett stycke på sin rem, innan han höll upp den till jämförelse med de andras.

»Jag trodde min skulle vara kortast», sade skepparen så lågt, att han knappt hördes. »Jag följer med dig ett stycke, Notvik —»

»Då simmar jag inte», afbröt denne.

»Notvik!» sade Johansson, »kan du utantill något utaf det där om sjöfarande, som stod i boken?»

»Jag tänkte på detsamma», svarade timmermannen, »och kunde jag bara få fatt i ena sladden, skulle jag kanske få hem ett par bukter igen — nu har jag inte ett ord.»

»Gossar!» sade skepparen med en stämma, som trängde genom dånet af storm och sjö, »jag har inte tagit något

löfte af er, och ingen af er har heller lofvat vare sig Vår Herre eller någon annan någonting, men jag har varit vittne till huru ni bjudit lifvet för oss andra — och detta är den första gudstjänst jag har sett på tjugufem år, alltsedan du, Notvik, och jag sågo människor mörda hvarandra just i samma läge som vi nu råkat i — och nu ska vi tillsammans ta det, som Notviken läste opp i kajutan.»

Klar och mäktig ljud skepparens stämman, då han ur minnet läste »Aftonbön till sjös», och under läsningen drog Notviken ullmössan från sitt hufvud och höll den mellan tänderna, medan Johansson flyttade sig alldeles intill skepparen för att inte gå förlustig ett enda ord.

»Nu sätter jag af», sade Notviken, sedan kaptenen tystnat.

De sågo hans ljusa ullmössa försvinna i mörkret, ridande på en vågrygg. Kort därpå tyckte kaptenen sig höra ett rop, hvilket icke lät som ett nödskrik. Han besvarade det, men ropet förnyades icke.

Det visade sig genast, att rån hade förmåga att bära de återstående sex. Krafterna tröto emellertid snart äfven för skepparen och Johansson, och genom mörker, storm och sjö drefvo nu sex män viljelöst framåt, ännu lefvande men utan förmåga att vidare tänka eller handla.

* * *

Ett litet stycke innanför skäret blefvo de uppfiskade af besättningen i lifbåten, som gått ut för att söka dem, sedan man från lotsutkiken iakttagit briggens läge under stiltjen. Lifvet hade icke flytt från någon af dem. Skepparen fördes

till sitt hem på ön, där gran och julljus och bäfvande hjärtan väntat honom under de långa timmarna.

Senare mot morgonen bars ännu en man in genom skepparens dörr. Han var vid sans men förmådde icke röra en lem. Man hade funnit honom uppkastad i sanden med ena armen fastgjord medelst en rem vid en plank. På plankan hade karlarne vid lyktskenet kunnat läsa det halft utplånade ordet »Enigheten». Mannen hade sagt blott ett enda ord: »Kaptenen.»

Värmen från den öppna hörnspisen samt lämplig behandling återväckte snart hans utmattade lifsandar.

»Vi skulle således komma ur det här också, Notvik!» sade skepparen, då timmermannen igenkände honom.

»Det var nog den där aftonsången på sjön, kapten, som gjorde det, för plankan, som jag fick tag i, var inte den som Johansson mente, kunde jag förstå, utan en annan, som slog mej i ryggen alldeles som jag tagit ny kurs från rån, och den plankan hade förstås aldrig kommit precis så ackurat lagom — bara ett par streck om styrbord — om kapten inte hade gett oss den där stumpen ur psalmboken, så att plankan fick tid att hinna fram — och det ä' nog med så'nt där alldeles som när man ska' ta hem på en tross, det ger bättre tag att hala många på en gång än att stå och mjölka en och en.»

»Tänkte du så också, Notvik, när vi, som du säger, halade i samma tross, då båten höll på att sjunka under oss den där gången efter förra 'Enighetens' skeppsbrott?»

»Kapten, den gången slet di nog hvar och en i sin sladd, fast det skulle se ut som om di drog för hvarandra, och så ä' det nog i kyrkan med. Ömsom ligger roret rätt för hela samlingen, och det går efter kompassen rakt fram

ett stycke, ömsom vickar en och annan med det och det blir påseglingar och haverier, där man minst skulle vänta det — men tror kapten det skulle bli mindre utaf det slaget, om man inte då och då justerade kompasserna för att liksom få nordstreckket lika för alla?»

»Notvik! Femtio år har jag lefvat. De första tjugufem tänkte jag nog inte mycket på hvad du kallar nordstreckket, de andra tjugufem har jag för mig själf sökt få det klart. Under tiden har kompassen dansat rundt för mig som för tusen andra och . . .»

»Tsst!» afbröt timmermannen och försökte resa sig på ena armbågen. »Hör kapten!»

Borg lyssnade. Orkanen hade, som sjömän säga »blåst halsen af sig» redan i början, och endast medelstark vind spelade nu genom de aflöfvade träden utanför skepparens bostad. Men med vindens susande ljud foro klara toner, till- och aftagande i styrka och kommande, som det lät, från något obestämdt håll i fjärran.

»Det ä' kyrkklockorna till juolttan», sade Notviken.

Skepparen låg orolig, som om han ansträngt sig till det yttersta för att uppfånga hvarje ton.

»Kompassen», sade han slutligen halfhögt, »femtio år rundt — kompassen — men — hör du, Notvik — hvarför låta alltid julotteklockorna olikt *alla* andra klockor?»

»Men alltid på samma sätt år från år, kapten!»

Ur spåret.

Hon hade kommit med sin mor, den förmögna änkan, till badorten vid västkusten, »därför att hon var klen», hon som alla andra flickor. Nervositeten, som magasinerats under vintersäsongen, skulle nu utbytas mot riktig saltsjöhälsa; det skulle bli en frisk själ i en frisk kropp. Hon hade hållit god min, då modern talade med läkaren, och hade icke haft ett ord till gensaga, då båda enstämmigt påstodo, att nervsystemet var blankt förstördt. Men när de hade vistats fjorton dagar bland badgästerna, fann modern, att *det* icke dugde längre. Ty det var helt enkelt omöjligt att få henne att följa en enda af läkarens föreskrifter i afseende å diet, badning, rörelse o. s. v. Hon hade fått i sitt hufvud, att hon ville bo ute på skäret eller ön, som syntes en mil ut till hafs och därifrån hon hvarje dag sett hvita segel närma sig staden. Nervositeten tilltog med kraften af moderns motföreställningar — och ett par dagar senare bodde de båda ute hos en gammal lots.

Nu var hon oigenkännlig. Aldrig ett ord yttrades om hufvudvärk eller trötthet eller ledsnad. Hon hade icke behof af sällskap utan kunde vanka hela timmarna ensam utefter de klippiga, glatta, skoglösa stränderna och bara se och se utåt detta ändlösa haf, som suckade eller sjöng eller dånade och i all sin enformighet städse föreföll henne nytt.

Föga eller intet hade hon sökt närma sig öns befolkning, och denna höll sig af instinktlik grannlagenhet än strängare tillbaka. Hon föreföll öboarne alltför fin för att tillhöra samma klass af varelser som de. Emellertid stod hon på bästa fot med värdfolket, mästerlotsens, ty hon hade alltid något vänligt i sin ton, då de hvardagliga händelserna förde dem oundvikligt tillsammans.

En månad hade gått, utan att hon formerat någon annan närmare bekantskap. Men det hade härunder visat sig, att hon ägde utpräglad smak för åtminstone en sak — båtsegling. Aktivt hade hon föga deltagit däri, ty då icke hon ville bedja öboarne att få följa med på deras färder, gjordes heller inga framställningar i den vägen å deras sida, och de få tillfällena hade därför inskränkts till en och annan tur in till staden i moderns sällskap och i mästerlotsens »snäcka». Som man för ut hade då hvarje gång fungerat en lotslärling på några och tjugu år, en sluten, fåordig ungdom med ärlig om ock en smula dyster blick. Många ord hade de icke bytt, hon och han, men hon kände, att hans blick ofta hvilade på henne, då hon såg åt annat håll. Och det var nu icke annat, än hon blifvit van vid där på ön.

En kväll låg hafvet lugnt som en spegel, och skyarna hade alldeles stannat i sin långsamma färd. Några sparsamt utströdda stjärnor tindrade matt, men det skarpa till- och aftagande skenet från en fyr på ön bröt genom mörkret och framhöll hvassa klippkanter, buskager, små sjöbodar och båtar nere vid stranden, där fröken Lisen stod ute på en brygga och såg ned i vattnet. Hon roade sig med att kasta ned sand och småsten för att gång på gång framtrolla den vackra, gnistrande marelden. Det var alldeles tyst omkring. Endast ett egendomligt klingande skvalp hördes

emellanåt från bryggan under henne, då vid någon rörelse af hafvet vattnet steg eller sjönk. Hon hade visst stått där en timme och lyssnat till dessa ljud och njutit af ljusets lek i vattnet — och hon tycktes ännu icke hafva någon tanke på att gå hemåt, fastän det var sent på kvällen.

Då hördes plaskandet och det taktmässiga, svagt dofva ljudet af åror ute på viken. En båt framträdde ur dunklet och blef tydligare, roende rakt mot bryggan. Hon hade upphört med sin sandkastning och sökte igenkänna den man, som rodde båten. När han kom nära bryggan, vände han sig på toften och såg åt land. Det var lotslärlingen. Han upptäckte nu också henne.

Ett kort uppehåll i rodden undgick icke hennes reflexion. Men årbladen föllo strax åter jämnt som förut, till dess båtens sida sög sig fast till bryggans gamla stolpar.

»God afton, Karl Andersson!»

»Go' afton!»

»Jag står här nere och ser på, hur det blänker i vattnet.»

»Marelden ja.»

»O, hvad hafvet är förtjusande ändå!»

»Hvasa?»

»Ni är bra lycklig, som får vara sjöman, Karl Andersson!»

Han hade stått nedlutad uppe på bryggan för att belägga fånglinan. För ett ögonblick släppte han sladden och såg hastigt upp mot henne. Hon hade en ny dosis sand färdig att kasta ut.

»Tycker fröken om sjön?» frågade han lugnt.

»Har ni inte märkt det ännu — och jag har bott här en månad!»

»Åjo, visst kunde man väl tro det, när man ser fröken så ofta gå ute på sjökanten.»

Han hoppade nu ned i snäckan och gick på tofterna bort till aktern för att haka af roret.

»Hör nu, Karl Andersson!»

Det blef alldeles tyst; slamret med roret var tvärt afklippt.

»Skulle det inte kunna gå an att få segla en gång riktigt — jag menar utåt, långt ut, och inte bara på inre fjärden till staden?»

»Vi ska' ut till nya fyren om ett par dar med bref och annat till fyrvaktarne.»

»Hvilka ska' det?»

»Jag och gamlelotsen, tänker jag.»

Han satt nu vid en åra akter ut och höll på att arbeta båtens akterstäf upp till en förtöjningspåle. Hon var åter i full fart med att framlocka marelden. Och det dröjde några minuter, innan hennes fråga kom:

»Kan ett fruntimmer — jag menar, skulle det vara alldeles omöjligt att få följa med på en sådan där seglats?»

»Hvem — fröken?»

»Ja.»

»Om *fröken* vill det, så lär det väl inte vara omöjligt.»

»Och ni tror inte, att lotsfar har någonting emot det?»

»Kan väl aldrig komma på frågan — om fröken vill det.»

Han gick åter på tofterna för ut, tog ett tag i bryggan alldeles vid hennes fötter och hoppade upp. Fyrens skarpa sken träffade hans ansikte. Det var allvarligt som alltid, men hon såg, huru hans blick nästan forskande för en sekund sökte hennes.

»Go' natt, fröken!»

Hans kraftiga gestalt drogs med lugna och säkra steg bortåt mot mörkret och försvann däri.

En god stund senare trippade hon efter samma stig, som han följt.

»Jag började tro, du hade blifvit tagen af näcken, barn», sade modern.

»I öfvermorgon ska' jag ut på långtur, mamma!»

* * *

Solen hade varit länge uppe, då det knackade på dörren. Fröken Lisen öppnade.

»Ursäkta!» sade Karl Andersson.

»Stig in!» ropade frökens mor. Och Karl Andersson lydde och stängde dörren efter sig.

»Ska' vi segla nu -- jag är klar -- vädret är ju godt!» sade fröken i samma andedrag.

»Ja, ännu åtminstone -- men --»

»Hvad är det nu då?»

»Lotsfar kan inte följa med. Han mår inte bra i dag.»

Lisens mor, som höll på att fylla i en kopp kaffe åt lotslärlingen, såg hastigt upp från sitt förhåvande och hade redan börjat med: »Ja, då blir naturligtvis Lisen --». Men dottern hann före henne med en egendomlig, en smula flammande blick och frågan:

»Tror mamma inte, Karl Andersson kan segla?»

Så lydde frågans ord. Men dess mening var nog en annan. Och den ena finkänsliga kvinnan förstod blixtnabbt den andra. Det var omöjligt att säga, huruvida Karl Anderssons hastiga ögonkast från modern till dottern verkligen betydde, att han till fullo senterade, hurusom den senare icke en sekund tvekade att följa med honom ensam. Men den blicken kunde godt betyda något sådant. Och i detta möjli-

gast hastiga tanke- och känsloutbyte mellan tre olika själar kom man genom några ögonblicks fullständig tystnad till ett snarare och säkrare resultat, än långa stunders ordande skulle förmått åstadkomma. Utan minsta skymt af bitanke sade modern:

»Karl Andersson är ju riktigt van att sköta båten alldeles ensam?»

»Ja, ä' inte fröken eller frun rädd, så inte ä' jag det.»

»Drick nu en kopp kaffe, medan hon gör sig i ordning!»

En stund senare följdes de åt till bryggan alla tre.

Solens sken var nu icke fullt så klart som på morgonen. Man kunde egentligen icke se, att någon disighet fanns i luften, men det liksom kändes på solskenet. Temperaturen hade nog sjunkit en smula till någonting behagligt svalare. Men hafvet rullade jämnt in mot stranden och tycktes mer än vanligt blått. En och annan fiskmåså tog sin väg öfver ön och skrek gällt. Karl Andersson stannade en gång efter fruntimren och följde uppmärksamt med ögonen en måses flykt, men då de vände sig om för att se efter honom, hade hans blick sitt vanliga uttryck.

Snäckan låg klar, och de voro snart i färd, medan modern stod kvar och viftade med parasollen. Han skötte roret och båda seglens skot, och hon satt ett par tofter ifrån honom och besvarade moderns viftningar. Båten sköt god fart, och seglen stodo bländhvita i solljuset, med hans och hennes skuggbilder bestämdt aftecknade vid storseglets undre kant. Ett godt stycke uppe i land på en klipphäll stod en liten grupp af folk och åsåg seglatsen. Vid ett tillfälle gjorde en af männen en rörelse med sin arm liksom för att peka på eller utvisa en större sträcka på himmeln borta i

öster. — Efter en stund gick snäckan öfver på andra bogen, och modern såg Lisen böja sig ned under seglet för att kunna se. På den bogen sträckte de nu, tills ett skär skred skymmande emellan. En liten stund syntes det öfre af seglen glida framåt utefter den stigande konturen af ett berg. Slutligen försvann äfven masttoppen. Och nu gick modern långsamt hemåt...

Icke förrän nu, då hon förlorat moderns bild, hade fröken Lisen tänkt på det något sällsamma i sin belägenhet. Hon satt där innanför två båtrelingar ensam med en ung man, som hon egentligen alls icke kände mer än till utseendet. Hafvet trängde från alla håll in på dem och liksom tvang dem närmare hvarandra. Snäckans rörelser, som de båda måste följa med sin kropp, ledde deras iakttagelser gång på gång omedvetet åt samma håll. Kölen under dem bar dem framåt utefter alldeles samma linie, och här fanns nu ingen möjlighet att för stunden slita omständigheternas band. Men lika hastigt, som dessa intryck och tankar flammade upp i hennes sinne, släckte hon ut dem — för att strax åter få släcka andra af samma art. Hon blef förargad på sig själf, tog för några minuter hela seglatsen helt praktiskt och kastade grillerna öfver bord, men sjöarna kommo stigande och skummande efter båten och hade grillerna med sig åt henne, tills hon blef rent uttröttad på sådana barnligheter och under en ny och stark ingifvelse plötsligt flyttade sig till snäckans aktersäte samt bad att få styra.

Han såg för ett ögonblick öfverraskad ut och därtill tveksam men gaf henne rorpinnen och intog genast hennes plats. Det sista undgick icke hennes reflexion, och den nyss vunna frimodigheten gick med detsamma öfver bord. Hafvet hade nu ändrat färg, tycktes det, från det förra djupt mörk-

blå till någonting grått, men båtens fart hade omärkligt aftagit. En och annan gång klappade storseglet några slag mot spriet, liksom om vinden icke rätt visste, hvad han ville. Då blef hon otålig och manövrerade med roret för att åter få fullt. Härvid kunde Karl Andersson le en sekunds löje, men riktigt godt.

Fyrtornet stod där ute i hafvet, glänsande hvitt, och från skäret steg gång på gång en ännu hvitare skumpelare. De skulle nu falla af och hålla fullt ned mot skäret. Men fröken Lisen var förtjust i bidevindsegling och ville visa honom, att hon kunde hålla snäckan högt utan att få back.

»Jag tror det blir kyligt», sade hon; »får jag min regnkappa, ä' Karl snäll!»

Han skulle räcka henne kappan men började med det samma borsta något hvitt från dess ena ärm.

»Det kommer salt från sjön», sade han.

»O — nej, låt det sitta! Jag skulle vilja ha det kvar för alltid som ett minne från — från den förtjusande skärgården här.»

Nu fick hon back i focken.

»Kanske fröken — kanske herrskapet kommer hit igen till ett annat år», sade han med nästan likgiltig ton och vred sig om för att se för öfver.

»Beror det bara på mej, så — nej hu så'nt otäckt stort djur!»

»Det ä' en tumlare, vi kallar. Den ä' inte farlig. Släck lite' på skotet, fröken!»

»Släcka, var det», repeterade hon skämtsamt och försökte hala an det styfvare. Karl Andersson var redan akter ut hos henne för att rätta, men hon förekom honom samt skrattade hjärtligt åt sin dumhet.

»O, den som jämt finge fara på sjön! Jag skulle aldrig begära mer än att bara få segla — segla långt, långt bort från allt det här societetslifvet med dess fjäsk och tokigheter.»

»Fröken skulle nog snart vilja hem igen —»

Hon uppfångade hans nästan skygga blick — och fick åter back i focken. Det kunde icke hjälpas, att samtalet rörde sig litet trögt. Långa pauser trängde sig emellan de enstaka yttrandena. Under tiden hade de alltmer aflägsnat sig från fyren. Men tornet tycktes framskina ännu skarpare hvitt. Himmeln bakom detsamma hade också blifvit allt mörkare blå, men det var icke den klara rymdens färg utan något ogenomskinligt, sammanpackadt, mot hvilket då och då kringflygande fiskmåsar blänkte krithvita i det nu knappt märkbara solskenet.

Nu skulle hon falla af mot skäret. Sjön vräkte och stänkte och gnistrade men gick äfven toppig och gjorde därigenom båtens rörelser hårda och obehagliga. Skotet slet och ryckte, och hon hade svårt att hålla kurs, ty båten ville icke riktigt lyda roder. Karl Andersson hade bytt plats med henne.

»Det ä' strömmen, som sätter emot», sade han. »Vi skulle kanske inte seglat bort så mycket sjö. Han mojnar ut, tror jag nästan.»

»Ä' det farligt?» frågade hon allvarsamt och såg stadigt på honom.

»Ånej, det tror jag väl inte — fast det hade nog varit —»

»Bättre, om jag inte styrt åt andra hållet, menar Karl!»

»För allt i världen, fröken! Vinden ska' väl stå ännu en stund, tänker jag.»

Åter följde en stunds tystnad. Hon satt vänd åt fyren men kände, att hans blickar hvilade på henne. Sjön stänkte

gång på gång öfver hennes kappa, ty snäckan hann icke undan. Det kunde nu vara en half mil fram till fyren. Skäret, där de bodde, var undanskyndt af höga, långsträckta bergholmar.

Luften var nu kyligare, och molnväfnaden hade tätat, så att solskifvan syntes endast svagt som ett mattslipadt glas. Men sjön blänkte på ett underligt och oroligt sätt. Här och där kunde man se, hur strömmen skar sig igenom och emot sjön med egna små taggiga vågor, hvilka porlade och bubblade som i en bäck. Vinden kom nu endast stötvis. Dessemellan hängde seglen slappa, och storeskot släpade långa stunder i vattnet. Måsarna kretsade och skreko och tycktes icke veta, åt hvilket håll de skulle flyga. Flera tumlare syntes här och där höja sin mörka kropp öfver vattnet och göra oupphörliga kullerbyttor. Ännu ett stycke af afståndet till fyren var tillryggalagdt...

Då kom en vindstöt för ifrån, som kastade öfver storseglet och ref hatten från hennes hufvud. Strax därpå kom en annan kåre och kammade af sjöarnas toppar, så att en hel liten skur af stänk stod in öfver snäckan. Fröken Lisen hade redan flyttat upp sina fötter, ty vattnet i båtens botten skvalpade uppåt spanten. Lotsen hade snabbt halat an skotten på andra sidan och lagt snäckan bidevind. Han såg nästan strängt allvarsam ut. Vindstötarna samlade sig till häftig bris, som pressade båten, så att de båda måste flytta sig högt till lovart.

»Fröken!»

»Ja!»

»Kan fröken ta roret — jag blir tvungen att refva —»

»Ä' det farligt?» frågade hon blek.

»Inte ännu — men vi få skynda oss.»

Hon lydde ögonblickligt och grep, så godt hon orkade, fast om rorpinnen. På hans tillsägelse firade hon ut store-skot och lät båten arbeta sig fram för focken ensam, medan han energiskt sysslade med att få ned seglet och rulla ihop dess underkant. Sjön, som nu drefs framåt från alldeles nytt håll, tornade upp sig krabb och toppig och slog mot båtens sida, så att lotsens ord knappt hördes. Gång på gång slet blåsten seglet ur hans händer och ref upp, hvad han rullat ihop. Hon kunde icke hjälpa honom, ty hela hennes energi måste samlas att hålla i roret. Ännu mörkare blyfärgad hade himmeln blifvit i lovart. Hvita kammar af skum kommo nu i långa, brutna rader på vågornas ryggar och höjde sig, som om de ville se öfver hvarandra. Båten satte djupt ned i vågdalarna, och i de ögonblicken syntes endast spetsen af fyrtornet. Hon förstod nu, att det var fullt allvar. Men hon skötte sin post utan onödiga frågor eller rop. Hennes blickar sökte oupphörligt honom, för att hon skulle kunna genast fatta och följa hans minsta vink...

»Fall — *fall!*» ropade han häftigt och slet med det-samma ned seglet i båtens botten, »nu kommer byn! Håll fast seglet, fröken — *fort, fröken!*»

Handlöst kastade hon sig fram öfver seglet, som hon med all kraft tryckte ned under mastbänken. »*Bra!*» hörde hon honom ropa, då han for förbi henne för att gripa fast i rorpinnen, och hon tyckte, att det lilla ordet gaf henne nerver af stål och muskler af järn. Så blef allting ett virrvarr för henne, och hela hennes medvetande var samladt i detta enda att pressa ned och öfvervinna seglet, som ville fånga vind och slita sig från henne. Det hven och dånade öfver henne, och haglen smattrade som småsten mot snäckans bordgångar. Sjön jagade och hann dem, fastän snäckan

tycktes flyga för sin enda vinge, focken. Skur på skur slog in öfver relingarna och sköljde hennes hufvud och rygg, och när hon vågade se bakom sig, mötte hon alltid lotsens blickar, som med ett underligt, blandadt uttryck af ångest, beundran och okufligt mod hvilade på henne. Af fyrtoronet och fastlandet syntes ej en skynt. De voro nu alldeles ensamma — borttryckta i en rasande ursinnig hagelby från hela världen, kämpande tillsammans för räddning, beroende till det yttersta af hvarandra, som om de pröfvats tillsammans i hela sitt lif och aldrig vuxit upp och lefvat under skilda förhållanden — han, den oförskräckte, simple sjömannen, och hon »med det förstörda nervsystemet» och kanske lika mycket mod som han, blott det blefve pröfvadt... Snäckan tog riktiga skutt öfver vattnet, som om hon förstått, att det gällde hennes räddning att hinna undan dessa väldiga makter, hvilka alla, alla utan en enda afvikning, sökte få kasta sig öfver henne, fylla henne, kväfva, krossa och slå henne i smulor för att sedan fara i väg med bitarna och vräka dem långt upp på någon klippig strand och skölja ned dem igen för att gång på gång göra om detsamma... Men snäckan tycktes tröttna, och den till det yttersta spända, skålformiga focken orkade icke slita henne med sig, ty fastän lotsen arbetade till det yttersta med öskaret, var hon nästan half-fylld med vatten, som for i en tung massa fram och åter under tofterna och tvang henne till klumpiga, vaggande rörelser som en druckens — och flickan, som låg där på botten, genomvåt, kände hur sjö efter sjö slog öfver henne —, men ännu friskade hagelskuren, ty denna evighet hade varat endast en kort stund, och vattnet i båten tycktes koka på sin yta...

Hon såg åter på honom frågande, nästan bedjande. Men det tycktes, som om han nu icke hade öga för henne,

ty hans blick var med sitt skarpaste uttryck fastnitad vid en viss punkt af focken. Hon såg, de ögonblick då hagelskuren tillät henne se någonting, att luften lyste igenom en refva i segelduken, och hon förstod honom och behöfde icke ropa den frågan: »Skall hela seglet gå i trasor?» Orkanens anfall samlades i hårda stötar mot segelduken, och för hvarje stöt blef refvan längre. Hon förstod också, att med seglets förlust skulle båten mista det mesta af sin fart och manöverförmåga.

»Hvad var *det?*» skrek hon till honom, då ett egendomligt skärande ljud trängde genom brusandet i luft och vatten.

»Focken!» ropade han långt svagare än hon. Men liksom till förtydligande af hans svar hördes nu ett våldsamt klappande och smällande för ifrån. Det var segeltrasorna, som piskade vid liken.

I samma ögonblick kände hon en järnarm lindas om sitt lif.

»Vi ha årorna att flyta på — om det blir tvunget», sade han flämtande och drog henne upp på toften.

Alltjämt gick det framåt, fastän nu långsammare, och snäckan ville knappt mer lyda ror. Hastigt fick han fram sin knif, kapade ett skot och surrade tillsammans de fyra årorna, som funnos i båten. Vattnet stod nu öfver tofterna — alla försök att ösa skulle varit fruktlösa — snäckan raglade framåt, och masten hade nästan arbetat sig loss — hon rådde icke för, att hon häftigt tryckte sig intill honom — de skulle snart sjunka tillsammans — det fanns ingen mer än de två, och moderns bild, som gång på gång skymtade fram, jagades alltjämt undan med byn — han, lotslärlingen, som hon knappt kände, var mer än allt, mer än hennes eget jag.

»Håll fast i min rem!» hörde hon honom säga, och hon kände, huru han förde hennes hand att gripa tag i det starka läderbältet kring hans midja.

»Håll ut — — kära lilla fröken!» hörde hon litet senare, där hon satt hopkrupen — så kände hon, att någonting sjönk undan dem, och hvitt skum yrde ihop öfver hennes hufvud, och salt vatten slog henne i ansiktet — och en skymt af masttoppen syntes i en vågdal och drogs ned och försvann — men hon följde icke med, ty en järnarm låg om hennes lif, och hon kände, att hennes hufvud hvilade mot någonting, som tog emot sjöarna för henne, och med slutna ögon höll hon fast sitt grepp utan att ha förlorat sansen och väntade blott på att hon skulle sjunka — och ett virrvarr af bilder rusade förbi, och småsaker, som hon under många år icke tänkt på, kommo fram väldiga och betydelsefulla, som om hon sett dem genom andligt förstoringsglas — och det blef liksom ljusare omkring henne, där hon gungade så fast och stadigt — och så hörde hon ett ögonblick klockklangen från kyrkan, då hon gick till sin konfirmation — men blåst och hagel hväste och smattrade i kyrkogårdens kronor...

»Fröken — lilla fröken — håll ut ett par minuter till!»

Hon slog upp ögonen och såg lotsens af ansträngning likbleka ansikte alldeles intill sitt. Blixtnabbt fattade hon, att det ansiktets uttryck i denna stund skulle för alltid borra sig fast i hennes minne — hon hade aldrig sett något så skönt.

»En minut till!» ljöd åter rösten; »det kommer en båt — — byn ä' öfver.»

Hon hade ögonen åter slutna, när orden träffade henne, men det sköt som klaraste solsken fram öfverallt omkring henne, tyckte hon, och hon blef varm och kände blodet

strömma och krafterna svälla till aldrig anad styrka, och hon såg upp med full sans och hörde och såg, hur det brusade kring den högresta mörka stäfvén af en stor båt, som sköt fram öfver och genom de klara, ljusgröna vågkammarna rakt emot dem . . .

»Det var min själ tur, att byn gick så fort öfver», yttrade en af fyrvaktarne och sträckte sig ut för att gripa Karl Andersson i rockkragen; »för annars hade vi inte fått se dem förrän senare — och Karl hade inte hållit ut många minuter till.»

»Jo — — jo — tills jag — hade fått frök —»

Han var afsvimmad, då de drogo honom öfver relingen in i båten.

* * *

Fröken Lisen följde äfven nästa sommar sin mor till badorten vid västkusten, men ute på det där skäret ville hon icke bo denna gång. Hon hade ledsnat på att icke hafva umgänge. Modern var nöjd och lycklig, när hon fann, att dottern blifvit som andra flickor, sällskaplig och tillgänglig och fri från det där originella ensamhetsbegäret. Fröken Lisen hade pengar att vänta och såg bra ut. Och herrarne kommo i riktiga stim, stannade och beundrade. Och hon höll dem varma allesammans — och sig själf kylig på samma gång. Men modersögat hade upptäckt den rätte. Han var ämbetsman, hade namn och titel, fint sätt och utseende, skulder också — men de voro väl icke så farliga. Det vore ett parti för den kära flickan! Och med kvinnans uppfinningsrikhet åstadkom hon täta små sammanträffanden. Fröken Lisen hade ingenting däremot. Och den lycklige gjorde

cirklarna allt trängre. Trägna besök vid badorten skulle äntligen bära frukt...

Han hade naturligtvis reda på äfventyret föregående sommar, och som äkta riddersman var han afundsjuk på lotslärlingen, hvars namn och person alla människor länge sedan glömt.

Fröken Lisen satt på verandan i solnedgången och såg utåt hafvet, som låg blått och lugnt ända ut till den knappt skönjbara randen i fjärran, där himmeln vidtog. Och han satt helt nära och blickade åt samma håll och talade om naturens skönhet och anordningarna för morgondagens bal.

Då kom modern. Hon hade varit borta endast ett litet ärende hos handlanden.

»Vet du, hvem jag träffat, barn?»

»Nej.»

»Gissa!»

Den lycklige öfvertog saken men slog bom på bom. När han gissat hufvudet tomt, sade fröken lugnt:

»Gamle lotsen där ute!»

»Rätt! Och han hade haft bref från Karl Andersson.»

»Förlåt mig», afbröt den uppvaktande, »Karl Andersson — hvem är —?»

»Lotslärlingen, vet jag, han som...»

»Ah — ah — han som gjorde den där seglatsen i fjor! Är han till sjös — det förefaller mig nästan, som han borde fått nog på det hållet.»

»Nej, men Lisen, så du handskas med mina sköna blommor! Du sitter ju och plockar alldeles sönder dem!»

»Förlåt mig, mamma lilla! Du skall strax få andra.» Och hon dansade ned för trappan till trädgårdstappan, men modern hejdade henne.

»Vänta lite' nu, ska' du få höra...»

»Hur många par bli vi i morgon kväll, tror...»

»Kan jag få ha ordet fem minuter — eller en minut åtminstone?»

»Tio, mamma lilla!» Hon stod kvar på nedersta trappsteget med ryggen åt dem. Och den lyckliges pincenez kom fram.

»Kamrern hörde väl, att pojken aldrig ville ta emot ett öre för båten, som blef förstörd...»

»Förlåt — hur sa' — ja — ja — javisst! Stolt som en prins — gentil karl!»

»Jag försökte senast genom lotsen där ute. Men pengarna, som skickades, ha kommit igen i dag — här ä' de. Pojken har tjänt ihop hvart enda öre och betalat båten, som inte var hans. Han öfvergaf lotsyrket och gick till sjös som matros bara för att kunna betala så mycket förr, säger gamle lotsen. Nu tänker han komma hem och läsa på styrmans- och kaptensexamen...»

»Å — hm! Och få eget förande fartyg med tiden — gentilt ska' de' vara.»

»Lisen lilla — ser du inte, att du trampar på min schal! — Pojken väntas när som helst med ett barkskepp, tyckte jag han sa'. Hu! när jag tänker på den sjön och den seglingen — *Lisen*, så du bär dig åt!»

Hon hoppade till vid en svag ryckning under hennes fot. Kamrern hade nämligen störtat ned för tre trappsteg för att lösgöra schalen.

»Nu har jag också fått veta, hvad det var för klockringning, du hörde, min tös...»

»Jaså.»

»Lotsen förklarade det. Det var en sådan där prick på ett grund, där det hänger en klocka, som ringer och klämtar för sjöfarande. Karl Andersson hade försökt arbeta sig dit för att få tag i pricken, men sjön kastade undan honom gång på gång — ja — jag säger det — den sjön, den sjön!»

»Jo jo män!» menade kamrern.

»Att någon bara kan vilja gifta sig med en sjöman — tänk hvilken evig oro. Min man sa' alltid, att sjömän borde inte få gifta sig.»

»Jag håller nästan med honom — men, apropos sjön — kanske fröken Lisen är stämd för en liten promenad vid hamnen?»

»Ja, visst vill Lisen det!»

»Hva' säger fröken?»

»Nej jag tackar, jag är trött i kväll!»

»Åh-så-å!»

»Asch så'n ungdom! Aldrig ä' de annat än trötta...»

»Annat var det på min tid, lilla mamma!»

»Ja, just precis, näbbgädda! Välkommen till teet, kamrern!»

Han gick nedåt den lilla trädgårdsgången i sin ljusa sommarkostym, sin ljusa hatt, sina gula skor och med den ljusa parasollen uppspänd mot solen. Vid grinden vände han sig om och hälsade. Men fröken Lisen fanns icke på trappan, och hennes mor besvarade ensam hälsningen djupt och hjärtligt med blicken stadigt riktad mot honom och framtiden.

»Han ser riktigt ung ut.»

»På afstånd!» svarades från verandadörrens springa.

»Lisen lilla — kom, mitt barn!»

Hon trädde ut med tydlig förvåning i sina drag. Moderns enkla kallelse var icke i sig själf något ovanligt, och likväl såg flickan undrande ut. Hennes oändligt fina öra hade väl uppfattat något särskildt i tonen.

Nu följde inledningen. Lisen var ju vid den ålder etc., hon hade icke kunnat undgå att märka etc., en hyggligare, bättre karl etc. Och så kom den direkta frågan. Modern bad om sin dotters förtroende. Lisen stod där rak framför henne, litet blek kanhända.

»Mamma, har *det* varit meningen med hans besök här, så är det bäst, att han slutar nu.»

»Ja, men barn lilla, hvad har du emot honom?»

»Ingenting! Men det måtte väl inte vara nog.»

»Det vill säga, du tycker inte alls om honom?»

»Nej, inte alls, lilla mutter!»

»Lisen, mitt barn!» — Modern stod lika rak inför sin dotter och med ett omätligt öfverskott af värdighet utgjutet öfver hela sin person. »*Barn!* har du något hemligt tycke?»

Blott en liten, knappt märkbar, rödaktig fläck kom fram på hvardera af dotterns kinder och försvann lika fort. Men det var en uppslagen bok för modern.

»Hvem?» hviskade hon darrande med ögon i brand.

Fröken Lisen sjönk icke till hennes bröst, fattade icke hennes hand, slog icke ned ögonen, grep icke efter näsduken, då hon utan en darrning sakta svarade:

»Karl Andersson.»

»Gud!» brast modern ut och sjönk med hela öfverskottet af värdighet ned i en korgstol.

»Jag visste det», sade Lisen lugnt och utan bitterhet. Och modern upprepade sitt utrop.

Efter den tystnad, som följde och hvarunder Lisen stod kvar orörlig, började modern kvickna vid, hämta sig och törsta efter detaljer. Och så kommo frågorna som skott ur en revolver:

»Har du skrivit till honom — lotslärlingen?»

»Nej!»

»Har han skrivit till dig då — han?»

»Nej!»

»Har du hans porträtt — hans, lotslärlingens?»

»Nej!»

»Men så har han väl ditt då, hvasa?»

»Nej!»

»Men hur — hur har ni kommit öfverens då — du och han?»

»Vi ha inte kommit öfverens, mamma.»

»Ja, men hur vet du då?»

»Jag vet inte mer om honom än mamma vet — kanske mindre.»

»Inte ett enda ord emellan er, inte ett ord under den där seglatsen?»

»Mamma! Jag satt lika trygg ensam med honom, som jag står här ensam hos mamma!»

»Det är inte någonting då emellan er, ingenting —»

»Nej — ingenting annat än att jag vet, att han — lotslärlingen — är den ende, som jag kommer att älska — mer vet jag inte!»

»Åh — Gud vare lof!»

Och hon fick sina krafter igen att resa sig.

»Mamma lilla!» sade nu fröken Lisen ömt och lade sin hand på moderns axel; »vi två känna ju hvarandra riktigt. Låt oss nu talas vid först och sist i denna sak och sedan

lämna ämnet åt framtiden. Du känner ju mina konstigheter, och jag blir aldrig annorlunda. Jag vet precis allt, hvad du skall tänka om denna sorgliga förvillelse, hvad hela societeten här, hvad hela samhället där hemma skulle tänka, om de kände den. Ingen — ingen skulle hålla med mig. En sådan förskräcklig mesallians, om vi komme att gifta oss! Jag, som kunde få nästan hvem jag ville här! Jag taga en sjöman, som i lyckligaste fall kan bli kapten, en som inte har fått uppfostran, som inte har namn eller släkt eller framtid — som har umgåtts bara med lotsar och sjömän — — ack, jag hör så väl hvarenda speglosa, och jag ser hvarenda rynkad näsa! Och ser du, mamma lilla, allt detta bryr jag mig icke mer om, än om jag läste det i en bok om någon annan. Ser du, mamma, jag sätter den enkle sjömannen skyhögt öfver den där, som gick nyss med parasollen. Ty om han med parasollen . . .»

»Snack om den parasollen! Den måtte han väl få ha!»

»Om han hade en minsta bråkdelen af lotslärlingens fin känslighet, skulle han skytt att på det här sättet kretsa omkring mig och göra sig till en narr i en tänkande flickas ögon — och likadana, precis likadana äro de allesammans, hvar på sitt vis. Hvem är ärlig af dem? Hvem tänker på annat eller andra än sig själf? Hvem skulle visat lotslärlingens stolthet? Hvem skulle varit en sådan man som han, när det gällde? Hvem skulle som han hållit armen om mitt lif utan att en sekund med ett enda ord glömma sig, fastän han älskade mig — jag vet, att han ännu älskar mig, och dock har han aldrig sagt det med ett ord. Det är en man efter mitt sinne, mamma, en verklig man, fri från humbug, som en kvinna kan lita till äfven då, när allt synes förloradt. Och så mycket tror jag, att det kräf-

ves, för att ett äktenskap skall kunna sägas stå på säker grund...»

»Hvar i all världen, barn, har du fått dessa fordringar ifrån?»

»Just uti all världen, just i vår värld, vår umgängesvärld — och jag har inte sett en enda, som vågat handla själfständigt och gå sin egen väg från det gamla utnötta spåret, som flocken följer — och därför har jag lärt mig att misstro dem alla och sky dem alla, när jag som bäst gått midt ibland dem. Där har du hela mitt hjärta uppslaget på vid gafvel, mamma lilla! Och nu går jag ensam ned till hamnen, äfven med risk att möta den ljusa para... förlåt mig! — den ljuse kamrern. Ge mig en kyss nu! Förr eller senare får jag dig på min sida...»

»Aldrig — aldrig! Urspårade sorgebarn!»

Och modern slog med all makt sitt handarbete i korgstolen.

* * *

Solen hade sjunkit ned mot den strimma, som skilde haf och himmel. De skoglösa bergknallarna upptogo rosen-skimret från hennes strålar och framstodo i varmaste färger och skarpt tecknade in i minsta detaljer. Allt framträdde trolskt och glänsande — hustaken, trädgårdstäpporna, båtarna vid kajen, folket, som stod och såg utåt hafvet eller promenerade. Fröken Lisen gick där ensam litet afsides från badgästerna, stannade ofta och såg utåt. Hennes kinder hade varm färg; solskenet var nog icke ensamt orsak.

Där stod en grupp sjömän vid kajen. Fröken Lisen kände en af dem. Hon såg, att de hade sin uppmärksamhet

riktad just åt det håll, dit hon så många gånger blickat under sin promenad. Hon stannade nu helt nära dem.

»Här är en liten kikare», sade hon, »kanske man kan se, hvad det är för slags fartyg.»

»Åh, tackar, fröken! — Ja, nu ser jag det klart — det är en tremastare, som ligger där och väntar på vind för att segla in. — Det är nog den, som vi ha väntat ett par tre dar.»

»Hör nu — kan man se, om — om det är ett barkskepp?»

»Ja, för allt! Det är ett barkskepp — men förstår lilla fröken sig på fartyg också!»

»Inte mycket» — hon talade nästan för sig själf — »men jag skall väl lära mig — nej, se, se, hur bländhvita seglen lyste just nu!»

Hon tog kikaren och satte den för ögonen. Skeppet framträdde ståtligt och liksom lyftadt öfver vattnet, och hon tyckte nu, att dess segel voro öfvergjutna med någonting af varmt rosenskimmer. Hon hade vant sig vid att behålla sina käraste tankar för sig själf, och männen, som stodo bredvid, hörde därför icke ett ord från hennes läppar. Men om någon förstätt att lyssna till hvad som nu tyst talades i det unga bröstet, skulle han hört dessa sällsamma ord:

»Välkommen, min egen kärke, vackre sjöman! Ända bort till de stränder, där palmerna susa, har min tanke troget följt dig — i stormiga natters mörker har min bön sväfvat öfver ditt fartyg — när solen stigit ur oceanen, har dess första stråle burit min morgonhälsning till dig — och nu sänder jag dig aftonsolens varmaste sken till löfte, att jag en gång skall stå vid din sida på däck af ditt eget stolta skepp!»

Den gamle kaptenen.

»Sa' du sjöman?»

»Ja, pappa!»

Det var en barsk fråga och ett bestämdt svar. Men tonen i det senare var lågmält, så som det anstår en väl efterhållen pojke, då han skall framlägga ett program, som han vet kommer att ogillas af fadern.

Göran var femton år och hade bott nära fjordens mynning hela sin barndom. Men först nu hade han fått klart för sig, att han skulle bli sjöman. Den, som förhjälppt honom till denna klarhet, var en jämnårig kamrat, som fått löfte att följa med en gammal bark »Albatross» till Spanien. Fartyget väntades hvar stund, och där kunde nog finnas en plats ombord för Göran också. Och medan naturen som genom ett trollslag antog vårfägring, väckte kamratens ord till lif i Görans sinne ett spel af de brokigaste, mest tjusande föreställningar, till hvilka inbillningskraften hade ständigt nya materialier i beredskap.

Sockenskolan slutade sin termin just nu, och Görans far hade tänkt sig, att pojken skulle ut i något slags lära. Själf var fadern jordbrukare men rosade icke den marknaden.

Men sjöman! Aldrig!

Modern ryggade instinktivt för blotta tanken. Men hon hade känt ett underligt styng, då hon hörde tonen i pojkens

svar: »Ja, pappa.» Ty *hon* förstod, att det svaret kom från hans hjärtas hemligaste rum, därifrån det nu bröt fram, sedan det, kanske honom själf ovetande, legat där som slumrande brodd länge. Men icke ville hon gifva sitt samtycke till något, som skulle skilja henne från sonen kanske för alltid.

Det blef rådslag mellan föräldrarne. Fadern var besluten för användande af stränghet, om så skulle behövas. Modern fann en säkrare utväg, som nog skulle till sist tillfredsställa alla parter. Hon skulle gå och tala med deras vän, den gamle sjökaptenen. Och hon gick.

Han bodde i ett litet hus beläget högt nära stranden. Från stugans fönster hade man den friaste utsikt öfver hafvet. Men när det var rått i luften eller blåsigt eller regnigt, förundrade man sig litet hvar, att gubben kunde trifvas på en sådan plats. Och nu var det just en sådan där rå luft med ömsom tjocka och duggregn från sjön.

Han var vid sitt allra sämsta humör, gubben, där han satt i en länstol med filt om knäna och en läkarbok uppslagen på filten.

Hon framförde icke genast sitt ärende utan gjorde några bukter hit och dit, kännande sig för litet. Han svarade med att tala om sina krämpor, för hvilka han förgäfves sökte bot i »den förd— boken.» Till slut kände hon sig säker.

»Hva' säger Johan om att Göran vill bli sjöman?»

»*Sjöman!*» skrek han och slog ihop boken och försökte komma upp ur länstolen genom en enda ansats. »För att få *min* gikt och *min* reumatism och *min* höftvärk och *min* hufvudvärk! — Åh — åh — åh! Man kan bli ursinnig bara vid tanken! Käppen på — käppen på...»

»Vill Johan tala med honom, Johan, som känner sjölifvet bättre än någon annan?»

»Om — jag — vill! Skicka hit honom nu genast — *genast!* Jag ska' tala om för honom hvad det vill säga att vara sjöman — sjöman ute på sjön — skicka hit honom bara! Ah, det ska riktigt göra den förd— höften godt — det ä' sjön jag har att tacka för att jag går här som en skadskjuten — och den galningen till pojke vill ut! Hvar ä' han — *hvar ä' han?*»

Men han fanns lyckligtvis icke i närheten.

Morgondagen kom med omslag i luften, solsken och frisk vårbris från sjön. Göran hade använt dubbelt så lång tid som modern på vägen till sjökaptenen. Han fann den gamle ute på förstugukvisten, stående kapprak som en soldat med käpp i handen, kikare under armen och seende ut mot sjön. Långt, långt borta aftecknade sig ett fartyg för fulla segel.

I samma ögonblick kaptenen varseblef Göran, tycktes han blåsa upp sig, och hans ögon blefvo stora och runda, som om någonting trängt på dem inifrån.

»Jaså!» sade han till svar på pojkens hälsning, »jaså, du ämnar bli sjöman, du?»

Göran höll ännu mössan i händerna och lät den gå rundt mellan dem. Farbror Johan stod där som ett vidunder, hvilket stigit upp ur sjön för att skrämma honom till döds.

»Hvarför, om jag får fråga?» sade vidundret.

Görans mössa stannade. Frågan antydde en möjlighet till underhandling. Och pojken funderade. Så svarade han med en motfråga:

»Hvarför inte, farbror Johan?»

»Hm!»

Kaptenen samlade sig. Han stötte med käppen några slag, ryckte på axlarna, trummade med de korta fingrarna på räcket bredvid, tog fram tobaken och bet af ett stycke, vände sig från pojken och såg utåt hafvet — alldeles som

om han skulle hafva glömt pojken för en liten stund. Det var strålande och blått, så långt blicken nådde, och hvita glimtar af skum lyste och slocknade än här än där i solen, och ute på horisontens fina linie sväfvade som en hvit svan det ståtliga skeppet med af vårvinden fylld segelmassa...

Göran gjorde en rörelse — och kaptenen var åter den förfärlige, som nu skulle säga sitt fruktade ord. Och så började han.

»Jag begriper det inte, men i dag mår jag som en prins — ja, det vill säga det menar jag precis inte, men kina-barken och salicylsyran måtte ändå ha gjort hvad de kunnat. Emellertid, det var sjön vi skulle tala om. Om du tänker dej — hm — en dag ungefär så här: skämdt kött eller intet kött med möjligt bröd och härsken olja till frukost och så smörj ofvanpå det — hm — och så sex timmars arbete, så ryggen knakar, och så samma mat till middag med den skillnad att — att — att —»

Han hade åter råkat se ut åt hafvet. Mot den rena, ljusa himmeln syntes barkskeppet göra några manövrer. Kaptenens ögon fingo ett strålande uttryck. »Se, se», sade han, bevisligen glömsk af att pojken fanns, »hon vänder på sig som en fisktäarna! Nu fläktade hon litet med vingen! Se, så hon tar ny fart! Bra, bra! — Jaså, du står här ännu! Hvar var det jag slutade, hvasa?»

»Jo, farbror skulle tala om hvad man får till middag på sjön!»

»Jaha, jaha!» (Han förvandlades i ett ögonblick till den förskräcklige.) »Stryk och skämd mat och så arbete, tills det blir tid att ta' mot hund. Och när hund ä' slut, får du hänga dubbelviken i byxor och skjorta på en bramrå, medan hagelbyn piskar öronen på dej. Sen får du smörj, när du

kommer på däck, för att du varit långsam till väders, och så får du gno opp igen och beslå om seglet — — — Nej se! Det var mej en riktig sjöfågel att skjuta fart! Herre Gud, så'nt skepp! om jag bara kunde se, hvad det är för nation...»

»Farbror slutade med att jag får beslå om bramseglet», passade Göran på, när gubben tystnade.

»Ja, ja, ja! — Så kommer stormen på allvar. *Allt* hvad en människa kan tänka sig af slit och köld och vått och surt och svart och mörkt, har du ombord på skutan, du tror du ska' bli galen, men du hinner inte bli det, så fort går allting undan, du far till väders och ner igen och opp igen, och skepparen svär, och styrman svär, och hvarenda man svär, och skutan själf svär och spottar och rullar och stampar — och så går det käpprätt mot land och haveri, ha, ha, ha! Ja det, som jag nu talar om, ä' sådant som kan kallas för sjölivets *ljusa* sidor, men vänta — vänta! Jag kommer nog till de mörka också, bara — bara — — Men hvad *kan* det där vara för nation? Hon för sej som en flicka i en vals, och se, hvilken stäf, när hon lyfter på sej litet! Åh, att man skall ha lagt opp redan! Det riktigt vattnas mej...»

Han tvärtystnade.

»Ja, pappa säger alltid», sade Göran med nästan bruten stämma, »att —»

»Hva' säger *han*?»

»Att en storm på sjön —»

»Ja, ja, hvad mera?»

»Ska' vara någonting —»

»Någonting hvad för slag?»

»Någonting alldeles —»

»Alldeles?»

»Obeskrifligt —»

Melander, Sjöluft.

»Obeskrifligt — sjung ut! Stå inte och mena!»

»Obeskrifligt ohyggligt!»

»*Ohyggligt!* Hva' begriper *han* det! Sa' han ohyggligt, den gamla landpaddan, som inte har sett annan storm än i potatiskålen? Hvad vet *han* om en storm på Atlanten eller i Spanska sjön eller vid Kap Horn? Har *han* sett, hur det ser ut, när sjön lyser grön som smaragd och stänket står som regnbågar och skutan dansar som en stormsvala? Har *han* hört, hur det låter, när hvartenda vant och hvartenda stag sjunger på sin melodi och sjön dånar som en fors i stäffen? Vet *han*, hur det känns att fara hän så fri som tanken milsvidd efter milsvidd på ett fartyg, sådant som till exempel klenoden där ute? Hvad har *han* att säga om — om —»

»Han har beskrifvit de varma länderna med deras sjukdomar och ormar och människor och —»

»Tropikerna! Far din! Hut! När såg *han* annat än rofvor och klöfver och timotej? Har *han* sett kokospalmernas pelarstammar öfver den bländhvita bränningen eller de röda korallerna skimra nere i kristallklart vatten? Har han känt doften af Jamaikas oranger eller sett snön skimra rosenröd på Tahitis fjällspetsar? Kanske *han* har andats en luft, som är mättad med balsam och hälsa, eller sett chilenskans svarta ögon och hört gitarren klinga i månljusa natten, när passadvinden för svalka till balkongen?»

»Och så har han talat om de kolsvarta nätterna på sjön —»

»Kolsvarta! När stjärnorna gnistra som ädelstenar och Södra korset flammar som blicken hos en flicka i Granada! Kolsvarta! Sa' han det? När eldflugorna väfva nät af strålar i luften eller när fartyget plöjer fåror af silfver i vattnet eller när årbladen droppa af guld, då folket ror kaptenen ombord! Ånej! ska' du ha reda på sjön, så vänd dej till

din gamle farbror Johan, han känner det lifvet och kan tala om för dej, hurudant — hurudant — hm — sakramentskadt *hundlif* — — *nej, trodde jag inte det!* där syns flaggan i kikaren! Det ä' min gamla 'Albatross', som jag for på som styrman! Åh, hvilka linier, hvilken rigg — hvilket fartyg — — *Göran — Göran!*»

Men pojken var försvunnen.

»Han måtte fått nog», sade kaptenen för sig själf. »Nåja, jag måste hjälpa hans föräldrar en smula, fast det gjordes mot bättre vetande. Men inte behöfde han sätta i väg som en skrämnd hund. — Där ä' han igen, ute på bergknallen! Han springer som en bock — se — se — se! Fart i pojken! Äkta sjömanstag! Nej, din förbaskade spoling, står du inte och svänger mössan åt 'Albatros', efter allt hvad jag har sagt dej om sjön!»

Brända skepp.

I allmänhet skulle vi nog, därest våra önskningar blefve uppfyllda lika hastigt, som de uttalas, med tiden lära oss att blifva försiktiga på det området.

Mången har kanske, då han sett en afskild enstöring sitta i lugn utanför de stora striderna, känt en plötslig längtan att få byta med denne utan att tänka sig möjligheten af att detta lugn är endast skenbart och afskildheten från de yttre striderna icke något skydd mot tankars, känslors och lidelsers anlopp.

Men den man, som låtit timra sin ensamma boning där ute på skäret i hafsbandet och som äfven burit denna ensamhet nu i snart tjugu år, han hade noga beräknat de andliga kostnaderna, innan han inlät sig i denna affär med sig själf. Han kände sitt eget skaplygne tillräckligt för att veta, att han brände sina skepp i och med detsamma han en viss kväll brände sina gömda bref för att följande dag lämna människorna och samhället och flytta ut ett par mil till hafs — »för att få litet bättre luft» — som han hade anfört till förklaring.

Han var ung, då beslutet slog ut i handling. Ingen fick hans förtroende helt, men folk råkade därför icke i förlägenhet. Svårare saker hade man åtagit sig och utfört än utkonstruerandet af en medmänniskas själslif och hand-

lingsmotiv. Med rörande enighet och hjälpsamhet drog man några säkra streck hvar till den intressanta teckningen. Knappast någon kände sig härvidlag oförmögen. Hans förtjänster, hans svagheter, uppfostran, lefnadsöden, olyckliga kärlek, människoskygghet, oberäknelighet, excentricitet lades tillsammans med en hel mängd omständigheter, »som länge varit hemligt anade» af en eller annan — och så fick man till slut helt klart för sig, att mannen handlat i full konsekvens med sin besynnerliga natur, då han blef eremit. Härunder hade litet hvar skaffat sig en smula ren behållning af affären, i det han eller hon fått på flera håll mot kontanta nyheter och tillägg afyttra *sin* kännedom om saken.

Och så blef det tyst, och han glömdes för andra affärer.

Då och då på sommaren seglade något sällskap eller någon ensam sportsman den långa sjövägen utåt, mera för att ha något egentligt mål för färden än i hopp att få veta något nytt om eller af honom. Ty fanns ett sådant hopp, blef det alltid gäckadt. Såg han någon båt från staden lägga i land vid ön, stängde han genast sin stuga utifrån, stoppade nyckeln i fickan och vandrade bort åt den lilla tätta tallskogen vid öns andra ände.

Med några närboende fiskare hade han ingått ett slags öfverenskommelse. De försågo honom med vissa förnödenheter och fingo kontant därför men ingingo icke i spörsmål om hans föregående lefnadsöden. Och till slut vande man sig vid honom och glömde honom, då han icke sågs till.

Men de, som aldrig tycktes glömma, att han fanns, det var vågorna, som med hvarje olika vind skvalpade eller stormade in mot någon del af hans strand. Och folk hade snart iakttagit, att han i regeln uppehöll sig mest på »lovarts-

stranden». Han satt icke och drömde, åtminstone icke »midt på dagen», och spejade utåt hafvets gräns utan hade vanligtvis något för sig, och brådtom tycktes det alltid vara med arbetet. Än gällde det båten, än stugan, än åkerlandet eller trädgården — den förtjusande lilla täppan med de härliga blommorna om sommaren —, än han var ute på sjöfågelsjakt eller i full ifver med fisknätets synande. Den, som då kom honom inom talhåll när, fick vanligtvis en vänlig hälsning och kunde äfven få i gång ett samtal om ditt och datt, men sällan slog det då fel, att samtalet helt plötsligt afbröts å hans sida, som om något ord eller någon fråga väckt hos honom föreställningar, hvilka kommo honom att alldeles glömma det närvarande.

En och annan gammal slug fiskare höll i sig med sina detektiva iakttagelser. »Något *måste* det vara med karlen, efter han går på det viset för sig själf», menade man. Och så lade man under årens lopp märke till att det om julaftonen icke brann ljus i hans bostad, fastän han icke, det visste man, då var inne i staden. Den tystlätne men skarpt iakttagande »Store-far» på Långören — en ö som låg helt nära enslingens — visste än mera. Han hade flera julaftnar å rad och äfven de närmaste kvällarna före högtiden sett den ensammes båt liksom smyga sig fram mellan grunden alldeles in under land, stanna framför någon stuga, som låg närmare stranden, fortsätta till en annan stuga och upprepadt förhålla sig på samma sätt. Och i dessa stugorna brann då ljus, och muntert glam från småbarn trängde ut i stillheten eller hafvets dån. Store-far funderade och stafvade och lade ihop. »Han håller af småbarn — men hvarför har han då inte gift sig och skaffat sig så'na, som en annan nog kan få för mycket åf!» Ja hvarför? På den frågan satte Store-far på grund.

Det var ett par dagar före julafton. Fjärden vida omkring låg lugn och tyst. Själva dyningen hade afstannat. Hafvet tycktes slumra sin vintersömn, men luften var blid, nästan höstljum, och ännu sutto här och där några gröna och röda blad kvar på de sparsamma löfträden, som omgäfvade hans lilla nätta bostad. Det var skymning och hvila och frid öfver allt, då han gick den slitna stigen ned till sin båtbygga. En och annan stjärna satt som ett matt silfverstänk här och där på det halftöckniga hvalfvet.

Båten låg orörlig med slappa förtöjningar. Han tycktes fattad han också af den allmänna liflösheten.

Då kom en svag, bäfvande ton från en fjärran kyrkklocka och hade kraft nog att, fastän utmattad, hinna ända fram till den ensamme. Tonen följdes icke af flera, huru han än lyssnade. Något tillfälligt luftdrag hade lifvat dess matta vingslag till ännu en sista ansträngning.

»Det ä' aftonsång», sade han helt praktiskt och högt för sig själf, »och snart — ä' det julafton. Ja, det rör då egentligen icke mig. Sköna frihet och ensamhet! Tänk, att jag nu i snart tjugu år fått vara i fred för umgänge med människor, åtminstone af min klass, sluppit deras intresse för min person, deras godhet, deras leenden, vänskap, tjänstvillighet — åh, jag är egentligen en lyckans guldgosse!»

Han vände sig häftigt om och såg utåt fjärden, som långt borta förlorade sig i en obestämd skymning.

»Dig har jag älskat, du trolska haf! Dig har jag drömt om, dagar och nätter, dig har jag städse sökt! Du har fått hela mitt hjärta, du ensamt har förstått mig så, som jag ock förstått dig. Aldrig ännu har du förskräckt mig, om du än talat det språk, för hvilket människor pläga bäfva. Din vildaste vrede är ett intet emot ondskan i det minsta män-

niskohjärta, och ditt ljufva lugn en sådan kväll som denna öfvergår alla människohjärtans sammanlagda sinnesfrid, ty du afspeglar rent och utan en fläck himmelns klarhet. Dig endast tror jag, och därför har jag här, ensam med dig, funnit den lycka, som jag aldrig skulle sökt bland människorna, om jag då känt dem så, som jag nu gör. Jag vill dem numera intet ondt, intet godt och fordrar af lifvet endast, att människorna icke må bry sig om mig, då jag icke bryr mig om dem. Detta har jag rätt att fordra — — —.»

Han hade under sin monolog lossgjort båten, lagt ut årorna och hunnit ett stycke från bryggan. Efter en stunds rodd drog han årorna i kors öfver sina knän och satt orörlig och såg oafvändt mot stugan, som i den svaga belysningen såg litet fantastisk ut, där hon låg jämförelsevis högt på skäret bland klippblock och aflöfvade träd. Detta var då hans hem! Han försökte att liksom på afstånd betrakta sig själf och sin omgifning, Och så kom han åter in i det gamla upptrampade spåret. Den lyckliga barnaåldern med solsken utom och inom honom, blommor, klingande skratt och glada lekar, ungdomen med dess ljufva svärmeri, och så den tidiga mannaåldern med hans lidelsefulla men trofasta kärlek, som var så varmt besvarad, ända tills det iskalla, hånande sveket visade honom hvad världen och människorna egentligen hade för värde — och så därefter den långa perioden af enslighet med bitter pessimism, som så småningom svalnat till kall liknöjdhet för allt och alla — ja, detta hade han nu genomgått hundrade gånger om, och alltid hade spåret fört honom i krets tillbaka till utgångspunkten, hans eget jag med stugan och den enda kärlek, som ännu värmdes hans hjärta, kärleken till hafvet och ensligheten. Men nu hände det honom detsamma, som under

liknande betraktelser alltid inträffat: bilden af detta fria lugn, som han sökt måla för sig själf med så varma färger, tycktes sakna kraft att hålla sig kvar, den blef som en kall, färglös fotografi, hvilken icke tålde ljuset utan förflyktigades; hafvet, som han nyss prisat, blef ett tomrum, där hans ande famlade efter fäste utan att finna annat än ordet: enslighet; stugan och klippblocken och träden blefvo spökbilder, och han erfor en saknad, hvilken han icke förstod och som därför blef allt pinsammare, han måste bort, för tillfället åtminstone — och så satte han i scen en sådan där rodd, som i tillfälliga vittnens ögon framställt honom som halft förryckt men till hvilken Store-fars praktiska blick kanske funnit den närmast riktiga förklaringen.

Båten höjde sig i stäfven, tag för tag, då han med all sin kraft tvang den framåt. Kroppsrörelsen värmdo honom och blef en afledare för de sjukliga tankarna. Sinnets friskhet, som bibehållit något af sin lifskraft, fastän hvarje år kommit med ny höst och ny död, tog nu åter ut sin rätt, och innan han själf visste ord af, sjöng han, så det klang bland skär och holmar.

Längre och längre bort gick rodden. Plötsligt framträdde vid en udde ett glimmande ljussken. Sången hade tystnat och rodden blifvit långsam och försiktig. Han var nu midtför stugan, som låg nere vid en backslutning nära stranden. Dörren stod öppen, och det sken, som på afstånd syntes matt, frambröt nu klart och kraftigt från en brasa i den öppna spisen.

Men det var icke eldskenet, som hejdat rodden och kommit båten att ligga orörlig där ute i skymundan bakom en stenhäll. Från stugan trängde äfven människoröster, och bland dem stojande munterhet och skratt från barn. Plöts-

ligt kommo några små figurer nedstormande för branten. De stannade ute på båtbyggnan.

»Den båten ska' far ha i mor'n!» ropade en.

»Jag får följa med!» ropade en annan.

»Och jag med, om det inte blir blåst!» ifyllde en tredje stämman, något spädare.

»Far ska' köpa något till julafton!»

»Och vi får julgran!»

»Och mor har lofvat oss julljus!»

En larmande taktfast dans på byggnan med skallande sång till blef fortsättningen på de glada utropen, och så stormade trion åter upp för backen och in i stugan.

»Hvem ä' det?» sade Store-fars hustru, som stod ute på utkiksberget och försökte känna igen en båt, hvilken med stark fart rörde sig bortåt ett godt stycke ut till sjös.

»Hvem det ä'!» svarade gubben. »Det kan inte vara mer än en, och det ä' ingeniören, som nu ä' på det viset igen. Jag ger mig blankaste dalern på att han nu känner sig liksom kuschlig, för att det lider mot julafton. Det har jag lagt märke till nu i minst tio år — jaja, jag säger ingenting.»

»Nä; det gör du aldrig. Men du, Ola, det va' sant, jag glömmet det värsta åf alltsammans, lotsens var inne här i middag, innan du var hemkommen, och di kom direkt från sta'n, och di hade med sej en liten flickunge — Gud, så'nt litet kräk! — på fyra, fem år, och den skulle di sätta i land hos ingeniören — tyst nu — för min själ skulle di inte sätta ungen i land hos ingeniören, och det var sista ordet, som barnets mor sa', och ensam var hon,

sa' lotsen, men fint och vackert hade hon det, fast det nog har varit fattigt för henne, sedan hon blef änka, och dessförinnan med för resten, för hennes karl den lär bara ha förstört pengar i stället för till å' skaffa — men hva' i Herrans namn ä' meningen med å' sätta ungen där ute på skäret hos en så'n där underlig människa?»

»Inte vet jag», sade Store-far lugnt men dock med något egendomligt tonfall, som för en skarpare iakttagare än hans hustru skulle betydtt ungefär: Detta skall jag fundera på och vända ut och in på och se från alla håll, tills jag får tag i sammanhanget.

Men ingeniören rodde alltjämt utan något bestämdt mål där ute på fjärden. Det var en sådan kväll, då han icke hade fullt förtroende till sig själf; och däraf kom det sig kanske, att båten kom in på sådan kurs, där hans stuga för det mesta bortskymdes af skär och öar.

Hur länge han på detta sätt irrat omkring, hade han icke lagt märke till, upptagen som han var af sina tankar, då han vid ett ställe, där ett sund öppnade sig, fick se ett svagt ljussken på långt afstånd. Just i den riktningen visste han att hans stuga låg. Men icke kunde ljuset komma därifrån; han hade visserligen efter vanan lämnat dörren stängd med isittande nyckel, men ännu aldrig hade det händt, att någon i hans frånvaro gått in i eller kvarstannat i stugan, ännu mindre tändt ljus där. Emellertid rodde han ditåt, och efter en stund såg han säkert, att det var från hans eget stugfönster ljusskenet strålade. Då fortsatte han hastigt det återstående af vägen, kom fram till bryggan, fastgjorde båten och gick stigen uppför mot sin stugdörr.

Där inifrån hördes ingenting. Det hade vid bryggan väckt hans uppmärksamhet, att ingen båt syntes till, men

han hade tolkat detta så, att någon, som var särdeles förtrogen med öns landningsställen, lagt till på någon annan punkt af stranden.

Han steg nu in. Hade hans ögon mött ett par beväpnade inbrottstjuvar, skulle detta måhända icke gjort på honom det intryck, som han erfor vid inträdet. Rummet upplystes af ett ljus, som ställts på bordet. Skenet var knappast starkt nog att tydligt framhålla bilden af en liten flicka, som satt orörlig på en stol och förskrämd stirrade på den store, skäggige mannen vid dörren.

Det var icke öfverläggning utan instinkt, som gjorde, att han fick en så vänlig min och strax därpå gick fram öfver golvet och sade:

»God afton, lilla vän, hur har du kommit hit?»

»Mamma är död», svarade hon lugnt.

»Nå, men hvar ä' din pappa?»

»Jag har ingen pappa, för han ä' också död.»

Hennes ögon foro från föremål till föremål i rummet. Hon tycktes icke längre vara rädd, endast nyfiken.

»Men hur kom du hit då, min lilla vän — hva' heter du?»

»Sonja!»

Det ryckte till litet i honom.

»Jag for med lotsen, men jag vet inte hvar han ä'.»

I detsamma föllo ingeniörens blickar på ett litet bref, som hängde vid ett snöre om flickans hals. Han läste sitt namn på brefvet och tog det därför och öppnade det:

»Ivar, jag är död, när du läser detta. Sonja vet nog, hvar min graf är. Jag vet, att du kommer att gå dit. Vill du höra något om mig, kan nog Sonja berätta. Jag dör lugn, då jag fått löfte, att hon skall lämnas i din vård. Handla med henne, efter som ditt hjärta bjuder. Jag har

icke rätt att bedja dig om något, men jag dör ändå lugn. Striderna äro slut. — Sonja.»

Om och om igen läste han de med jämn, säker stil skrifna raderna. Hon, för hvars skull han blifvit det han nu var, hade skrivit dem. Men det gamla, aldrig läkta såret refs icke värre upp genom brevets lydelse. Det framkallade ingen storm i hans inre af minnen, tankar och känslor. Det verkade på honom som en stilla, svag klockringning. Och det förklarade tillfyllest det sällsamma besöket af denna lilla flicka, som han aldrig förr sett.

Men här togo nya tankar och föreställningar vid. Och de stucko först upp som dunkla fjärrbilder, hvilka rörde sig, icke bortåt utan närmare, och togo bestämd form och samlade sig och ryckte in på honom med någonting af hot och maktspråk, som trängde undan hans eget jag i en liten vrå och uppfordrade honom att tjäna och lyda nya herrar. Snabbare än blixten hade hans tanke ilat in i det kommande och redan hunnit tillbaka med ett helt följe af ingenting mindre än skräckbilder, som skrattade och grinade åt honom. Med feberaktig hastighet men på samma gång behärskad af klar och lidelsefri logik arbetade hans fantasi, medan hans blickar nästan frånvarande hvilade på Sonja. Hvad skulle han göra? Hvad hade han skyldighet att göra? Följa en döds sista önskan? *Hennes* sista önskan, som en gång varit hans lifs allt! Blifva en far för detta barn, uppfostra det, få dagliga och stundliga påminnelser om det där gamla skedda — utom de påminnelser, som hans minne af sig själf födde; tvingas genom barnet och sedan genom den unga flickan till ny och allt tätare beröring med människorna, som han nu ändtligen sluppit ifrån; kanske en gång få för sina ögon en ny kärlekshistoria, som skulle än

kraftigare friska upp minnet af hans egen — *nej, nej, nej*, och tusen gånger *nej!* Hellre då fly ännu längre ut bland skären, fly för denna lilla blåögda, underligt tittande varelse, som satt där så försagd och nu med oaflåten spänning sökte bilda sig en föreställning om hvad han kunde vilja henne, om han skulle slå henne eller kasta henne i sjön eller kanske äta upp henne, ty hon hade redan hört talas om att det fanns människor — i synnerhet på små öar — som äto barn . . .

Nej, han måste ut från dessa blå ögon för att, ensam med sin gamla omgifning där ute — klipporna, stranden, skären och först och sist hafvet — tänka lugnt och besluta oåterkalleligt.

När han kom fram på bergknallen, där han om somrarna plägade sitta och betrakta solnedgången och dit han nu omedvetet styrt sina steg, såg han månen klar och lysande öfver horisonten. Gripande skönt och fångslande låg hafvet i allt sitt ensliga, tysta majestät under hans fötter. I remnorna nere i vattenbrynet plaskade det svagt, och han hörde toner såsom från afbrutna melodier. Men där ute var allt drömmande och tyst, och månens guld låg i oändlig prakt och rikedom utöst öfver en vidd utan begränsning. Han greps af hänförelse. Aldrig hade han sett hafvet skönare, aldrig hade han känt sig lyckligare. Det var *hans* haf detta, för *hans* skull hade det iklädt sig denna oförlikneliga fågring — här *måste* han lefva, här dö, *intet* skulle tränga sig emellan honom och hafvet, *nej intet!* Hellre offra allt än svika denna trofasta vän . . . Sonja skulle aldrig lida nöd — men ute hos honom finge hon icke blifva; någon skyldighet att för henne offra sin andra och sista kärlek i lifvet, kärleken till ensamheten, hade han icke.

Han stannade länge nog där ute på klippan, så länge, att han kände sin styrka fullt återvunnen. Därpå återvände han till stugan. Dörren till rummet stod på glänt, såsom han lämnat den. Kanske hade hon där inne somnat. Han ville i så fall gå tyst för att icke störa henne. Hon satt icke längre på stolen, när han trädde in. Tröttheten eller känslan af ensamhet hade kanske öfverväldigat henne, ty hon hade sjunkit ned på golvet med hufvudet stödt mot soffkanten och de små händerna hopknäppta under pannan. Orörlig som en bildstod hade han stannat på golvet och blott såg och såg på henne. Då gjorde hon en rörelse i halfslummern, så att ansiktet blef vändt mot honom. Någon hviskning nådde hans öra. Han smög fram och lutade sig ned för att lyssna. Det var blott ett litet värnlöst barns inlärd aftenbön, som med nästan ljudlösa vingslag sväfvade uppåt; men den starke, beslutsamme mannen, som icke böjts af det slag, hvilket splittrat och grusat hans ungdoms drömda lycka, han darrade, som om de varit domsord, dessa framhviskade:

»Gud, som hafver barnen kär,
se till mig, som liten är!»

Natten till julaften började hafvet långsamt röra på sig. Vinden, som kom i små lätta kårar där utifrån, hade stört dess slummer. De små krusiga vågorna vaknade först och började en lustig dans i långa rader in mot skären och öarna. Men vindkårarne blefvo djärfvare, i samma mån de kände sin styrka växa. Tallarna där ute på udden af ingeniörens ö började gnälla mot hvarandra, som om de helst

önskade få stå och drömma till nästa sommar. Så kom ett helt moln af gula löf och röda löf, frusna och torra, dansande utes efter berghällen från träddungen vid stugan och yrde in bland tallarna och ut i sjön, som på den sidan låg i lä och alldeles lugn. Nu förstodo tallarna, att det var allvar med blåsten, och så började de gunga och svänga med kronorna, som det hörde till, när det var oväder.

Ordnade i bestämda rader och med hvitt på hjässan, rullade nu vågorna sin breda väg förbi ön inåt fastlandet. Stod man där inne, t. ex. på kajen, där fiskarbåtarna plögade förtöja, och såg utåt fjärden, blef det hela en grå, disig, gungande yta, där det glittrade af ständigt rörligt hvitt, som betydde så mycket, som att blåsten höll på att öfvergå till storm. Detta var julaftons förmiddag.

Hafvet ville nu visa *sitt* lynne. Och då människorna i stad och på land beredde sig att för åtminstone några stunder mottaga friden som en gäst i hem och hjärtan, gjorde hafvet sig redo att störande ingripa med sin sällan trotsade fordran på nya offer af sprängd familjelycka. Mången fiskare lämnade den dagen fastlandet med sinnet fylldt af glada jultankar och det lilla rummet i båtens akter fullstufvadt med inköp för mödosamt åstadkomna besparingar för att aldrig hinna fram till det matt lysande stugfönstret där ute i mörkret, där glädjen blott väntade på hans återkomst för att få bryta ut i stormande jubel. Mången ung hustru kände den aftonen sitt hjärta isas till döds, medan det ena sparda julluset efter det andra brann ned, tills slutligen morgonsolen steg, kall och blodröd, upp öfver ett haf, som blott kräufde flera lif, sedan det fått äfven det, som hon värderade högre än sitt eget...

Ingenjören, som stod där på kajen i staden och lossgjorde fånglinan till sin båt, kände af mångårig erfarenhet luften och vattnet tillräckligt för att beräkna, att han skulle få en så hård seglats, som båten och han kunde tåla.

Det var en egendomlig tillfällighet, som drifvit honom in till staden, dit han eljest icke gärna styrde sin färd. Sonja, som ännu icke, trots hans fasta beslut i den vägen, blifvit inackorderad hos någon familj, hade nämligen dagen förut, den andra af hennes vistelse på ön, utverkat sig tillstånd att följa honom ut på sjön. Det var då lugnt och vackert. Han funderade alltjämt på hur han skulle »ställa för henne», så att hans eget lugn icke stördes, men hon tänkte icke alls på den saken utan frågade blott om allting, som kom för hennes verksamma fantasi, och så ställde hon helt plötsligt på honom ett spørsmål, om han hade köpt några julklappar. Hon förstod icke, hvarför han höll inne i rodden och vände sig bort, då han svarade nej. Men det uttryck af gäckad förväntan, som hennes ansikte fick, lät sig icke misstydas. Hon sade ingenting, men han märkte, att hon kämpade med gråten. Så kommo de i land och gingo upp till stugan, och han delade med henne den måltid, som han vant sig att själf tillaga. Men han var fåordig och sluten för det återstående af dagen, och det undgick honom icke, att hon å sin sida tycktes vilja blifva skygg och miss-trogen. Under natten, som följde, låg han vaken timme efter timme och hörde, huru blåsten ilade rundt om stugknutarna och hafvet rullade upp mot klipphällen nedanför. Och när morgonen kommit, gaf han sig knappt till tåls, förrän han ätit sin frukost och fått båten segelklar. Hon ville följa med, men han sade nu för första gången ett bestämdt nej till henne och tog därjämte löfte, att hon icke

skulle gå ned till sjön, så länge han var borta. Och så seglade han. Som en stormsvala for båten åstad. Måtte icke blåsten tilltaga till återfärden! Båten skulle icke tåla mycket mera vind. — Men af blåsten blef half storm, och denna hotade med att tillväxa.

På eftermiddagen var han på väg ut igen till sin ö. De flesta af hans grannar där ute bland skären hade före honom lämnat kajen, och han såg deras segel i en lång, bruten rad dyka och höja sig bland skumkammarna. En man med hans lefnadsfilosofi hyser icke fruktan. Han bleknade icke heller, då han, just som han lämnade akter om sig det lugna vattnet i lä om vågbrytaren, fann att båten pressades så hårdt som den med varsammaste manövrering möjligen skulle kunna tåla. Stormen sopade bort de sjukliga tankarna, för hvilka han under de sista två dygnen blott varit alltför benägen; det salta stänket, som kylde hans ansikte och händer, höll honom liflig och lysten till motstånd mot elementen. Och båten skar sin väg för hårdt skotade segel och tycktes besjälad af hans egen idé att trotsa allt, som ville hindra hans färd.

Det skulle ännu ett par timmar vara full dager, och under den tiden borde han hinna det mesta af vägen. Vinden var icke rätt emot, utan båten kunde på ena bogen göra ordentliga långslag. Staden med sin julbrådska sjönk så småningom, och han blef alltmer ensam med sin båt. De ströko med yrande fart förbi grund och klippuddar, där vattnet redan stod kokande hvitt högt upp mot masttoppen, han smög sig fram genvägar mellan stenref och bankar, där en sekunds missgrepp vid roret skulle afklippt hela färden, han gaf sig ut i nytt nappatag på öppna stora flaket, där svårigheterna alltid för hvarje gång visade sig större, ty det led icke längre tvifvel, att vinden tilltog. Skärgården började

nu glesna för att en mil ut till hafs åter draga ihop sig till en yttre tunn kedja af små öar, bland hvilka hans egen var en.

Han såg fiskarnes segel dunkelt skymta fram i närheten af den yttre ökedjan. De hade alltså hunnit öfver det mesta af den fjärd, som låg framför honom, gungande och dånande och blott väntande på att få visa honom, huru värnlös en liten öppen båt kunde vara. — Sjö efter sjö gaf honom en ny dusch, men oljerocken och sydvästen voro täta, och han frös icke. En och annan brottsjö hade han väl redan seglat in, men de fortsatte sin väg genom båten och ut öfver lovarts relingen, där han själf satt. Alla tofter och allt löst, som kunde bryta en sådan sjö och hämma dess fart, hade han undanstufvat. Seglen voro genomvåta ända upp till en liten fläck, som ännu höll sig torr och ljus. Orörlig och hopkrupen som han satt där, kände han en nervös darrning allt oftare återkomma, ty hela hans väsende var sysselsatt med en fråga, hvilken dansade som ett spöke omkring hans båt: skulle han hinna fram, *innan snön kom?* — Han hade hela dagen sett på himmeln, att snö var nära, och han hade sprungit sin väg fram på gatorna för att komma en halftimme tidigare åstad, men främmande som han på senare tider alltmer blifvit för staden och dess förhållanden, hade han stött på svårigheter att få köpa ett sådant där julljus med många grenar, som ännu stod för hans minne från barn- domen som en tindrande stjärna i fjärran och som nu, efter hans mening, också borde vinna Sonjas erkännande — ja, han hade försonat sig med tanken på att ha henne i huset öfver juldagarna; återgången till de vanliga förhållandena skulle sedan blott kännas angenämare.

Men snön! Den skulle bortskymma kursen för honom och kanske tvinga honom att vända för att rädda lif och båt.

Annu hade dock ingen flinga fallit, och han *ville* icke, han skulle icke vända, om han så skulle simma fram. Det var *icke* för Sonjas skull — han upprepade detta i oändlighet för sig själf, tills han var säker därpå —, det var blott en idé hos honom, en yttring af den fasta vilja, som gifvit honom mod att ordna sitt lif till hvad folk kallade galenskap.

Icke kunde båten förstå hans tankar? Men hvarför rusade den då i väg på detta sätt, öfver sjöarna, igenom dem, suckande, stampande, plötsligt tvärstannande för att blott samla kraft till nya satser framåt, till utseendet hjälplöst förlorad nere i vågdalarna men alltid åter med den skarpa stäfven högre städförande upp på närmaste vågrygg, där det grågröna, snikna vattnet alltjämt närgånget plaskade in öfver lä reling.

Han höll sig varm genom det oupphörliga ösandet, och han var vid godt mod; ensamheten gjorde honom blott mera vuxen striden, om denna skulle komma. Han såg nu den välkända förtoningen af ön med klipporna, stugan och träden bredvid denna. Men han hade mera vatten i båten, än han kunde hinna ösa ut, och han erfor den första kylande känslan af att krafterna icke ville fullt lyda viljan.

Då skimrade små hvita punkter i rymden öfver honom, de kommo ned i en yrande dans och slocknade i sjön på alla sidor om båten, nya, i tätare skaror, snurrade fram inom synhåll och försvunno, luften ljusnade men på ett be-
drägligt sätt, ty himmeln tycktes försvinna, och det blef ett virrvarr omkring honom af grått och mörkt vatten och skum och konturer af land, som snart voro endast inbillning, och han kände mot sin väderbitna, härdade kind, att vinden drog sig mera emot, så att han antingen måste falla af för

att kunna hålla fullt eller också lägga sig för andra bogen — och i bådadera fallen skulle han snart vara oviss om kursen. Snöstormen nalkades. Ännu långt, långt ute dånade den bland bränningar och brott, men dess väg gick öfver fria hafvet, och där ett hinder mötte, skulle det sopas bort eller jämnas ut under vatten eller snödrifvor . . .

Han var nu inne i striden, som yrde bländhvit omkring honom, men han ville ännu icke tänka sig, att detta kanske skulle blifva hans sista färd. Genom det tröstlösa gråhvita, som öfverallt omgaf honom, framtittade ett litet ansikte med blå ögon och ett lockande leende. Detta ansikte ville han komma närmare; han, enstöringen, låg där ute och kämpade en snart hopplös kamp emot storm och sjö, då han ännu kunnat rädda spelet genom att falla af och länsa undan till någon tryggande plats, och detta endast för en förryckt idé om en liten främmande flickunge och ett julljus.

Förunderligt nog hade han icke ridit upp på något skär eller grund. Han visste, att kursen icke längre gick rätt mot stugan, men han hoppades, att snöstormen skulle vara endast en öfvergående by. Detta var missräkning. Luften tätnade och antog alltmera af skymningens ogenomskinlighet, medan vinden visade benägenhet att blifva mera byig. Skoten måste oafbrutet löpa, och det kräfde hela hans onaturligt uppdrifna påpasslighet att hålla båten i fart. Under tiden åt vinden sig fram vidare rundt kompassens båge. Snart skulle själfbevarelsedriften tvinga honom att söka land hvar som helst. Han visste, att båten redde sig bäst i länsning.

Och så kom stunden, då han måste besluta sig för att uppgifva den vanvettiga idén att segla för ett visst mål. Storseglet bärgades med kvarlämnande af ett litet stycke

dragande duk nere vid mastbänken, focken fick stå full, och så ändrades kursen bortåt mot det obestämda, utan annan ledning än stormen och sjön, som tycktes ursinniga öfver att han ännu hade tanke på att undkomma.

En lång stund gick så denna förtviflade seglats utan andra vittnen än hafvet, stormen och mörkret, som nu kommit till . . .

Ljus voro tända här och där i stugorna på skären. Men snöstormen drog sin täta slöja om fönstren, så att han, som förfrusen jagades förbi där ute i mörkret, icke skulle få någon stråle till vägledning. Klockorna i stadens kyrkor ringde till bön på julaftonen, och deras starka toner ilade vida omkring i rymden, men där ute på hafvet mötte stormens andar och hindrade dem, så att icke ens en dallring fick nå hans öra, hans, som skulle med vägledning af ett enda sådant ljud kunnat få en föreställning om hvar han befann sig och hur han därför borde styra, medan ännu en sista rest af kroppsvärme och kraft återstod . . .

»Det var bestämdt ett nödrop!» sade Store-far för andra gången och for upp från sin läsning i postillan.

Nu lyssnade de båda, han och gumman. Pigan hade skyndat ut, då han nyss förut yttrat samma påstående.

»Hvem ä' ute i så'nt väder på julafton?» sade gumman.

»Det var julafton och samma väder i det närmaste, då Johan blef borta», svarade gubben.

Mor teg men tog upp förklädssnibben och tummade på den.

»Far — kom ut!» skrek pigan alldeles invid fönstret. De där inne uppfattade en skymt af ett förskrämdt ansikte

med stirrande ögon. Och så försvann hon. I ett ögonblick hade gubben fått på oljerocken och den ludna mössan. Kammen af en snödrifva yrde in, då han öppnade förstudörren. Pigans rop hördes nere från stranden och vägledde honom. Där var det lä och lugn sjö.

Det var en rask piga. Hon hade båten klar, då gubben hann fram. Här gällde det att rädda ett människolif. Hvem vågar täfla med skärgårdsbon vid sådant tillfälle?

De kommo icke en sekund för tidigt, då de hämtade honom upp ur sjön, med ena armen ännu krampaktigt fasthållande den längesedan fyllda och sänkta båtens åror och den andra handen hårdt knuten om — nu begrep pigan *riktigt*, att han var litet konstig — ett mångarmadt julljus. Ännu hade han medvetandet kvar.

Och det medvetandet behöll han under deras kraftiga ansträngningar att sätta värme och lif i hans kropp, och med den återvändande kraften i lemmarna växte den där idéen, som hållit honom stark under dödsseglatsen, och Store-far misstog sig icke på allvaret i den feberglänsande blicken, då den nyss räddade sade:

»Jag *skall* hem till min stuga — eller också skall sjön behålla mig!»

Hans ö låg ett litet stycke i lä om Store-fars, och det gick ingen svår sjö den biten. Det var icke lönt att söka öfvertala honom att stanna till nästa morgon. Och man tyckte äfven, att det var synd om flickan, som nog redan var halft ihjälskrämd, där hon satt hemma i mörkret och hörde på stormen.

Han var för svag att sköta en åra. Store-far själf och pigan åtogo sig därför att sätta honom öfver. Och så foro de.

Nu, då han kände sig nalkas målet, sveko krafterna, och de roende märkte snart, att de skulle få bära en sjuk in i hans stuga.

Mor stod på bryggan och såg efter dem, så länge hon kunde se någonting. Därpå gick hon in och satte sig att vänta vid brasan, som knastrade och fräste i spisen.

Det dröjde mer än en timme, innan Store-far kom tillbaka. Han kom ensam. Längre gick han och sysslade med ett och annat i rummet, innan han afgaf sin berättelse. Slutligen sade han:

»Nu kan jag få kaffet, Johanna!»

Sedan han druckit den första koppen, fortsatte han:

»Jag lämnade kvar pigan, Johanna, för att se till dem lite, för han har feber, så det brinner om det. Jag kunde förstå, att han har köpt en hel korg med saker åt ungen, men det gick till botten förstas med båten —».

»Hva' mycke' pengar kostade di, mån tro?»

»*Inte vet ja' de'!*» snäste gubben till. »Men där låg han i sängen, och ömsom var han som en död och ömsom for han opp och skrek: 'ljuset!' — Ja, ljus hade vi tändt både ett och två — för där fattas min själ ingenting hos honom! — Men hvarenda gång han kastade sig om och fick opp ögonen, skrek han till: 'ljuset!' Då trodde vi, att det sved i ögonen på honom, så vi flyttade undan ljusen, men se det var att sticka näsan rakt opp mot vinden. 'Ljuset!' — bad han som ett barn, som håller på att gråta, och så sjönk han ihop, så jag trodde rent af att han var död. Då kom Tilda, som hade snokat omkring lite hvar stans i stugan, insättandes med en riktig liten julgran med papper och karameller och ljus och sådant där du vet, och den hade stått gömd under vindstrappan. *Den* satte vi på

bordet och tände. Men si då skulle du sett — ja, ta mej dalern, tror jag inte, att det slängde en tår ur ögat på mej! — Flickungen blef som om hon varit vild och började hoppa omkring bordet, och så for hon tvärs öfver golvet bort till sängen, där han låg, och började klappa och så där tosas med honom, och då — ja, ta mej dalern, kom inte karlen opp på ena armbågen och fick andra armen rundt om halsen på ungen och sa': 'Sunja', tyckte jag han kalla' 'na, 'hvar ä' julluset, Sunja?' — 'Åh, herre Gud, det var *det* han mente med sitt käxande på ljus!' sa' Tilda, och så sprang hon ut och kom in igen med det där stora ljuset, som han hade hållit i näfven, när vi drog opp honom, och jag klenade ihop det, så godt jag kunde, för armarna va' förstås åfbrutna, och så kapade jag en bit på hvar arm, så det blef torr veke att tända, och så fick vi då eld på det, fast det fräste och spottade som en arg katt — ja, ta' mej dalern, blef det inte som i en körka där i stugan — vore det inte så'nt snöväder, kunde du se det där genom fönstret, för det lyste lång väg, när jag for hem, men då satte han sig opp i sängen, och så pekade han på ljuset, som snart började brinna skapligt nog, och så sa' han bara: '*jul-afton!*' sa' han så där långsamt som jag nu, och så kröp han ner igen och körde in nosen i dynan, och ja tror, ta' mej dalern, han grät, för Tilda sa' att dynan va' sur — jaja, inte begriper jag det riktigt, men han tänkte kanske på när han själf var så stor som ungen där, Sunja — konstigt namn, om det nu va' meningen — och så glad har han nog inte varit di här många åren, fast det inte heller synts så värst mycke' på honom, om han varit lessen. — Ja, jag for hem jag, och i mor'n tittar jag väl till dem, om inte vädret blir för svårt. — Men hjärta

ä' det på karl, för, *ta mej dalern*, gaf han sej inte in till sta'n bara för att skaffa flickungen litet roligt till jul, fast det mesta gick till botten — och det hade ingen för pengar hållit på med å segla ut, sen snöstormen kom, utan di hade vändt, för det gällde lifvet, som vi också såg att det gjorde. — *Se nu!* Nu kan du se, hur det lyser där borta! *Ta mej dalern*, tror jag inte han kommer å krya på sej utåf bara julglädje!»

Store-far trodde nog rätt.

Den julaftonen blef en ny vändpunkt i hans lif. Sedan rullade några år om, under hvilka det behöfdes all den solvärme, som Sonja kunde utstråla, för att smälta så mycken misstro och bitterhet, som frusit, lager efter lager, kring hans hjärta.

Han hade bott på dagen tjugufem år där ute, då han en höstmorgon sade till Sonja:

»Nu ska' du inte behöfva bli insnöad här fler vintrar. Jag har ett hem i staden, som vi flytta in i redan i dag. Stugan får stå, som hon står, så komma vi kanske hit ut igen till våren.»

Några timmar senare voro de klara att segla. Sonja gick före ned till båten. Han hade läst sin dörr för att följa efter henne. Där ute på backen vände han sig om för att se på stugan.

Så hade han då af denna lilla flicka, som kastats i hans väg, tum för tum trängts tillbaka från den ståndpunkt, därifrån han trott att ingen makt på jorden skulle kunna rubba honom. Var hennes makt så stor, därför att det var

»hennes» flicka? Nej, hans ungdomskärlek var död, och ur den hade icke födts någon ömhet för Sonja. Men inom den kalla isskorpan kring hans hjärta rörde sig ännu varmt den ädles medkänsla för och behof af att närma sig människorna, och umgänget med Sonja blef den länk, som till slut skulle åter smida honom fast vid dem. Ty i och med det att han nu vände stugan ryggen och gick ned till båten, hade de en gång brända skeppen uppstått ur sin aska. —

Septembersolen lyste deras väg från ön. Han vände sig icke en enda gång för att se på stugan. Han tog knappast för en minut blicken från de tornspiror, som utmärkte stadens läge. Rak gick hans kurs. — Skulle det då krävas tjugufem år för att lära honom, som genomskådat så många, att inse, att han sett genom ett färgadt glas, som framställt allt och alla just sådana, som han *ville* ha dem för att icke behöfva störas i sin bittra enslighet, som just smakade honom!

Stadigt höll han sin kurs. Och när de till sist stego i land och folk nyfiket stirrade på dem — dessa hatade nyfikna! — tyckte han, att höstsolens skimmer var rosigt och varmt, så som det aldrig varit, och att han själf kom som en främling till ett land, där man lofvat att han skulle finna lycka.

De hade gått en stund vid hvarandras sida, då Sonja sade:

»Ä' det ännu långt kvar till där vi ska bo?»

»Det har vi redan gått förbi», svarade han, »denna vägen går till kyrkogården.»

»Mammas graf!» sade hon.

»Ja!» —

Men Store-far, som var den ende, åt hvilken han anförtrott sin flyttningsplan och som stått i stugdörren och sett dem segla, slog ena näfven i den andra och sade till Johanna:

»Han har, *ta' mej dalern*, inte varit sej lik, sen han fick se julgranen och ljuset den där kvällen, då vi tog opp en; jag tror rakt han fick sej en ny knäck den gången.»

Fyrmästarens berättelser.

1. En nyårsnatt vid Chinchas-öarna.

Jag hade, såsom jag ofta brukade, gjort en seglats ut till gubben Molin på fyrplatsen, och nu hade jag pratat ut med honom för denna gången och var på väg ned till min båt igen. Han följde mig som vanligt. Min pipa hade slocknat, och jag tog upp asken för att tända. Det fanns blott en sticka kvar.

»Nu gäller det!» sade jag skämtsamt till gubben.

Och så ref jag eld och höll stickan inom händerna. Det lyckades bra; pipan brann åter.

Men Molin hade blifvit helt allvarsam ifrån att ha gått och småskämtat liksom jag. Han stannade, satte sig på en sten vid stigen och började sticka och fåra med käppen i den hvita sanden. Jag förstod, att något minne plötsligt stigit upp för gubbens ofta nog inåtvända blick, och jag kände honom tillräckligt för att veta, att den plötsliga tystnaden och rörelserna med käppens doppsko betydde, att han sysslade med samlande och ordnande af det minnets detaljer. Utan vidare slog jag mig ned bredvid och betraktade fjärden nedanför våra fötter. Det var en solig sommardag med svalkande bris, och vattnet glittrade blått och vackert, så långt man kunde se.

Plötsligt stannade käppen, och med en nästan häftig rörelse vände gubben sig och såg på mig.

»Det är besynnerligt», sade han, »men det händer mig så ofta, att den allra minsta lilla obetydlighet, som möter, när jag går här och traskar vid min fyr, är liksom ett eko af någonting allvarsamt — jaja lustigt också emellanåt —, som jag varit med om förr någon gång. Det kanske kommer an på att jag varit med om så mycket, fast jag bara är en obemärkt fyrmästare. Så var det nu. Herrn drog eld på stickan, just som herrn hade sagt: 'nu gäller det', och det kom mig att tänka på en händelse, som jag ända tills nu nästan hade glömt.»

Jag teg och nickade, väl vetande, att han skulle fortsätta. Sedan käppen åter beskrifvit några figurer i sanden, kom det.

»Det är mycket länge sedan, ja något mer än fyrtio år för resten. Jag var då så långt härifrån, att man, för att komma närmaste vägen dit, skulle behöfva gå nästan midt genom jordklotet. Jag seglade som tredje styrman på ett stort norskt skepp, som hette Ejdern, och vi lågo vid Chinchasöarna utanför Peru och lastade guano. Hela ögruppen består till stor del af guano, som under fåglarnas mångtusenåriga uppehåll på stället samlat sig till oerhördt stora massor.

En mängd fartyg af olika nationer lågo där förankrade eller förhalade till land, och det var vanligt att om kvällarna, då arbetet var slut, skepparne hälsade på hos hvarandra och kalasade litet. Och nu var det vår skeppares tur att vara värd. Han hette Heger och var en dugande karl.

Det var själfva nyårsafton. Några timmar tidigare än gästerna väntades, kom en ung kaptten, hvilken också var

inbjuden, öfver till vår bark och bad att få låna ett nytt, fint jaktgevär, som Heger plägade använda på sina säljakter. Den unge kaptenen, som var en tysk vid namn Krause, frågade med detsamma, om Heger vore hågad att göra honom sällskap på en liten tur utåt efter sjölejon — ett slags mindre sälart i de varma farvattnen. Heger ville förstås inte lämna skutan, eftersom han snart väntade de öfriga främmande. Tysken, som kommit ensam i sin båt, undrade då, om någon af besättningen på Ejdern vore lifvad för en rodd med honom.

Vi stodo där tre man helt nära, då han talte med skepparen. Det var kajutvakten Mårten, svensk, en norsk matros, som hette eller kallades Walter, och så jag, styrmannen. Och vi hade ingenting emot företaget någon af oss. Emellertid tyckte Krause, att Mårten, som var en fjortons års pojke, kunde vara öfverflödig. Två goda roddare hade han nog plats för i båten, men pojken — ja, hur det nu pratades om saken, så gnölade emellertid pojken, tills han fick sin vilja fram. Och så hoppade vi i båten alla fyra.

Det var en liten fin, smäcker snipa, som det var en riktig lust att ro. Krause satt till rors, medan norrmannen och jag skötte hvar sin åra. Mårten skulle hålla utkik för grund och bankar, som det just inte var brist på.

Jag minns så väl, när vi rodde förbi fartygen, huru lugnt och trefligt allt såg ut. Arbetet var inställdt öfverallt för nyårsaftonens skull. Från en och annan skuta hördes en fiol eller en flöjt, och på ett par kunde vi se folket dansa på backen. Solen stod ännu ett stycke öfver horisonten, och hafvet såg ut, som om man hade strött guldglitter öfver det. Brisen hade mojnät, men dyningen stod som vanligt inåt land, och vi sågo, hur det hvita skummet klättrade upp

mot bergskrefvorna och hållarna, när sjön eller surfven, som man kallar den, vräkte på.

Vi skulle ro rundt öns södra udde och därefter hålla utåt mot ett skär, där det skulle finnas godt om sjölejon. Snipan gick som en liten ångbåt, och snart hade vi kommit ur sikte för fartygen.

»Vet kapten Heger, hvilken väg vi ro?» frågade jag utan att vidare tänka på, hvarför jag frågade.

»Nej, det tror jag inte», svarade Krause, »men detsamma kan det väl också göra», menade han.

»Ja visst», tyckte jag också, »vi bli ändå inte så länge ute.»

Mårten, som egentligen inte hade någon att tala med, började nu sjunga så där halfhögt, och vi tyckte inte illa om det, eftersom pojken sjöng vackert, efter hvad vi tyckte. Men han var inte glad, som han annars brukade vara, och sången blef alltmer och mer besynnerlig, som om pojken funderat öfver saker, hvilka han själf inte förstod.

»Hva tänker du på, Mårten?» frågade jag så där liksom lite skämtsamt, då pojken höll opp ett slag.

»Åhja, inte just på något särskildt», menade han; »annars tänkte jag verkligen på, hvar engelsmannen kan vara nu, han som drucknade här om dagen.»

»Han är kanske i magen på någon haj», sade Walter, som suttit tyst hela tiden.

»Ja — det kan hända», svarade Mårten, »eller kanske sjön har vräkt upp honom på något stenrammel. Hvem af oss tror ni kommer att dö först?»

Vi hade inte tänkt på den saken, tror jag, någon af oss, men pojkens fråga gjorde, att vi blefvo tysta och kände oss litet otrefliga. Rodden gick emellertid jämnt undan, och vi

voro nu inne i ett sund, där vattnet var så klart, att man tydligt kunde se botten, som väl låg på sina tio famnar och var alldeles öfverströdd med vackra röda koraller. Vi hörde, hur surfven fräste därutanför, och rundt omkring oss flaxade och skreko massor af sjöfåglar, som voro rädda om sina ungar.

Då båten kom ut ur sundet, märkte vi, att dyningen gick litet högre, än vi tänkt oss. Sjön var nästan alldeles blank, men med obestämda mellantider kom en större våg rullande och tog alldeles bort horisonten för oss. Vi ansågo det emellertid inte vara någon fara för båten, bara man i tid passade på att få stäfven mot rullsjöarna. Alltsammans gick bra en lång stund, Krause var påpasslig med roret, och vi togo den ena sjön efter den andra så lätt, som en häst tar ett hinder, som man säger. Snipan vakade förträffligt.

Så kom där då en sådan där fräsare, litet större än de andra. Jag ser honom så tydligt, som om det hade varit i går. Han var alldeles hvit i kammen och klart grön under det hvita, där solen lyste igenom. Om nu Krause fumlade med roret eller båten inte riktigt ville lyda, det vet jag inte, men jag kände på mig, att det skulle gå galet, fastän jag högg i vid åran, så ryggen knakade — för att hinna få upp båten förstås.

»Herre Gud — vi kantra!» skrek pojken — och som han sagt det, lågo vi i sjön allesammans. Sjön hade vänt snipan, som man vänder en sill på stekpannan.

Då jag kom opp igen med hufvudet öfver vattnet, såg jag båten tjugu alnar i lä om mig med kölen i vädret. Norrmannen och pojken voro försvunna, men Krause låg och simmade ett litet stycke ifrån mig.

»De ha gått till botten!» ropade han. »Är ni god simmare, Molin?»

Ja, det var jag, och tysken var inte dålig han heller. Hur vi krånglade, fingo vi af oss kavajerna och skorna. Vattnet var varmt nog, men vi hade långt till land. Det var ett skär med klippor och fåglar, likadant som de andra skären kring öarna, och mellan detta och oss låg ett större stengrund, där sjön bröt krithvit. Det var inte att tänka på att hålla sig fast där, och vi kommo öfverens om att så godt först som sist sätta kurs på skäret.

Sjön hjälpte oss framåt bra nog, fast den också doppade oss så, att vi ibland höllo på att mista andan. Men det var alltid uppmuntrande för den ene att se den andres hufvud komma upp igen, och så väntade vi in hvarandra, när vi hade skilts åt, och på det sättet höllo vi kuraget vid lif — och det är hufvudsaken, när det går galet här i världen.

Som jag nu låg där och red på en sjö och tittade mig omkring, fick jag se alldeles under solen några små mörka punkter sticka upp i vattnet ett bra stycke i lovert om oss. Då kände jag, att blodet i mig liksom ville bli kallt. Det var hajfenor, som jag hade sett! Just som jag skulle till att tala om det för Krause, kom det för mig som en inre röst: *Tig!* han har ingenting sett ännu, och hvarför ska' du göra det värre för honom, än han redan har det? — Och vet herrn, det där liksom värmde upp mig igen — — ja, det ä' besynnerligt så'nt där.

Strax därpå slängde sjön opp snipan på grundet. Hon kom på ena sidan, som bräcktes med detsamma, men nästa sjö, som rullade in, vände henne rätt på kölen. Då brottet hade gått öfver henne, sågo vi någonting sticka upp öfver relingen. Det var Mårten. Han hade väl trasslat in sig i

fånglinan, då båten kantrade, och sedan inte kunnat komma loss. Kroppen hängde nu ut öfver relingen, och vi kunde se, att han hade händerna hopknäppta.

Krause, som nu var lite framom mig, låg med hufvudet vändt åt sidan för att se på den stackars pojken. Strax därpå vände han sig alldeles om för att invänta mig, och med detsamma såg jag, att han blef alldeles hvit i ansiktet. Men han sade ingenting utan bara kastade om och fortsatte att simma. Jag undrade, hvad det var åt honom — då kom jag att tänka på hajarna igen, som jag hade glömt ett ögonblick för Mårtens skull. Krause hade sett dem han också och liksom jag känt med sig, att han borde tiga.

Det var lycka för oss, att vattnet icke var kallt; i sådant fall hade vi säkerligen inte hållit ut, särdeles som vi nu ökat till hvad en ångbåtskapten skulle kalla 'full fart'. Det är rent otroligt, hvad man orkar arbeta, när det gäller att rädda lifhanken. Ömsom tittade Krause, ömsom jag litet i smyg akter öfver, för att se, hvar vi hade hajfenorna, och när sjön lyfte oss, kunde vi alltid få tag i dem igen, och för hvar gång ett stycke närmare än förra gången. De närmade sig i sicksack — alldeles som när man kryssar opp mot någonting.

Emellertid vunno vi alltmer på skäret, och sjön hjälpte oss nog en hel del, fast man tycker motsatsen, när man simmar *med* sjön, beroende på, kan jag förstå, att sjön hinner om en. Det bröt hårdt mot klipporna, och vi började öfverlägga om, huruvida vi skulle kunna krafla oss i lä om ena udden, innan vi togo land, men saken afgjordes snart nog, genom att sjön tog oss med sig och kastade oss på det torra. Krause kom först fram. Han hade hunnit litet före mig, och jag såg honom rida opp på en hvit kam och strax

därpå fäkta och slå med armarna för att få fast tag, innan sjön sög honom med sig tillbaka. Han hade åkt rakt in i en grotta eller håla och var inte sen att klänga sig fast. Några sekunder efteråt var jag hos honom. Där fanns plats för oss båda att klättra litet högre, och där kröpo vi nu ihop som ett par fågelungar, uttröttade som vi voro. Solen stod rätt in i grottan, och hur det nu må hänga ihop med den saken, men jag har aldrig kunnat riktigt tappa kuraget, så länge jag haft solsken omkring mig. Kläderna torkade så småningom, sedan vi hjälpts åt att vrida det värsta ur dem, och det började kännas en smula bättre.

Men då solen i de där trakterna kommit så långt ned som mot horisonten, får man inte behålla henne länge. Hon stod som en eldröd lykta midt för hålans öppning och slocknade och tändes några minuter, allt eftersom sjön steg och sjönk. Så dök hon ned, nästan ett tu tre, och en liten stund därefter var det alldeles mörkt omkring oss.

Nu kommo vi att tänka på, att vi inte hade något att äta. Vi hade varit så upptagna af bestyren med klädtorkningen och hade dessutom stoppat i oss så pass, innan vi lämnade Ejdern, att hungern inte förrän nu fått sitt ord med i laget. Men nu sade den ifrån desto tydligare. Ingenting hade vi i fickorna. Märten hade knaprat på några skorpor under rodden — men det hade *vi* intet godt af nu! Vi funderade hit och dit. Och så började vi trefva omkring i mörkret efter fågelägg — men förgäfves...

Ja, mat fanns nu inte. Och så drogo vi åt svångremmarna ett par hål och kröpo tillsammans igen i vår vrå, några fot öfver vattnet. Tröttheten är en god vagga. Jag tror, vi somnade ungefär på samma gång. Och jag minns, att jag drömde om lutfisk och risgrynsgröt.

Åtskilliga gånger under natten vaknade vi vid underliga och ohyggliga tjut eller skrån, hvad jag nu skall kalla dem. Vi visste, att det var sjölejon och att vi därför ingenting hade att frukta, men som de kommo närmare och närmare, väntade vi att snart få dem in i grottan. Det var långt nog lidet på natten, då jag for upp vid något fnysande ljud alldeles intill mig. Det var svart i hålan som i en kolbox. Krause var också vaken. 'Det ä' ett sjölejon', sa' han. Snart nog hörde vi på plumsandet, att vi hade flera där inne. Sällskapet roade oss inte, i synnerhet när de började tjuta som barn i lifsfara. Vi hojtade och väsnades, men det hjälpte bara för stunden; de voro snart tillbaka igen. Då hittade tysken på råd. Jag hade starka smärtingsbyxor på mig. Dem drog jag af. Så surrade jag ihop byxornas nedre ändar och stoppade sten i dem. Snart blef det lif i hålan. Jag låg på lur med mitt vapen och passade på, när jag hade något fnystryne inom slaghåll. Då gaf jag det styrbord och babord så många slängar om nosen, jag hann med. Plums! plums! och adjö med den! Och på samma sätt med nästa som kom. Krause skrattade och narrade mej att göra detsamma, så att jag höll på att tappa byxorna. — Ja — ja — det sjömanshumöret! Vi glömde, att vi sutto instängda i ett mörkt fängelse, där väl ingen människa skulle kunna hitta oss, vi glömde hungern, förlusten af kamrater och båt, vi bara skrattade och hörde på, hur djuren lagade sig undan det fortaste de kunde.

Bäst jag höll på med att rensa hålan, kom en större sjö inrullande. Den förde med sig ett föremål, som vi hörde slå emot klippan, helt nära där vi sutto. Vi trodde båda, att det var en murken stock eller något sådant, fastän ljudet var litet ovanligt och mera tungt, än trä ger från sig. Så

kände vi med händerna. Hade det varit själfva sjöormen, tror jag knappt, vi skulle fått dem hastigare tillbaka. *Döden* hade kommit in i vår håla. Det, som vi trott kunde vara en stock, var i stället en drunksnad man, och vi förstodo snart, att vår stackars förlorade kamrat, matrosen Walter, på detta sätt åter slutit sig till oss.

Vi voro just inte några stackare, någon af oss, och därför voro vi snart ense om att det var vår plikt mot stackars Walter att hala opp honom bredvid oss och ta' vara på honom, så att han inte skulle sugas ut igen af sjön och kanske bli hajmat. Men hårdt längtade vi efter dagsljuset. Och till sist kom det ändå.

Brisen var alltjämt lika laber. Vi måste nu ut ur hålan, det hjälpte inte, för att varsko, om någon båt kunde upptäckas. Ty att kamraterna ombord skulle söka oss, det var nu klart. Genom att vara kvicka i vändningarna gick det att lista sig ut. Vi klättrade opp på skäret och tittade åt alla håll. Och haf och himmel sågo vi och skär och klippor också — men inte någon båt. Hade natten varit lång, så blef dagen inte mycket kortare, fast solen gjorde det litet treffigare åt oss.

I en skrefva hittade vi fram på eftermiddagen några fågelägg. Med gulorna smorde vi oss, och sedan vi så för tillfället fått magen att tiga, började vi hoppas igen, att allt skulle sluta lyckligt. Emellertid gingo timmarna, och hur vi stirrade utåt alla håll, syntes hvarken fartyg eller båt.

Solen hade för andra gången hunnit ned till horisonten, då jag fick se ett mörkt föremål komma ridande på en sjö. Jag trodde först, att det var ett sjölejon, och ämnade mig just till att skjuta till måls med sten, då det vände på sig och visade något nästan hvitt. Det var Mårten, som kom

flytande. Båten hade så småningom slagits sönder af sjön, hvarefter pojken spolats loss från grundet, där vi sist sett honom.

Vi voro glada, att vi fingo se honom, medan det ännu var dagsljus. Hans ansikte hade icke vanställts af någon dödskamp utan ägde ännu det lugna, litet sorgsna uttryck, som jag iakttagit, när vi rodde i snipan. Jag visste, att pojken hade föräldrar i lif, och jag tänkte redan nu med en viss oro på den stund, då jag kanske skulle få tala om olyckan för dem. Vi drogo upp stackars Mårten på land, och höljde öfver honom så godt vi kunde med sjötång.

Det fanns godt om sjötång på stranden, och det låg nära till hands för oss att göra detsamma med oss själfva som med pojken. Natten artade sig att bli vacker. Vi sökte upp en vrå i lä om klippan och inrättade åt oss så godt vi kunde. Och så kröpo vi ihop igen och lade oss att fundera öfver hurudan denna nyårsdagen hade varit. Ytterligare några fågelägg hade vi letat fram, och ombytet af lägerplats gjorde, att vi hade det jämförelsevis godt. Härtill kom en liten extra omständighet. I Mårtens ficka hade vi funnit litet tobak, som nog skulle låta röka sig, sedan den torkat, samt pipa och tändstickor i vattentätt fodral.

Vi bredde ut tobaken så vinden fick spela i den. Krause skulle röka första pipan. Det gällde att spara på stickorna, som icke voro många. Några slocknade genast, men en tog och brann med klar låga. Det var nu alldeles mörkt omkring oss. Pipan brann, och röken hvirflade oss behagligt om näsan. Nu först kommo vi att tänka på huru lätt-sinniga vi varit, som inte först försökt göra opp en eld af sjötången. Någon båt kunde ju i detta ögonblick vara i närheten. Vi opp som raketer båda två! Snart hade vi en

ordentlig hög af tång sammanrafsad. Fem stickor funnos kvar. Och de vägrade att brinna undan för undan — *alla fem!* Vi satte tobakselden till högen och blåste så hårdt lungorna förmådde. Men tången var fuktig, och vi arbetade förgäfvets. Det blef fullständig natt utomkring oss, och jag tror inom oss också . . .

Vi lågo åter nedkrupna i vår tång och tego båda två. Jag tror nästan Krause grät ett slag, fast han försökte göra det tyst. En stund hörde jag, att han sof, och jag låg som en sten så orörlig för att inte väcka honom. Några stjärnor syntes rakt öfver oss, och det var nästan alldeles lugnt. Dyningen rullade emellertid som vanligt, och jag kunde med jämna uppehåll höra, hur sjön bröt på andra sidan skäret. Då tyckte jag plötsligt, att det lät som ett rop, 'ohoj', eller något sådant långt ute på sjön. Som en pil flög jag opp och gaf till hals, så hårdt jag orkade. Och Krause var inte sen att bli vaken och hjälpa till. Det *var* ett rop, som jag hade hört! Ty om en halftimme eller så kunde vi tydligt höra årtag närma sig. Jag behöfver inte tala om hur det kändes, när vi sågo båten lägga till, och kapten Heger steg i land och skakade hand med oss.

Länge dröjde vi inte på skäret. Krause och jag, som kände till förhållandena, kraflade oss in i hålan och hämtade ut vår döde kamrat, som naturligtvis inte fick lämnas kvar. Märten var redan buren i båten, när vi kommo ut igen.

Och så rodde vi därifrån. Nu, när vi skulle för alltid lämna klipporna, tyckte vi nästan, Krause och jag, att vi höllo af dem, fast vi varit där så kort. Men vi hade hunnit fundera en hel del öfver ett och annat, och hvar gång vi sedan föllo in i samma funderingar, kommo alltid klipporna fram så lifslevvande för oss.

Det var en underlig rodd med döden ombord. Heger talade så tyst, som om vi suttit i en kyrka, när han berättade om huru de sökt oss. Många båtar hade varit ute, men de hade allesammans rott åt andra håll. Så hade Heger nu senast på kvällen fått se ett stycke af aktern till vår snipa flyta långt ute. Alla kände igen det, och då begrepo de allesammans, sade de, hur det gått med oss. Litet senare hade Walters hatt kommit flytande, och då voro de ännu säkrare på utgången. Emellertid hade de rott rundt om skäret, mera på måfå än efter någon bestämd plan. De hade inte ämnat komma tillbaka vidare. Dagen därpå skulle de göra klart att gå till segels. Just som de höllo på att ro om en udde, tyckte en af karlarne, att han såg liksom en gnista blinka till från vårt skär. *Det var den enda tändstickan som hållit eld!* Resten känner herrn.

Man kan säga, att det var en blind slump att tändstickan syntes. Ja, hvar och en har sin mening. Jag för min del har svårt att tro, att en *blind* slump kan ha så påpassliga ögon.»

2. Fyrskeppet.

Gubben Molin hade kommit i berättartagen. Och jag var icke angelägen att afbryta honom. Ty taflorna från sjön, de måtte vara mörka eller ljusa, hade alltid haft sin särskilda tjuskraft, så långt jag kunde minnas från barn-domstiden.

Vi sutto därför lugnt kvar, och min båt fick vänta. Samtalet hade kommit in på kapitlet om fyrskepp och tjänsten på dem.

»Är det egentligen förenadt med fara eller äfventyr att ligga så där ute till hafs?» frågade jag för att få honom in på bestämdt spår.

»Fara! Sjön är *alltid* farlig, om man skall se saken från den sidan», sade han allvarsamt; »men vi sjömän *tycka* nog inte i allmänhet, att vårt yrke är farligt. Tyckte vi det, skulle vi inte duga på sjön. Och hvad tjänsten på fyrskeppen angår — ja, herrn ska' få en historia om hur det kan vara emellanåt. Nu kommer herrn kanske att skratta åt mej, för att jag är gammaldags i mitt sätt att se händelserna. Nåja, jag är för gammal att ändra signaler, det nekar jag inte till.

Det är nu många år sedan, och det var en ruskig morgon i december. Vi låg där ute på fyrskeppet, tio man med kaptenen och mig; jag var styrman och underfyrmästare på samma gång. Sanningen att säga blåste det en sådan storm från nordost, som bara vi gamla kunna påminna oss nånsin ha varit med om. Vi voro så nedisade öfver bogen och halfva däckets förifrån och halfvägs upp i vanten, att man inte kunde se en skynt af trä eller tågvirke på den delen af fartyget, och vi måste gång på gång rensa opp hål genom isväggarna för att kunna hålla en smula utkik för ut. Och så hade under natten tjocka satt opp för att göra det riktigt treffigt åt oss. Vi ha aldrig sådan tjocka här inne på land som där ute på bankarna. Man tycker, att man skulle kunna skära den i skifvor och breda smör på den. Stod man akter ut på däckets, kunde man inte, när det var som värst, se en kamrat för om fockmasten. Då och då gjorde förstås stormen litet rent hus i luftlagren, men några minuter efteråt tycktes de blott ha blifvit tätare.

Skeppsklockan måste hållas i gång oafbrutet, för vi visste inte hvilket ögonblick vi skulle ha något segelfartyg eller en ångare öfver oss. Och den, som skötte klocksträngen, var snart öfverisad och stelfrusen. Och under tiden hade vi hustrur och barn i land att tänka på. Ja, den som inte har legat på ett fyrskepp fem mörka vintermånader i sträck, han ska' inte tala om att han varit ensam i världen. En sjöman på ett fartyg, som gör en resa, han har något mål att tänka på, och den storm, som han kanske råkar ut för, blir bara en händelse mer under färden. Men på fyrskeppet har man blankt ingenting annat att glädja sig åt än de två eller tre månadernas permission i land, och man blir inte ens glad vid den tanken, ty man vet så väl, att bortom permissionen ligger en ny fem, sex månaders evighet.

Det enda vi egentligen voro rädda för var att komma i drift. Nu brukade vi vanligtvis lita på kättingen, och i allmänhet hade den också hållit.

Vi hade just fått morgonkaffet, och det var ännu mörkt eller rättare grått i tjockan, som dessutom var kallare än själfva nordosten, tyckte vi. Sjön trumfode och dånade i stäfven och kom som isvatten in på däck. Men bara kättingen stode, skulle vi nog rida ut till och med den stormen, mente vi.

Kocken gick upp för att taga vakten vid klockan. Han hade inte varit på däck fem minuter, förrän vi där nere hörde honom skrika som en galning: 'Vi bli öfverseglade!'

Vi opp förstås som ur en kanon. Jag var först i trappan, och som jag fick hufvudet så högt, att jag kunde se öfver relingen, skymtade någonting fram som ett jättespöke några famnar från oss rätt i lovart. Jag hörde skrik och väsen af folk, kocken slet och slet i sladden till klockan och jag

hann bara tänka: 'hvar ska' jag hugga fast, när hon kommer?' — det var ett fullriggadt skepp, som såg ut som en del af dimman, fast skrofvat stod fram litet mörkare — så ett tu tre föll firskeppet undan för en brottsjö, och ögonblicket efteråt redo vi i fräsande fart på kammen af samma sjö, spöket flängde förbi oss så nära, att vi skulle kunnat hoppa om bord, och så följde vi efter rullande och slängande, som om hela vår skuta varit ett öskar, men i detsamma rusade kaptenen bort till roret och skrek: 'Hon ä' i drift! Sätt focken, så vi få styr på henne!'

Ja, han hade rätt. Kättingen hade sprungit och därigenom räddat både våra lif och firskeppet och kanske det främmande skeppet också, åtminstone för tillfället.

Det blef ett styft arbete att få opp focken, när både segel och fall och skot voro frusna och hårda som järn. Men gick gjorde det, fast skinnet sprack i näfvarna vid det taget. Och så bar det i väg. Vi väntade hvar minut att hon skulle hugga, ty vi hade bankarna rätt i lä om oss, men kaptenen listade sig igenom på måfå. Så fingo vi så småningom litet mera segel på henne, men ett firskepp är vanligtvis inte riggadt för kryssning, utan det blef ingen annan råd än att hålla ut till sjös och låta gå undan. Kättingen släpade från fören och pressade ned stäfven, så att roret fick för litet vatten, och desto ostyrigare blef hon. Och vi förstodo, att vi hade det mesta af kättingen på släp. Farten gjorde, att vi inte kunde vinda hem på den, och don att kapa den med hade vi inte.

Så gick hela dagen, och vi hade inte gjort annat än länsat. Natten kom. Och stormen var kanske än hårdare, om det nu var möjligt, men vi hade kommit ur tjockan. Då märkte vi, att vi hade en fots vatten i rummet. Hon

hade alltså gått läck i den förfärliga rullningen. Vi förstodo hvad klockan var slagen, ty det var en gammal ark. Pumparna voro öfverisade och igenfrusna, och vi kunde knappt få eld att värma vatten att spola dem med. Men det gick till sist. Så arbetade vi den natten för att om möjligt hålla henne flytande, tills dagsljuset kom.

På morgonen hade stormen gett med sig en smula, men sjön var densamma. Vattnet stod nu flera fot i rummet. Pumparna förslogo alltså inte att hålla henne uppe. Allt klumpigare blef hon i rörelserna, körde hit och dit och ville inte lyda ror.

När det led mot skymningen den dagen, kommo vi öfverens om, att vi inte orkade mera. Lamporna uppe i masterna hade längesedan brunnit ut, men ett par af oss hade så mycket krafter kvar, att vi kunde få ny olja i den ena och hissa den tänd till väders. Så kommo vi öfverens om, att kaptenen skulle läsa en bön. Han kunde de tre artiklarna utantill, och han drog dem med så stark röst han orkade för att höras. Vi stodo där hopträngda med hattar och mössor i hand och huttrade af köld men läste efter kaptenen, så godt vi kunde. Och så kommo vi öfverens om att när det skulle gå till botten, vi inte skulle bråka med att försöka simma utan följas åt som goda kamrater allesammans. Lifbåten hade sjön längesedan tagit bort, och vi skulle för öfrigt inte kommit långt med den i sådant väder.

Vattnet stod nu så högt, att däcksluckorna började flyta. Vi talte inte längre med hvarandra, utan hvar och en stod tyst och funderade för sig själf. Lampan i masten brann emellertid klart. Och ser herrn, den lampan varskoddes på *just samma skepp*, som hållit på att segla öfver oss och som nu åter kommit i vår närhet.

Och nu kan jag gärna sluta historien. Ty eftersom jag sitter här och berättar, gick jag inte till botten den gången, och inte gjorde någon af kamraterna det heller. Men hon hade redan lagt ned ena relingen, och vi sutto på den andra som svalor på en taklist, och hade det dröjt en minut till eller så, hade det varit ute med oss, ty när räddningsbåten strök fram efter relingen och fiskade opp oss allesammans, så var det så nära som på ett hår att båten sugits med i djupet, när fryskeppet strax därpå körde ner förstäfven och gick till botten.

Gamla sjömän och barn ä' ofta lika enfaldiga. Jag tror ännu, att det var uträknadt, att vi inte skulle kunna vinda hem kättingen, som släpade — bara för att vi skulle komma precis lagom inom sikt för det där skeppet.»

Drömmaren.

Skymningen, tropikernas kortvariga skymning, hade tätat till djupare dunkel, och himlahvalfvet beströddes för hvarje minut med fler och fler smycken. Den sista skymten af Karlavagnens tistelstång hade dragits ned under synranden i norr, men högt uppe i motsatt riktning flammade Södra korset. Inom den vida krets, som horisonten dragit, rörde sig under passadens påverkan ett gnistrande, fosforescerande vatten, och på ett par af dess långsträckta vågryggar bars mjukt och lätt ett fullriggadt, högrest handels skepp. Den ljusa segelmassan hade kanske litet af spökstämning, och då en af de klarast lysande stjärnorna sände sitt intensiva sken öfver fartyget, framkallades af skrof och rigg en osäker, irrande skuggbild, som hoppade från sjö till sjö och genom sina förvridningar nog bidrog att stärka stämningen.

För hvarje gång förskeppet under fartygets rörelser lyftes ur vattnet, föll ett ymnigt silfverregn från klys och kättingar, och när stäfven åter satte ned, kastades åt hvardera sidan ett bogvatten, som upplyste hela främre delen af skrofvat.

Det hördes ingenting från fartyget. Slagen och skvalpandet af sjön, som bröts mot bog och sidor, förtogo ljuden af lågmälda röster på däck. Där stod en grupp af några män vid stormasten.

»Styrman», sade en af dem, som i det osäkra skenet från en lanterna vid ratten såg nästan jättelik ut, »det är allt en konstig kapten vi ha fått.»

Både talaren och de öfriga vände hufvudet åt en man, som gick ensam fram och åter på akterdäck.

»Han ä' hvad di i land kallar en drömmare», sade styrmannen med en ton, som om han talat omedvetet.

»Hvasa?»

Styrmannen vände sig och tittade bort åt däckets, där frågarens mångfaldigt förlängda skugga gled styrbord och babord i takt med skeppets rörelser.

»Ja, det är någonting, som du inte förstår, Tommy, men som jag ska' söka förklara. Drömmer gör vi nog litet till mans, där det består oss en softörn, och då ä' allt som det ska' vara, men att sitta med öppna ögon och lägga en långsplits eller stå och sätta an ett vant och under tiden tänka på hur det kan se ut i kungens förmak, det ä' hvad man i land kallar drömmier eller, som det också kallas, svärmeri — och det håller kapten på med just nu. Jag har seglat med honom länge och vet, att han alltid har liksom något särskildt att tänka på den här dagen.»

»Men inte lägger han någon långsplits nu, styrman?»

»Nej, du har rätt! Men när man står så där och liksom inte vet om, att man finns, medan folk kan se i ögonen på en, att man för tillfället är god i hjärtat som ett litet barn, då kallas sådant för *rent* svärmeri.»

Det blef tyst i gruppen en stund, medan männen efter förmåga smälte styrmannens ord. Slutligen sade en:

»Det här var inte mycket likt en högtidsafton.»

»Ska' ni inte ta er extra, som kapten har bjudit på?» frågade styrmannen. Karlarne vände sig åt relingen och

tycktes ha fått hvar sitt intressanta att se på ute i sjön, och så svarade de:

»Nä!»

Under tiden hade ett blodrött sken med skarp, rund kant höjt sig från en punkt af horisonten. Det var månen, som steg lik ett eldklot ur hafvet, jättestor, så länge den ännu flöt på vattnet, men snart aftagande och öfvergående i sin lugna, silfverblandade glans. Några molnstrimmor, hvita som ren bomull, sväfvade orörliga på samma fläck, där de länge sedan iakttagits. Hafvets rörelse var jämn, nästan enformig. Passaden, som förde fartyget framåt, gjorde intryck endast af en ljum, söfvande sommarvind. Men tillsammans verkade allt lugnt, majestätiskt.

Röster och buller hördes från manskapets skans för ut under däck. Kaptenen stannade i sin regelbundna vandring och lyssnade. Styrmannen hade gått ned. Någon ordväxling pågick, och uttryckens häftighet antydde, att handling icke skulle låta länge vänta på sig.

Styrmannen kom snart upp igen.

»Kapten!» ropade han, »det går galet där nere!»

»Hva' ä' det?» frågade kaptenen lugnt.

»Åh, det ä' hvad di i land skulle kalla ett religiöst spörsmål men som jag kallar ett dumt gräl. De båda katolikerna ombord vilja vara med om en aftonbön, som kocken skulle läsa, men det säga protestanterna blankt nej till — och nu hålla di på att kifvas om det — hör — hör!»

Några ögonblick efter det styrmannen talat ut, kommo två karlar springande uppför trappan, eftersatta af fem, sex andra.

»Kapten! Kapten!» ropade de första, fortsättande bort på akterdäck.

»Kapten!» skrek någon i den större flocken, »ska' vi tåla oss med att di där katolska strykarne kalla oss för kättare?»

I månskenet syntes det, att någonting blänkte i frågarens hand.

Innan han svarade, tog kaptenen lugnt upp en revolver ur fickan och höjde den mot flocken, som synbarligen hade sin plan uppgjord.

»Ola», sade befälhafvaren, »vet du hvad kättare är för slag?»

»Nä, men ett skällsord ä' det, kapten!»

»Ja — liksom 'katolsk strykare'! Och nu ä' ni kvitt på den räkningen. Hör nu på mej! Den, som försöker komma åt de här gästarna akter om mej, skjuter jag i skallen!»

Grupperna på däck stodo orörliga. Tommy, jätten, som var med bland de förbittrade, stirrade på kaptenen. Sådan hade han icke tänkt sig honom. »Drömmaren» stod där med revolvern ännu höjd och såg icke ut att ha tankarna i kungens förmak.

»Hör nu, karlar», sade han och sänkte vapnet. »Jag tror ni ska' komma rätt bra öfverens till sist.»

Folket teg.

»Tycker ni inte månskenet på vattnet är vackert, protestanter?»

Jo, det tyckte de nog — fast den saken väl egentligen inte hörde dit.

»Och ni, katoliker, då? Tycker inte ni också, att det är vackert?»

Jo, kapten hade rätt.

»Ser ni! Hvad sa' jag? Ni ä' ense om månskenet som sken betraktadt, men ska' ni räkna alla fläckarna, som blänka på vattnet, så komma ni snart i gräl igen. Bry er inte om att räkna. — Nu ska' vi ta en sång tillsammans. Kan någon en sång?»

Ingen kunde någon, som han tyckte skulle passa.

»Nå, då kan jag själf ta opp en — stäm bara in!»

Det lät litet egendomligt i den tysta, ostörda kvällen.

Skepparen hade en stark röst, som han icke sparade för tillfället, och gästarna, dessa stora barn, som nyss varit sinnade att utgjuta blod, sjöngo med, så godt de förmådde, fastän både text och melodi voro okända för dem. Stjärnorna flammade öfver skeppets toppar, och vattnet gnistrade af den starka fosforescensen. Hvert ögat vändes, mötte det ljus.

Efter sångens slut följdes karlarne åt i skansen; endast de, som voro bundna af sin tjänst, stannade på däck.

»Det är vackert i afton, styrman», sade kaptenen, som nu stod med armarna på relingen och såg utåt vattnet, »och jag tycker vi kunde prata litet här uppe, innan vi gå ner i kajutan.»

Det tyckte styrmannen också.

»Vi känna inte hvarandra så särdeles mycket ännu», fortfor kaptenen, »och vi ha ändock varit snart en månad tillsammans inom relingen. Ja, jag är en enstöring, det vet jag. Ni är gift, styrman?»

»Ja!»

»Hm! Jag har ingen, som tänker på mig just nu.»

Styrmannen såg på honom. Månen belyste hans högresta, fina gestalt med det mörkskaggiga, bleka ansiktet. Blicken tycktes hafva förirrat sig långt borta, och i dragen

låg ingenting af sorg eller svaghet, endast lugnt, manligt allvar. Han talade med afbrott då och då.

»Jag har älskat detta västindiska farvatten med dess härliga öar med den unge sjömannens lidelse, och jag älskar det ännu — som lifvets vackraste minne. År efter år har jag seglat här. — Se, styrman, så ljust, så vackert rundt omkring! En stor vid cirkel utan afbrott, utan början eller slut. Hvad är det bortom cirkeln? Den följer oss allt eftersom vi själfva förflytta oss. Och fartyget med oss alla ombord — det är lifvet, som skrider framåt med kif och frid ömsom, midt i den vida, hemlighetsfulla ringen utan början, utan slut. — — Ni såg, styrman, hur vackert den lilla ön Tobago sjönk vid solnedgången — som en sådan där ljus dröm, som man inte längre kan fasthålla. Jag gaf akt på att hvarenda man ombord — och ni också, styrman — stod och såg efter den, så länge den ännu skimrade röd i reflexen från solen. Och i morgon bittida stiger kanske Grenada upp i solljus, lika vacker — för att i sin tur sjunka mot kvällen. — Har ni hört en sjöman tala så här — alldeles som en drömmare i land? — Och skeppet skrider sin raka väg förbi ö efter ö — som lifvet från dröm till dröm, midt i den stora, vida cirkeln. — Styrman, ni tänker kanske nu på hemmet med de många ljusen och på strålande fönster och strålande ögon — hvad vet jag? Men se er omkring! Från Karlavagnens sista stjärnor där i norr till Södra korset, stjärna vid stjärna — flera, ju längre ni ser, och starkare i sitt sken, ju mörkare natten blir! Och se vattnet — mörkt men ändå uppfyllt af idel ljusglimtar! Och till gränsen för det vida, okända omkring oss leder månskenets glittrande brygga — —.»

»Kapten, det är en underlig afton denna!»

»Och fridfullare kanske än någon ni minns från er barn-
dom. Och ändå skulle lifvet nyss bjuda en af sina mörka
sidor.»

»Jag tror den sidan ljusnar, kapten! Hör!»

Från luckan för ut kommo kraftiga toner, som i början
läto oordnade och vilsekomna.

»Det ä' Tommy, som sjunger, kapten! Han tar tonen
på alla sätt i skansen.»

Till jättens röst hade flera slutit sig, och så småningom
strömmade en samlad sång ut i kvällens stillhet, och nu
kunde både kaptenen och styrmannen förstå, att sången
skulle föreställa ett upprepande af det, som nyss sjungits
på däck.

Natten hvilade öfver hafvet. Månens ljus dämpades af
tunna molnväfnader, som dragits öfver zenit. Skeppet med
sin höga segelmassa skred med jämna, vaggande rörelser
framåt. Det var alldeles tyst ombord. De båda männen
vid ratten bytte endast då och då ett lågmäldt yttrande.
Den öfriga delen af vaken hade somnat på däck. Kaptenen
satt vid sitt öppna kajutfönster och följde med blickarna
den lysande fåra, som rodret drog efter sig genom vattnet.

»Här ungefär», sade han för sig själf, »sjönk *min* lefnads-
dröm för alltid. — Hvarför fick jag inte följa dig, du enda
älskade, hvarför följde jag dig inte? Djupet hyser dig —
och år efter år kommer enslingen till samma haf för att
lysa frid öfver ditt minne. Med hårda ord, med hotelser till
lifvet tvang jag denna kväll kifvet lämna mitt skepp. Troget
har jag sökt verka i mitt kall — drömmaren, som ingen
förstår. Men när denna aftonen sväfvar till mig, ensamme
på hafvet, då gläds jag för hvarje gång, att mitt skepp, min
lefnad, kommit en seglats närmare gränsen, bortom hvilken

du är. — Lycklige styrman! När morgonen kommer, möter dig lifvets verklighet lika ljus, som ön sjönk vid solnedgången.»

Länge satt han vid sitt kajutfönster, och timmarna skredo. Natten sväfvade bort, och stjärnorna, som lyst frid öfver den, bleknade och slocknade. Ty högt uppe på himmeln hade ett sken af svag purpur tändts, som sänkte sig, tills skeppets segel och rundhult voro öfvergjutna af den varma färgen. I glödande ljusprakt lyftes dagens sol öfver den cirkel, som omgaf skeppet, och dess första strålar funno honom, som från kajutfönstret kunde se, huru en fjärran liten ö i rosenfärg trädte fram som en hälsning — som ett löfte från hans innersta längtans land.

Dragonen.

Bygdens skolmästare hade länge sedan dött, och sista omgången af hans elever hade redan hunnit växa upp till dugande män och kvinnor för att nästan mangrant resa i laga ordning till Amerika. Hvad den gamle läraren med den gulgröna peruken och de underliga, ömsom stränga, ömsom goda ögonen talat om, hade de glömt lika säkert som sina småskulder, när de reste, och detta så mycket förr, som gubben helst gifvit dem historiska berättelser till lifs, hvilka voro till blankt ingen nytta ute i det stora kifvet om maten.

Det var snart sagdt icke mer än en af perukens sista årsklass, som stannat kvar hemma. Han hette Karl, och som han var af en sluten natur och tystlåten, ansågs han bland sina jämnåriga att vara dum. Någon gång flammade det till i blicken hos honom, men sådant betydde ingenting i de kretsar, där han rörde sig.

Af alla skolmästarens berättelser kom han bäst ihåg en särskildt, den som handlade om kung Karl den tolfte's ridt från Turkiet till Stralsund. Den ridten hade kungen gjort på tolf dygn, och af alla dem, som utgjort hans sällskap vid färdens början, hade endast en förmått följa honom ända fram.

Karl funderade länge öfver berättelsen. Under tiden växte han upp, blef bred öfver axlarna och stark och gällde snart för att vara en af byns duktigaste arbetare. Då han

var nitton år gammal, satt den mörkögda Nillas bild fast i hans hjärta. Men Nilla ägde ingenting, och hans föräldrar voro fattigt undantagsfolk. Partiet måste ställas på framtiden.

En dag kom Nilla in i stugan, som låg nära hafvet. Karl satt och täljde på ett nytt öskar till båten.

»Nu ska' du följa med till Amerika», sade hon, »för här hemma går det smått med förtjänsten. Jag vet hvar du ska' få låna pengar till biljetten.»

»Jaså!» svarade Karl utan att se upp.

»Vi reser dit åtminstone tjugu stycken härifrån.»

»Jaså.»

»Och nu ska' det bli klang i portmonnäen, du!»

»Jaså.»

»Nå hvad har du att säga mer än 'jaså'?»

»Jo — ajöss med dej och di andra också!»

»Tänker du inte följa med — du som alltid har tyckt så mycket om sjön?»

»Sjön är bra — men den har jag här också. Och nu ska' jag bli dragon.»

»Dragon! Hästdragon!»

»Ja, någon annan sort känner inte jag. Men kanske det finns i Amerika — liksom där kanske finns annan sorts sjö också.»

»Jag ska' tala med dej i morn», sade Nilla. »Öskaret sitter i hufv'et på dej, så du vet inte hvad du säger.» Och därmed gick hon.

Men öskaret tycktes fortfarande sitta på samma plats, ty han lät icke heller följande dag tala med sig om resan. Och så foro de andra allesammans, men Karl gick in i nummer för ett rusthåll och blef rekryt vid dragonregementet.

Nilla skulle komma tillbaka om ett par år, hade hon tänkt sig, och då skulle de försöka bygga bo.

Karl samlade icke mycket på hög, fastän han arbetade för två. Ty det mesta gick till förbättrande af de gamla föräldrarnes ställning. Så småningom fingo de rödfärg och nytt tak på stugan, och stenbacken utanför, hvilken ansetts omöjlig, hade slutligen förvandlats till ett tunnland potatisjord.

Den kvällen, då grytan med ny potatis från det nybrutna landet kokade i spisen, var dragonen vid särskildt godt lynne. Han sade icke mycket, där han satt vid elden, men det syntes på honom, då han smorde sjöstöflarna, att han hade något gladt att tänka på. Gubben satt och karfvade tobak till snuggan och tittade i smyg på pojken. Det var nu två år, sedan Nilla reste, och hon kunde väntas tillbaka när som helst, hade hon skrivit. Det var nog det pojken tänkte på, hade föräldrarne kommit öfverens om.

Då ställde Karl den ena stöfveln på spiskanten, så att tranen riktigt skulle gå in i lädret, och så tog äfven han fram snuggan.

»Det ä' allt bra ridet», sade han lugnt, »två hundra åttisju mil på tolf dygn.»

»Jaså du menar Karl den trettonde!» svarade gumman, som hade hört historien förut.

»Den trettonde! Ånej, jag vet nog hvem jag menar. Någon Karl den trettonde ha vi aldrig haft. Det var Karl den tolfte, han som var dragon, som spände i väg hemåt på tolf dagar genom hela Tyskland och Spanien för att kriga

med norsken. Och den ridten — den ridten — gör nog ingen — efter —»

Han hade fått ett drömmande uttryck och tvärtystnade, uppmärksamt betraktande den stora silhuetten af stöfveln på spiskanten. Efter en stunds tystnad fortsatte han med låg röst, som om han talat för sig själf:

»Det var förstås en, som stod ut med att hålla honom sällskap.»

»Ja, det var en märkelig kung», sade gumman och kände med tråskeden på potatisen.

»Jo, lita på det», svarade sonen litet hvasst, som om han haft till sitt förfogande ett riktigt historiskt bevisningsmaterial att stuka den möjligen klenrogne. »Och di var inte människor att ta' honom, för han hade skickat folk åt olika vägar för att liksom göra svart till vitt för fienden, och bäst de trodde han var på ett håll, hade han farit fram som en raket en annan väg, och inte tog han så mycket som stöflarna å' sej på hela resan, och inte fick någon säga kunglig majestät till honom, utan ryttmästar Frisk skulle han kallas, alldeles som om han haft bara en skvadron att kommendera i stället för hela Sveriges folk —»

»Inte med sej heller?» afbröt gumman.

»Nä det förstås! Di skulle ändå inte hunnit följa honom. — Blir det nordanvind i morn, så segla vi, mor.»

»Jag förstår nog det», inföll nu farsgubben, »eftersom du har så mycket grej med att smörja stöflarna. Men kom ihåg, att du har ju fältmanövre om åtta dar!»

»Till dess ska' vi väl ha hunnit hem igen. Det liknar sej till stadga i vädret.»

De besparingar, hvilka icke användts på stugans iordningställande, hade Karl lagt i ett litet affärsföretag. En grannbonde hade köpt en mindre jakt, med hvilken han gjorde fraktresor på en af de danska öarna. Han behöfde en säker karl för ut, och bättre sådan än dragonen kunde han icke få. Karl gick med sina kontanter in som delägare i företaget, och så följdes de åt på sjöresorna den långa tid af året, som dragonen var ledig från tjänstgöring vid regementet. Då såg gubben där hemma till hästen litet emellanåt; det var Karls ena ögonsten. Den andra var skutan.

Vädret hade hållit sig stadigt, och jakten hade just anträdt hemresan. Det var mot aftonen, och månen hade stigit upp öfver hafvet och lyste som en aflägsen fyr i samma kurs som jakten höll. Karl stod vid relingen, rökande sin pipa och seende utåt det halfmörka vattnet, medan kompanjonen Erik skötte roret. Han var en något äldre karl med korta, kraftiga lemmar och ett beslutsamt, att icke säga hårdt, uttryck kring munnen.

»Han friskar i», sade Erik och tittade uppåt den smäckra toppen, hvilken stod böjd under det starka trycket af toppseglet.

»Dess förr kommer vi hem», menade kamraten.

En stund senare var månen undanskymd af moln, och med detsamma tycktes en slöja hastigt dragas uppåt från en båge af horisonten bakom dem. Stjärnorna släcktes undan för undan, och snart var endast det stycke af himmeln ljusst, där solen senast synts. Jakten sköt nu starkare fart, och från alla håll framglänste hvita punkter ute i mörkret, hvilka stego, sjönko och rörde sig allt hastigare.

»Nu tar vi in toppen», sade skepparen.

Det gjordes, och efter ännu en liten stund låg Karl ute på bogsprötet och beslog klyfvaren. Stormen nalkades med allt häftigare vingslag.

Då morgonen kom, länsade jakten för dubbelrefvadt storsegel och ett stycke af focken. Sjön gick hög, men den lilla säkra skutan redde sig väl.

»När var det du skulle ge dej åstad hemifrån?» frågade Erik vid ett tillfälle, då Karl aflöste honom vid roret.

»Skvadronen samlas i morgon bittida och jag har en mil att rida, men med denna farten ä' vi hemma fram mot natten.»

»Vi sinkade för länge med lossningen», sade skepparen. »Hade vi varit här ett dygn tidigare, skulle det varit lättare för oss att komma i land. Nu ä' det mest omöjligt allaredan.»

»Vi håller sjön ett tag; blåsten ska' väl ge sej», sade Karl lugnt.

Jakten lades bidevind och visade sig bestå profvet att tåla sjön. Därpå fick den åter falla af och länsa mot hemmet.

Då kvällen kom, blåste full storm, och jakten dansade framåt för endast ett par små segellappar. Karl stod åter till rors. Erik hörde honom smågnola på en visa, fastän sjön allt emellanåt sköljde öfver hans oljerock och sydväst. Det kräfdes nu mera än en mans krafter att med roret mota skutans häftiga rörelser, hvarför skepparen kraflade sig akter ut för att hjälpa till. Det kunde nu icke längre vara tanke på att söka land, så länge sjön gick sådan.

»Vi försöker om igen, hur hon reder sig bidevind», föreslog Karl.

Och försöket gjordes. Fastän seglen nu voro de minsta möjliga, höll ändock jakten sin nya kurs, men dref oerhördt under tiden. Brottsjöarna dånade mot bogen, och stormen

spelade skärande melodier i tågvirket. De båda männen hade slagit ett tåg om lifvet för att icke spolås öfver bord. Längre kunde det icke gå så. Sprunge ett vant, skulle masten gå som ett glaströr. Skutan hölls åter undan vinden och for för sina små segel som en stormfågel öfver vattnet.

»Vid det här laget borde jag varit hemma», sade Karl, lugnt som vanligt.

Morgonen kom, och då jakten red upp på sjöarna, kunde en ljusgrå strimma af det aflägsna landet skönjas. Ingen af männen ombord hade sofvit en blund på öfver ett dygn.

»Nu ger väl skvadronen sej åstad», sade Erik och såg ett ögonblick forskande på kamraten. Denne blott nickade utan att svara.

Ett stycke för ut låg ett skär, som ömsom syntes ömsom försvann bakom brotten af sjön.

»Det finns ankarbotten i lä om holmen», sade Erik, »och vi får försöka hänga oss fast där ett slag.»

Inom några minuter var jakten vid stället. Medan Erik skötte roret, sprang Karl fram i fören för att låta ankaret gå. Fartyget sköt upp i vinden och stannade för ett ögonblick i sin rörelse. Erik hade nog gjort sin beräkning rätt. Ankaret fick god botten och skutan låg trygg i lä om den lilla holmen.

Dagen gick långsamt, och stormen förlorade intet af sin styrka. Karl åt inte mycket och talade ännu mindre. Gång på gång såg han bortåt den smala strimman, som betydde land, det land, som de icke vågade söka.

Fram mot natten tycktes stormen aftaga något litet.

»Nu försöker vi igen», kommo männen öfverens. »Med så små segel hinner vi lagom fram till i morgon bittida, och vi kan krypa i lä om holmen nere vid land.»

Men de hade låtit narra sig. Stormen hade blott hvilat krafterna litet för att snart återkomma i fullt raseri. De stodo åter vid roret med tågsladden om lifvet. Och så bar det i väg genom mörker och hvitskummande sjö mot det land, där de visste att skutan kunde gå sitt fördärf till mötes.

Det blef ingen sömn den natten heller men i stället arbete vid pumpen, ty jakten hade fått en läcka under stampningen, då den låg bidevind.

Dagen grydde åter, och dess första rand af ljusning var nedtill skymd af en mörk vågig linie. Det var teckningen af land, som nu låg en mil i lä om skutan. Sjön tycktes hafva stigit under nattens lopp, och då jakten gräfdde ned förskeppet i vågdalarna, suckade det i timren, som om fartyget började mista kraften att åter höja sig.

»På land sätter jag henne ändå inte, så länge jag har styr på henne», sade Erik, där han stod bred och säker vid roret. »Vi ä' tvungna att hålla sjön än ett slag. Det ä' nu tredje dagen han blåser, och han ska väl någon gång blåsa halsen af sej.»

Skoten anhalades åter, och jakten lydde än en gång roret, som befallde den upp i vinden. Det blef nu kamp på lif och död. Den lilla präktiga skutan arbetade sig fram genom de jagade vattenmassor, som oupphörligt hotade att begrafva henne. Brottsjöarna gingo i tät följd öfver däckbet, och det fordrades de båda människens yttersta ansträngningar att behålla platserna vid ror och pump.

Då det lidit ett stycke på eftermiddagen, hade fartyget drifvit så mycket under de korta slagen, att männen kunde se, huru en mängd folk samlats på en hög sandås nära stranden. Man väntade där i hvarje stund skeppsbrottet.

Karl hade knappast sagt någonting under dagens lopp. Nu sysslade han med att slå stadiga tågstuppar kring ett par små tomma vattenfat för att inrätta dem till lifbojar. Därpå ledde han sig utefter relingen akter ut till Erik och hängde det ena tomfatet på ratten.

»Jag måste i land nu», sade han.

»Kan vi komma in under skäret där borta,» svarade Erik och pekade mot några hvita skumpelare för ut, »så tör det hända, att äfven där finnes ankarbotten — och det försöker vi nu.»

»Nej», sade Karl i en ton, som icke var lik hans vanliga lugna, »jag *skall* i land nu.»

Styrmannen såg ett slag hastigt på honom men svarade icke genast.

»Gå du till pumpen igen!» sade han därpå. Men den andre stod kvar.

»Erik», sade han efter en stunds tyst funderande, »om jag ger mej i sjön här, så dränker jag mej. Du är skeppare på skutan, men från och med i går morse är jag inte besättningskarl här utan dragon vid regementet. Förstår du mej nu?»

»Du skulle inte gett dej med på den här resan.»

»Det ä' för sent att tala om det nu. Vill du sätta mej i land eller inte?»

»Ä' du blixst befängdt galen? Tror du jag sätter bort skutan, förrän jag ä' piskad till det?»

»Det ä' inte så alldeles säkert, att skutan förloras. Men *om* hon förloras, så kan din del i henne betalas.»

»Utå' dej!»

»Ja, utå' mej.»

Eriks skratt hördes genom själfva dånet af stormen och sjön. Då blef Karl litet hvit i ansiktet för ett ögonblick, och styrmannen såg tydligt, att han menade allvar.

Skutan stack plötsligt bogsprötet upp i vinden, och efter några ögonblick hade focken piskats i trasor. Så började hon dejsa med aktern före och hugga och stampa, tills storseglet åter stod fullt, då hon tog ny fart åt andra hållet. En brottning hade ägt rum vid ratten, och under brottningen hade Eriks knif ett ögonblick glimmat fram. Men skepparen hade funnit sin öfverman.

Karl stod till rors.

Länge varade icke seglatsen. Liksom om fartyget känt något af rorgångarens beslut att fortast möjligt nå land, for det sin skummande väg framåt mot en utskjutande arm af de långa sandreflarna, där allt tycktes upplöst i ett virrvarr af brottsjöar och uppkastad sand.

Med sammanbitna läppar och hvarje muskel spänd stod styrmannen högre och trotsande och höll sin blick oaf-låtligt riktad mot udden, hvilken svindlande hastigt närmade sig. Han visste, att sådan sjögång kunde ändra den lösa sandbottnens skapnad, så att grundt vatten kunde bytas mot djupt, och härpå hade han byggt den sista lilla möjligheten, som ännu fans, till fartygets räddning. Lika säkert som lappen, då han styr forsbåten, finner den djupare strömfåran mellan stenarna, förstod jaktens styrman att med ledning af bottenens ljusare utseende och de fläckvis uppträdande brotten af sjön undvika ödesdigra ställen och finna en slingrande väg mellan dem. Skumpelarna vid udden rycktes undan och lämnades akter ut, men det hvita stänket stod som ett yrande moln in öfver den smala viken, som

skilde udden från stranden innanför. Kunde jakten finna sin väg dit in, vore den räddad.

Men stänket skymde utsikten, och knappt hade fartyget ändrat kurs in åt viken, förrän en häftig skakning tillkännagaf att det kört sig fast i en sandbank. I samma ögonblick hördes ett brak, då masten gick öfver bord, och Karls rop till Erik att taga lifbojen försvann i dånet af den brottsjö, som kastade dem båda från det sluttande däck ut i sjön.

De hade kommit in på jämförelsevis lugnt vatten, och Karl såg skepparen på några alnars afstånd kämpa för att hålla sig uppe. Kastande sin lifboj till honom, öfverflyttade han på sig själf den andres arbete för livvets räddning. Men han hade öfverskattat de krafter, som under seglatsens spänning tycktes outtömliga. Sjön slog öfver hans hufvud och betog honom andedräkten, och snart upplöstes allting i ett oredigt dunkel. Några minuter senare vräkte sjön upp honom på land.

Han kom sig snart, sedan några af fiskarbefolkningen rullat och gnidit honom.

»Lefver Erik?» frågade han, då han känt igen rummet och människorna.

»Han tog sig i land på tomfatet, som du slängt till honom», svarade fadern. »Och jakten blir nog bärgad hon också. Det var tur, att masten strök, för se'n dess låg hon stilla och gräfde bara ner sig litet säkrare, och sjön hjälpte in henne lite bättre i lä om udden.»

»Men käre Karl, hur ska' det nu gå med dig?» klagade modern.

»Hur det ska' gå!» eftersade han och reste sig spänstigt.
»Jag ska' ge mej åstad nu med hästen.»

»Ä' du galen, pojke!» skrek gumman. »Krigsfolket reste i går morse!»

»Dess mer får jag skynda mej.»

»Du har feber i bloden! Du yrslar ju som en vettskrämd! Det lyser hvitt i ögonen på dej!»

»Vettskrämd, jag, mor?»

»Nilla ä' kommen, Karl lille!»

»Ä' hon? Hur gick resan, tro?»

»Du ä' förkyld, Karl, du var genomsur, när vi drog opp dej!»

»Det kan jag tro, mor, för sjön ä' våt, ska' jag säja.»

»Karl! Karl! — Aek, om Nilla —»

Hon fullbordade icke meningen men lämnade hastigt rummet.

»Far har väl sett till hästen, medan jag varit borta?»

»Han ä' trind som en rofva, och jag har haft rusthållarens lof att rasta honom lite hvar dag, så nog har han haft det bra.»

En timme senare satt dragonen i sadeln på sin fält-rustade häst och trafvade vägen bortåt, lämnande stugan bakom sig i kvällsmörkret. Då uppdöko två kvinnogestalter framför honom, och han hörde en stämma ropa:

»Karl! Karl! Stanna!»

Det var moderns röst. Hon hade skyndat förut för att taga reda på Nilla och tala om allt det galna och få hennes hjälp. Nilla visste ingenting om skeppsbrottet, förrän hon fick höra gummans uppskakande berättelse. Då tog hon

schalen och sprang med gumman vägen tillbaka. »Han tar lifvet å' sej», hade den gamla sagt; »han ramlar å' hästen och slår i vägen som en sill — han ä' sjuk, så han vet inte hva' han tar sej till.»

Dragonen höll inne hästen. I detsamma grep Nilla fast i betslet.

»Du ska' väl minstingen hälsa på mej, Karl!» sade hon.

»Släpp inte betseldonet, Nilla — släpp inte», hvi-skade gumman, »släpp inte, för då har du hans lif på samvetet!»

»Visst vill jag hälsa på dig!» sade Karl lugnt som alltid, »och det var därför jag höll. Men har du varit borta i två år, kan du bestå mej en redig kyss här i mörkret, där ingen ser det!»

Det öfverensstämde med Nillas smak, och hon tog ett par steg till ryttarens sida. Men samtidigt med att Karl böjde sig ned mot henne, gaf han hästen ett kraftigt tryck af sporrarna, och Nillas ansikte mötte tomma luften.

»Jag får ha den till godo!» ropade dragonen och försvann i mörkret.

Nilla såg blott en skymt af de blänkande hästskorna.

»Det var den förste, som har lurat mej», sade hon, »och det var själfvaste fästmannen.»

Sent på natten lugnade stormen, och de sönderslitna skyarna började åter samla sig till större molnmassor, där och hvar blottande vida fält af himmeln. Månen trädde fram, klar och glänsande, och kastade sitt liflösa ljus öfver land-

skapet med det långa hvita bandet, som landsvägen dragit öfver detsamma.

Genom stillheten hördes smällandet af hästhofvar. En gammal torpare, som bodde vid vägen, vaknade och klef fram till fönstret. I detsamma såg han en mörk gestalt till häst ila förbi stugan. Månen glimmade mot något blankt vid ryttarens sida.

»Hva' var det för en?» frågade gumman, som också vaknat.

»Ja, Gu' vet!» svarade mannen litet osäker på målet; »det gick så fort, så jag hann inte se mer än att det var en karl. Inte kunde det väl vara någon af krigsfolket, som har blett efter, för di for ju förbi på eftermiddagen i går — eller i förrgår skulle jag säga, eftersom det snart ä' dager.»

»Det kan väl inte vara allvar det här kriget, som di ska' ha nu?»

»Asch då! Tycker nå'n det? Det blir ett sån't där fältmanöver, och där skjuter di och kommenderar och marscherar och härjar några dar, tills di har gjort från sej för den gången, och så far di hem till sitt igen lite hvar. Men det ä' synd om folket och hästarna, som ska' så lång väg bara innan di får börja. Jag har hört, att di skulle ha tjugu, om inte tjuguen mil fram.»

»Ja, det ä' godt att ha barnen i Amerika», sade gumman och avslutade därmed samtalet. —

Långt från stugan gick landsvägen öfver en bred å. Nattens halfskymning hvilade ännu öfver nejden, och tunna fläckar af dimma hade sammanbundit de hvita björkstammarna nere vid vattenbrynet med band, som ständigt tänjdes för vindpustarna i årännan. Men helt nära landsvägen syntes

ett blodrödt sken sakta glida öfver vattnet. En fiskare var ute med ljuster.

Då dånade det till i bron öfver honom och de täta hofslagen af en häst i galopp foro fram öfver plankorna och fortsatte långt borta på vägen. Ljudet af hofslagen försvann snart i fjärran.

»Han blef rädd för skenet», sade fiskaren för sig själf.
»Men ålarna blef lika skrämda di, tror jag.»

Nattens dimmor jagades undan, och solen frambröt värmande och livväckande genom den täta skogen, som skars af landsvägen. Sensommarns fåglar, hvilka ännu icke kommit sig i ordning till flyttning, stämde upp med skilda läten ett lof till morgonens pris och hade redan fyllt skogens djupa hvalf med mäktiga drillar och toner, då de plötsligt alla tystnade och flaxade bort inåt snårens gömslen, skrämda och jagade af någonting, som kom sprängande vägen fram med häftiga rörelser och frustande och dån.

Högre steg solen, och då hon nått den punkt, där hennes bana skulle luta nedåt igen, tycktes hon vilja dröja för att lysa öfver en egendomlig tafla ett litet stycke från landsvägen. En sadlad häst afbetade girigt det friska gräset inne bland mosstenarna. Hans raggiga sidor med de långa strimmorna af intorkad svett vittnade om den ansträngning han utstått. Nära honom låg en man med hufvudet lutadt i den svala fuktiga mossan. Hans ansikte hade en färg, som icke var hälsans rodnad, och andedräkten var het och flämtande, som om febern brunnit i hans ådror, medan den uttröttade kroppen sökte hvila i en orolig, yrande sömn.

Och åter sväfvade kvällens skuggor fram öfver skogar, sjöar och fält och släckte de varma färger, hvilka den sjunkande solen gjutit öfver landskapet. Det blef mörkare och

mörkare, ty månen förmådde icke genombryta den tätta molnbank, hvilken skridit upp bakom skogarna i fjärran.

Landsvägen var mörk några mil från det ställe, där den ensamma hästen gått och betat, men äfven om den varit ljusare, skulle de fyra män, som nu kommo skrålande arm i arm, haft svårt att taga sig fram utan att förråda att de druckit för mycket på kvällen.

»Tssst!» ropade plötsligt en af dem under ett uppehåll i sången. »Det kommer någon ridande.» Och så lyssnade de allesammans.

»Den ska' vi skoja med!» sade en annan och böjde sig ned för att söka lämpliga stenar.

Inom några minuter var ryttaren framme.

»Ptrrro — ptrrro — ptrrro!» hördes från vägen.

Hästen kastade åt sidan och ville icke fram, ty några figurer afspärrade banan.

»Hva' ä' du för en nattskojare?» ropade någon åt ryttaren och sökte med detsamma få tag i hästens betsel. Men ryttaren förekom honom genom ett hastigt ryck i tyglarna.

»Ta' ner honom från hästen!» skrek den, som hejdat djuret, och med detsamma fattade någon i ryttarens ena fot för att tvinga denna ur stigbygeln, medan kamraten gjorde ett nytt men nu lyckadt försök att få fatt i betslet.

»Släpp betslet!» befallde en röst, som skälfde af sinnesrörelse.

I detsamma träffade något hårdt föremål bakre sidan af hufvudet på ryttaren, och denne tyckte, att hästen och landsvägen under honom började gunga, på samma gång som små ljusa punkter dansade för hans ögon. Men han föll icke. Allt hos honom samlade sig till en sista an-

strängning att frigöra sig. Den långa dragonsabeln flög ur sin balja, hven genom luften och gjorde hästens hufvud fritt. Ännu några skarpa hugg åt ömse sidor — och dragonen hade slagit sig igenom och behöfde icke egga det stackars djuret, som redan var halft förvildadt af de haglande stenarna.

Följande morgon kom en man vandrande framåt vägen och mötte då en ryttare, som likt en drucken vaggade i sadeln på en häst, hvilken gick med hufvudet hängande ned mot landsvägen.

»Ä' det — långt — fram —?» frågade ryttaren, hvilken tycktes vakna ur någon yrsel, då hans ögon föllo på mannen vid sidan af vägen.

»Menar han till krigsfolket», svarade denne, »så ä' det inte fem minuters väg, för di har hästarna uppe i backen där borta — hör!»

En smattrande trumpetsignal skar genom den rena morgonluften. Hästen, som väl kände igen ljudet, svarade med en gnägging, så munter, gäll och lifaktig, som om han icke alldeles nyss gifvit det sista af sina krafter för att bära ryttaren fram till detta ställe.

»Nä, se Karl!» ropade röster från alla håll, då dragonen kom in i bivacken; och med detsamma sprang en korpral fram för att taga fatt i hästen, då han såg, att ryttaren höll på att vingla ur sadeln.

»Hur ä' det?» hviskade korpralen, som blott tänkte på att skaffa undan honom, innan ryttmästaren kom ut ur sitt tält.

»Det rinner blod i nacken på honom!» sade en af kamraterna, som skyndat till. »Nu drar han ikull!»

Det såg ut som den sårade hört det sista, ty han rätade häftigt upp sig och frågade efter ryttmästaren. Men denne hade hört, att något var på färde, och kom nu till platsen.

»Du ä' sjuk», sade han. »När red du hemifrån?»

Dragonen tycktes anstränga sig att samla tankarna.

»Kommer jag — för — sent — herr ryttmästare?»

»Inte till manövern, min gosse. Generalen ska' ta' emot regementet om en timme.»

Det lyste till i Karls irrande ögon, som om han hört någon vacker musik på afstånd.

»Jag red — hemifrån — i förrgår — kväll, ryttmästare.»

»Ä' du galen, karl! Det blir öfver tjugufyra mil på lite mer än ett dygn! Det har ingen människa ridit, hvad jag vet, på samma häst.»

»Förlåt mej», inföll doktorn, som kallats dit af korpralen, »det skulle möjligen vara Karl den tolfte, då han kom hem från Turkiet.»

Dragonen tog ett par steg fram liksom för att höra bättre, men började i detsamma ragla och skulle fallit framstupa, om inte doktorn fattat i honom.

»Så — sa' skolmästaren», hörde läkaren den febersjuka hviska, och så tillade han: »Jag får väl — följa — med skvadronen — nu?»

Under stjärnbaneret.

Två episoder ur Nordamerikanska inbördeskriget.

1. Merrimac och Monitor.

Det sällsamma hade inträffat, att medkänslan för olyckliga och förtryckta likar satt vapen i händerna på en hel nation. Och därtill en sådan nation som den nordamerikanska, hvares hela själslif ju vanligen anses riktadt på detta enda: »to make money».

Sydstaterna — »rebellerna» — ville behålla slafveriet; det befordrade deras intressen. Nordstaterna med sin utmärkte Abraham Lincoln i spetsen hade svurit i all mänsklighets namn, att det rop om hjälp, som från milliontals bäfvande suckar under slafpiskans rapp småningom samlat sig till ett helt förtryckt folks ångestskri, icke skulle blifva ohördt. Och så bröt kriget ut. De svarta skulle höjas till fria människor från att på många ställen hafva varit hållna sämre än hundar. Sydstaterna, som utträdt ur unionen, skulle tvingas att återinträda i denna samt erkänna slafvarne som fria män. Detta var programmets hufvudpunkter. En detalj af detsamma blef blockeringen af alla de punkter på kusten, hvilka kunde förmedla sydstaternas gemenskap med yttre världen. Lincoln tvekade icke. Han utfärdade en order, enligt hvilken flottan skulle tillstänga en kuststräcka

af nära sex hundra svenska mil — eller ungefär så långt kustledes som från Nordkap till kap Trafalgar.

Men någon flotta, värd att tala om, fanns icke. Däremot en omätlig tillgång på god vilja och entusiasm för saken i fråga. Svårigheterna blefvo blott driffjädrar till starkare ansträngningar. Fartyg efter fartyg framtrollades, bevärades och sändes till sin bestämmelseort.

Rebellerna ägde icke sina motståndares entusiasm men väl deras energi. Blockaden måste upphävas samt därtill all möjlig skada tillfogas nordstaternas kuststäder. På denna tvåfaldiga uppgift som grund byggdes förslag efter förslag. Och så enade man sig till sist om konstruerandet af det första pansarfartyget. Man gick helt amerikanskt, d. v. s. praktiskt, till väga. En träfregatt, som af fienden blifvit bränd och sänkt, upptogs, iståndsattes och försågs med däck ungefär i höjd med vattenytan. På detta däck byggde man ett pansarbatteri, beräknadt för 10 grofva kanoner och till formen ungefär som ett omvänt baktråg. Ångskorstenen stack upp ur trågets midt. Ramm att borra sin nästa i sank var anbragt i stäfven.

Och så var *Merrimac* färdig att begifva sig ut för Elisabeth-floden den 7 mars 1862. Dess besättning, 300 man, var fullständigt öfvad och ovan vid fartyget. Officerarne hade aldrig förr gjort tjänst på pansarfartyg. Icke en kanon hade blifvit affyrad; befäl och trupp voro främmande för hvarandra; maskinen förmådde uppdrifva hastigheten till fem knop, icke mera. Styrbarheten var på grund af fartygets längd så ringa, att nära fyrtio minuter åtgingo för en vändning. Det var som att manövrera med ett vattenfylldt fartyg. Men chefen, Commodore Franklin Buchanan, tvekade icke ett ögonblick att våga försöket med sitt vidunder.

Vid middagen ångade Merrimac ut från Norfolk, hälsad af jubel från stränderna och öarna vid Elisabeth-floden. Kurs hölls mot Hampton Roads innanför Chesapeakeviken ungefär 50 sv. mil söder om New York. Här låg en afdelning af nordstaternas flotta, fregatterna Minnesota, Roanoke och St. Lawrence, alla af Merrimacs ursprungliga dimensioner. Ett stycke från dessa lågo förankrade ytterligare två fregatter, Congress och Cumberland, förutom några kanonbåtar. Med dessa skulle nu försöksfartyget ensamt upptaga striden.

Allt såg nästan fredligt ut, när Merrimac gled sin tysta väg framåt. De förankrade fregatterna svängde sakta för strömdraget, deras båtar lågo vid sina bommar i sjön, och uppe i tacklingen hängde besättningarnas tvätt till torkning. Merrimac ångade närmare.

Då bröts plötsligt tystnaden. Det var Cumberland, som sände den förmätne en varning från sina gröfsta kanoner. Merrimac svarade icke, förrän hon kommit inom riktigt verkligt håll. Svaret kostade en hel kanonservis på fregatten lifvet. Merrimac ökade fart, så godt maskinen tillät, och strök tätt förbi Congress, som fick hela breddsidan till hälsning och som besvarade hälsningen efter bästa förmåga. Ännu en smula ökades farten — röken slingrade sig svart och tjock ur skorstenen — alla detaljer framträdde allt tydligare — närmare kom vidundret — närmare och närmare — och så rände det sin ramm in i Cumberlands sida, hvarpå det genast backade, lämnande ett sår af två tre alnars vidd. Den stolta Cumberland började vagga som en drucken; vattnet rusade in genom läckan och öfversvämmade trossbotten och batteri. Besättningen flydde upp på däck, där ännu ett par kanoner funnos att förlänga den ojämna striden. Genom förtviflade ansträngningar vid pumparna höll man fartyget uppe ännu

några minuter. Chefen, George Morris, uppmanades att gifva sig. Svaret blef helt kort:

»Aldrig! Hellre sjunka!»

Och han höll ord. Stjärnbaneret blåste från sin gaffel, däckskanonerna affyrades, så tätt man förmådde, ända tills det icke längre fanns torrt krut ombord. De tappra sammanträngdes på en allt mindre fläck. Från Merrimac kunde man med oförställd beundran se den bistra, beslutsamma minen hos hvarje man. Snart blef utrymmet för otillräckligt. Då hoppade den ene efter den andre öfver bord för att simma åt egen strand. Den stolta fregatten hade nu kämpat ut. Cumberland sjönk, alltjämt stående på sin köl, och när flaggan dragits ned under vattenytan, såg man ännu fartygets toppar stanna ofvan sjön. Djupet var för ringa för att sluka hela resningen. Från stortoppen blåste alltjämt vimpeln. Den ströks aldrig. Hundra man följde sin fregatt i grafven.

På Merrimac hade man tagit äfven denna gripande stund väl i akt. Chefen på den andra fregatten, Congress, tycktes nämligen hafva samma uppfattning af sin plikt som chefen på Cumberland. Systerfregattens öde hade icke verkat afskräckande. Men för att undgå den fruktansvärda rammen hade chefen kört henne upp på sandbanken, dit Merrimac, som var mera djupgående, icke kunde följa. Men vidundrets kanoner anställde förfärliga härjningar på Congress' batterier och däck, medan Merrimac själf led endast »yttre skador», såsom att skorsten, båtar, båtdäfvertar, räcken m. m. bort-sopades. Under mer än en timme efter Cumberlands försvinnande fortsatte Congress en strid, som på grund af hennes för svaga artilleri, måste blifva hopplös. Flykt, äfven en tillfällig och hederlig sådan, var nu omöjlig. Merrimac

hade intagit fördelaktig ställning på verksammaste håll och blott sköt och sköt. De sårades och dödes antal på Congress blef slutligen så stort, att befälhafvaren måste i mänsklighetens namn låta den hvita flaggan gå upp.

Allt gjordes nu från Merrimacs sida för att rädda besättningen samt därjämte taga Congress som segerbyte. Båda uppgifterna blefvo utförbara, tack vare planlöst, ursinnigt skjutande från de närbelägna strandbatterierna. Fregatten måste öfvergifvas. Merrimacs befälhafvare befallde då eld med glödgade kulor. Snart var fregatten i brand. De af hennes besättning, som icke lemlästats, hoppade öfver bord för att rädda sig genom simning. En mängd sårade, som icke kunnat undanskaffas, funno döden mellan de brinnande däckerna och skeppssidorna.

Det var det andra offret. Merrimac var redan klar att börja affären med det tredje.

Så snart nämligen skottväxlingen med Cumberland börjat, hade de tre fregatterna Minnesota, Roanoke och St. Lawrence lättat för att med tillhjälp af bogserbåtar komma Cumberland och Congress till hjälp. Härför måste de begagna den ränna, som de från skilda håll kommande och i Chesapeakeviken utfallande Jamesfloden, Neusemondfloden och Elisabethfloden gemensamt utgräft genom Hampton Roads. Åt båda sidor höjde sig rännan till tämligen branta sandreflar. St. Lawrence och Roanoke gräfdes snart nog ned kölen i en sandbank och fastnade. Minnesota, ett präktigt fartyg af samma storlek som ursprungligen Merrimac och försedt med 40 kanoner, fortsatte ensamt mot valplatsen men kom, då hon hunnit halfvägs fram, för nära sandbankarna och stannade på en af dem. Utan tvekan upptog hon emellertid striden med pansarfartyget samt två kanon-

båtar, själf understödd af batterierna på land. Någon fara för att blifva rammad förelåg icke, tack vare Merrimacs något större djupgående, men däremot erbjöd den stillaliggande fregatten ett det säkraste mål för de förfärliga grofva kanonerna. Från för till akter spelade fiendens skott, anställande gräslig förödelse på fregatten. Kanonbåtarna jagades energiskt bort, men Merrimac låg kvar, själf osårbar, och sände den ena välriktade salvan efter den andra. En gång tog Minnesota eld, men branden släcktes. Hennes befälhafvare hade emellertid redan klart för sig, hvilket öde som väntade honom, ty alla ansträngningar att få fregatten åter flott blefvo fruktlösa.

Det tycktes, som om Merrimac, säker om sitt byte, i denna stund bestämt sig för att *först* tillintetgöra de längre bort grundstötta St. Lawrence och Roanoke, ty odjuret ångade plötsligt i väg mot dessa, hvilka efter bästa förmåga mottogo gästen. Med hjälp af bogserångare lyckades det dem att komma loss från grund. Och detta blef utan tvifvel deras räddning. Merrimac förföljde ett stycke men afstod snart från jakten, dels för sin egen långsamhets skull, dels för faran att själf komma på grund. Ombord på Minnesota ansåg man nu, då Merrimac vände om, timmen slagen. Ingenting skulle kunna rädda henne från att dela Congress' öde.

Men nu föll skymningen öfver sceneriet, och den öfvergick hastigt till mörker. En ljum, härlig vårkväll med sakta framsväfvande skyar följde på dessa timmar af brand, blodsutgjutelse och död. Månen, som ingått i andra kvarteret, höjde sig öfver de glittrande vattnen, men tycktes hafva förlorat all lyskraft, ty hans sken var matt och blekt emot det flammande ljushaf, som omgaf den ännu brinnande Congress.

Under eftermiddagens lopp hade stränderna kring Hampton Roads varit fyllda af åskådare, som med väns och fiendes olika känslor följt Merrimacs hvarje minsta rörelse. Ryktet om dagens händelser flög på snabba vingar nejdens omkring, och telegrafan förde budet till olika landsändar. Öfverallt jubel eller dystraste misströstan. Nordstaternas regering i Washington var förtviflad. Man målade den närmaste framtiden i blod och eld. Merrimac skulle förstöra fartyg efter fartyg, bombardera stad efter stad kusten utefter. Skott beto icke på detta förhaxade vidunder mer än om man kastat snöbollar på detsamma. Kriget skulle taga en annan vändning för detta enda fartygs skull. Fanns då ingen räddning? Skulle *ingen* kunna med hopp om framgång upptaga en envigeskamp med den mäktige?

Hade han, som där uppe i »Hvita huset» i Washington yttrade dessa ord, kunnat samtidigt se ut öfver Hampton Roads, skulle han kanske upptäckt en egendomlig, högst oansenlig företeelse, som nu, då all uppmärksamhet var samlad på den brinnande fregatten, obemärkt gled sin väg framåt för att snart lägga sig för ankar helt nära den som ohjälpligt förlorad ansedda Minnesota.

Det var John Ericssons »Monitor». Och stunden, då den gled in på Hampton Roads' vatten, var ett världshistoriskt ögonblick.

Nordstaternas regering hade ställt ett upprop till landets ingenjörer att konstruera ett pansarfartyg, »som kunde upptaga strid med hvem som helst». Och så kom äfven *John Ericsson* att fundera på saken. Resultatet blef, att

han inlämnade förslag och ritningar till en fartygstyp, hvars motstyeke man aldrig tänkt sig. Den mottogs också med stort misstroende. Och fartyget måste byggas på en enskild mans varf. I oktober 1861 sträcktes kölen. Den 30 januari 1862 löpte fartyget af stapeln. Man hade hamrat dag och natt därpå. Sedan regeringen efter många om och men bestämt sig för att våga försöket, undertecknades kontraktet den 25 februari. John Ericsson hade en månad dessförinnan skrivit ett så lydande bref till sjöministern:

»Sir!

Enligt eder önskan framställer jag härmed till edert bedömande och afgörande ett förslag till namn på mitt flytande batteri.

Dess orubbliga karaktär af anfallsvapen skall blifva rebelernas ledare till en vink, att batterierna vid deras floder icke längre skola utgöra några dammar för Unionens krafter. Den pansarklädde vägbrytaren skall alltså blifva en sträng »varnare» för dess ledare.

Men det finns andra ledare, som också skola känna sig bestörta och uppskakade genom det språk, som kanonerna i det fasta järntornet tala. 'Downing Street'* torde näppeligen med likgiltighet höra omtalas denna 'Yankee-nyhet'. För amiralitetslorderna skall det nya fartyget blifva en varnare, som (hos dem) väcker tvifvel om lämpligheten af att fortsätta med byggandet af stålklädda skepp till tre och en half million per fartyg. Af detta och flera andra liknande skäl föreslår jag, att det nya batteriet kallas '*Monitor*' (Varnaren).

Ödmjukl.

J. Ericsson.»

Monitor liknade, med ett och annat för icke-fackmannen oväsentligt undantag, vår svenska flottas »monitorer».

* Syftar på de engelska amiralitetslorderna.

Benämningen på den första har alltså blifvit ett »släktnamn». Men den första var en af de minsta, kanske den allra minsta. Chef blef John D. Worden, som nyss lämnat sjukbädden och ett fängelse i södern samt mot läkares afrådan antagit förtroendet att föra Monitor. Bättre val kunde aldrig höga vederbörande gjort, ty Worden var en äkta kärnkarl, duglig, oförfärad och beslutsam som få. Hans närmaste man, löjtnant Greene, stod honom också i andliga egenskaper närmast. Besättningen hade uttagits bland idel frivilliga och lär hafva varit en mönsterbesättning. Men den hade ringa eller ingen kännedom om fartygets egenskaper och egendomligheter, icke heller någon vana vid de grofva 11-tums kanonernas handterande. Inalles fick Monitor 58 man till sin tjänst.

Den 6 mars på aftonen lämnade fartyget New York. En medelmåttig bris följande dag gjorde det klart för alla ombord varande, att fartyget icke var »sjögående». Läckor och springor uppstodo i däcket vid luckorna, och vattnet kom i riktiga fall ned i tornet. Genom de små kikhålen i det för ut belägna låga styrhuset rusade vattenstrålar in med sådan kraft, att rorgängaren bokstafligen kastades från ratten. Och genom ventiler och fläktrör piskade sjöarna in och sökte sig ned mot pannorna, så att man endast genom öfvermänskliga ansträngningar kunde hålla elden i maskinrummet vid lif. Fläktarna ville icke arbeta, luftväxlingen blef hämmad, och kolgas fyllde maskinrummet, så att de ingenjörer, hvilka icke tvekat att offra sig för det allmänna, måste mera döda än lefvande dragas upp på taket af tornet, där den friska luften återställde dem. Ångpumparna vägrade arbeta af brist på eld, och handpumparna hade inte kraft nog att kasta vattnet upp genom toppen af

tornet, hvilket var den enda möjliga vägen att blifva det kvitt. Och att ösa ut det samma väg med pytsar gick för långsamt. Allt hängde på styrkan hos den tross, hvilken band Monitor vid den framför gående bogserångaren. Men trossen höll. Och man kom äntligen i lugnare vatten, och mot aftonen bedarrade vinden.

Då Monitor på eftermiddagen den 8 passerade Kap Henry, hördes dof kanonad fjärran ifrån. Man gissade riktigt nog, att det var Merrimac, som nu huserade bland fregatterna på Hampton Roads, något öfver 3 svenska mil därifrån. Worden gaf genast ordern: »Klart skepp till drabbning.» Allt på däck, som icke hade någon betydelse för striden, borttogs, så att slutligen endast tornet samt det låga styrhuset höjde sig öfver den på något afstånd knappt synliga järnflotten.

Månen stod högt på himmeln, då man närmade sig Hampton Roads. Vattnet glittrade och porlade om stäfven på Monitor, som nu gjorde sin bästa möjliga fart. Redan en stund förut hade man iakttagit ett rödaktigt, flammande sken på himmeln. Det vann alltjämt i styrka och fördunklade snart månen. Då man kommit närmare, upptäcktes själfva ljuskällan. Det var den ståtliga Congress, som höll på att förtäras af lågor. Hon simmade i ett eldhaf, däri man såg hennes spegelbild fotografiskt tydligt återgifven. Kanonportarna voro eldgap. Resningen stod skarp och glänsande mot himmeln bakom. Röken steg i en mörk jättepelare slingrande uppåt. Då och då hördes en knall, när en krutkanister sprang eller en laddad kanon fyrade af sig själf. Eldstrålar, täflande att höja sig öfver hvarandra, foro upp mot himmeln som raketer. Monitors väg låg klar och lysande. Worden hade af chefen på Roanoke fått

anvisning, hvart han skulle styra. Minnesota, som var det närmast bestämda offret för Merrimac, borde om möjligt skyddas. Och dit styrde Monitor helt obemärkt, då all uppmärksamhet från stränder och fartyg var dragen till den brinnande fregatten. Med ett visst misstroende betraktade man från Minnesotas däck den oansenliga järnpjesen, som nu gled tätt under hennes gaffel för att krypa in i skuggan bakom fregattens väldiga skrof.

Och så förflöt natten utan ett skott. Blott ett enda väldigt dån skakade hela nejden vida omkring. Det var Congress, som gaf sin afskedshälsning. Krutdurken hade antändts.

Dagen, som följde, var en söndag. Monitors besättning kunde väl behöft hvila. Den hade, som det kunde tyckas, genom ett underverk räddats från att gå till bottnen med fartyg och allt, den var uttröttad genom ett oafbrutet arbete vid pumparna, och den kunde icke med tillförsikt hoppas mycket af en strid med en motståndare, som gått från seger till seger och nu under natten hämtat nya krafter till nytt fördärfbringande arbete. Men historiens gudinna hade i denna stund sin blick riktad just på detta lilla järnfartyg, till hvilket en hel väldig nation i half förtviflan satt sitt sista hopp. Ingen man fick nu vara trött eller håglös.

Klockan var ungefär half åtta på morgonen, då Merrimac varskoddes på en half svensk mils afstånd med kurs på det utsedda offret Minnesota. Då kilade Monitor fram från sitt gömställe bakom fregattens skrof och ångade i väg rakt mot fienden. Worden hade intagit sin plats hos lotsen och

rorgångaren i styrhuset, och löjtnant Greene hade på sin lott att med sexton oförsagda män sköta de två väldiga kanonerna i tornet.

Wordens plan var att förlägga striden så långt som möjligt från Minnesota. De fartyg, som åtföljt Merrimac, vände, så snart Monitor närmade sig. Det skulle alltså blifva en envigeskamp mellan de båda till utseende, storlek, bestyckning och besättningsnumerär så olika försöksfartygen.

»Börja elden!» lydde den enkla ordern från Monitors styrhus. Och den första bedöfvande kanonskrällen rullade öfver vattnet. Skottet träffade bra. Man fick sedermera veta, att när projektilen slog mot Merrimacs pansarklädnad, återverkade slaget så på besättningen där innanför, att näsa och mun sprungo i blod på hvarenda man. Emellertid blef man icke länge svaret skyldig. En breddsida på fyra kanoner lossades. Monitor skakades våldsamt, men det visade sig, att intet skott gjort någon skada. Tornets mekanism för kringvridning hade icke lidit. Folket där inne började få förtroende till »järnprämen».

Striden var nu i full gång. Skott på skott, breddsida på breddsida, så fort man hann ladda och med noggrant sikte fyra af. Stundtals voro fartygen endast några alnar skilda från hvarandra. Å ömse sidor gjordes upprepade försök att genom rammning borra motståndaren i sank. Men där manövrerades för väl på båda två, för att försöken skulle lyckas, till en början åtminstone. Monitor var ojämförligt mera lättstyrd än den stora, klumpiga Merrimac. Kapten Worden handterade också sitt fartyg, som om det varit en gammal bekantskap. Så fann han då ett lämpligt ögonblick.

»Full fart framåt!»

Den gången var Monitors näsa icke mer än två fot från Merrimacs propeller. Vidundrets besättning stod färdig att springa öfver och äntra den djärfve, men Worden inväntade dem icke utan backade i tid.

Under stridens gång vann man på Monitor snart nog vissa erfarenheter, som måhända redan förut skymtats i form af onda aningar. Styrhusets läge framme i fören gjorde, att man icke kunde affyra kanonerna åt detta håll. En annan olägenhet var svårigheten — att icke säga omöjligheten — att bestämma öfver tornets rotation. Den enormt tunga massan ville icke gärna komma i rörelse, och väl tvingad att rotera visade den stark obenägenhet att stanna i precis önskad läge. Häraf följde, att löjtnant Greene kunde endast på ett ungefär bestämma öfver kanonernas träffförmåga. En tredje faktor låg i stridens vågskål som en tung motvikt till framgång. Krigsstyrelsen hade strängt befallt — af sparsamhetskäl — att endast half krutladdning skulle få användas. Befälet å Merrimac erkände i sin rapport, att denna sista omständighet i synnerhet kunde betraktas som deras räddning. Ty ett skott från Monitor, väl placeradt och afskjutet med full laddning, skulle borrarat hål i Merrimac och sänkt fartyget.

Det blef snart den störres tur att göra ett rammningsförsök. Han kom ångande så våldsamt han förmådde tvärskepps mot den lille. Men kapten Worden hade sitt fartyg i sin hand. Monitor vred litet på sig, jämkade sig undan och tog emot stöten under så spetsig vinkel, att dess verkan blef ingen. Greene hade sin ena kanon klar. I stötens ögonblick lät han skottet gå. Det träffade jätten »midt i pannan». Hade icke vederbörande utgifvit den olycksaliga ordern om half laddning, skulle skottets verkan icke hafva inskränkts till en ful buckla i Merrimacs pansar.

Worden tog sig nu med sitt fartyg femton minuters paus något afsides från stridsplatsen för att åter fylla det uttömda ammunitionsförrådet i tornet. Under tiden gjorde han äfven personligen en noggrann undersökning af tornets yttre för att se, huru allt stod till. Och så ångade han tillbaka igen för att gå vidare i programmet.

Det visade sig under striden, att löjtnant Greene och den ingenjör, som skötte tornets rörelse, voro män med full sinnesnärvaro. Ty det hade, för att besegla Monitors öde, endast behöfts, att ett enda af fiendens skott tillåts komma in genom någon af tornets portar eller att något skott från Monitors egna kanoner kommit att gå för nära styrhuset för ut. I förra fallet skulle kanonservisen i tornet satts ur stridbart skick — och där fanns icke reserv att ersätta dem. Ett oförsiktigt skott åt styrhuset åter skulle förstört styrinrättningen och därigenom beröfvat fartyget dess manöverförmåga. En olycka skulle emellertid snart, åtminstone för tillfället, nedslå det käcka modet hos Wordens män.

Ett skott från fienden träffade styrhuset helt nära dettas tak, med den påföljd att taket, som fasthölls hufvudsakligen af sin egen tyngd, lyftes och släppte igenom eldstrålen från kanonmynningen, hvilken vid skottlossningen var icke fullt tio alnar aflägsen. Kapten Worden hade sitt ansikte just vid denna punkt. Han fick mottaga dels återverkan af projektilens anslag dels hettan af eldstrålen med den påföljd, att han kände sig bedöfvad och bländad. Han hade emellertid nog besinning kvar att bilda sig en föreställning, att styrhuset och därmed styrinrättningen vore förstörd, hvarför han omedelbart gaf order: »Håll undan!» Monitor lydde allt fortfarande som hittills sitt ror, vände och aflägsnade sig. Löjtnant Greene, som underrättades om olyckan, hade skyndat

till styrhuset för att öfvertaga befälet. Afsikten med manövern var endast att ostörd öfverse skadans vidd. Och efter tjugu minuters förlopp hade Monitor åter vändt stäffen mot fienden, klar att börja leken på nytt.

Men Merrimac, som under hela striden skötts på ett sätt, värdt fiendens största erkännande, hade nu fått nog. Vattnet rusade in genom en svårare läcka. Fartyget, som var illa tilltygadt, gick för full maskin mot Norfolk, lämnande Monitor ensam på platsen.

Kapten Worden låg i sin kajuta, kämpande med plågorna och genom öfvermänskliga ansträngningar behållande nog värde öfver sig själf att följa händelsernas utveckling. Så snart det blifvit klart, att Merrimac på allvar lämnat valplatsen, skyndade löjtnant Greene ned till sin blödande befälhafvare.

»Hur är det, Greene?» hördes en matt fråga.

»Merrimac är på väg mot Norfolk.»

»Nå Minnesota då — fregatten?»

»Minnesota är räddad!»

»Tack! Då kan jag dö lugn!»

* * *

Så var den fem timmar långa striden utkämpad. Merrimac hade funnit sin like. Den bäfvan, som för icke fullt ett dygn tillbaka genom telegrafens bud fortplantats vida omkring och kommit annars oförsagda medlemmar af regeringen i Washington att blankt tappa hufvudet, var med ens skingrad genom det energiska uppträdandet af ett litet försöksfartyg, för hvilket man i upplysta kretsar hittills haft endast ett nästan medlidsamt misstroende. John Ericssons namn hade kommit med på ett af historiens blad.

Löjtnant Greene skref strax efter affären ett bref till en vän, däri han skildrade sina efterkänningar.

»Vi voro alldeles kolsvarta in på kroppen af stenkols- och krutrök. Jag hade så länge varit i spänning, att mitt nervsystems urverk var alldeles utrunnet. Muskler och nerver skälfde, som om de oupphörligt skakats af elektriska stötar. Jag kastade mig på sängen och försökte somna. Lika gärna kunde jag försökt flyga!»

Medan commodore Buchanan, som fört Merrimac under första dagens uppträdande, låg sårad på ett sjukhus i södern, tillbragte kapten Worden långsamma timmar, dagar och veckor inom väggarna af ett militärsjukhus i Washington. Båda kommo sig och blefvo sedermera amiraler.

Men när Worden låg där utan att kunna se ljuset med sina lekamliga ögon, fick hans hjärta glädja sig åt en stråle andligt ljus, hvilken kom värmande och lifgifvande från sin rena, oförfalskade källa. Det var ett bref, skrifvet med ovan hand:

»U. S. Monitor 24 april 1862.

Till vår käre vördade kapten!

Dessa rader hälsa från er egen besättning på Monitor, och vi hoppas till Gud, att vi snart ska' få hälsa er välkommen tillbaka ombord på Monitor, för vi ä' allesamman klara att möta Döden eller hvad som helst, bara vi få igen vår kapten. Vi ha nu ställt styrhuset i ordning åt er och vänta bara, att kapten ska' inta sin gamla plats där. Vi vänta otåligt att få ta ett tag igen med vår motståndare. Här om dagen kom han, och vi trodde då, att vi skulle kunna sänka honom, men vi blefvo lurade, och Norfolk-tidningarna säga, att vi ä' krukor på Monitor, och vi önska inte annat än att tillsammans med er få visa dom, hvem som ä' krukor. Det ä' mycket annat, som vi skulle skrifva om, men kapten kommer nog snart till oss. Alla hoppas vi, att plågorna nu ä'

slut, och alla glädja vi oss in i hjärtat åt, att kapten får behålla sin syn, som vi ha hört. Om vi bara hade kaptens tillåtelse, skulle vi skriva fler gånger, nu få vi sluta med att bedja er mottaga vår Ödmjukaste Hälsning.

Till Döden förbli vi kaptens tillgifna

Monitor-gossar.»

* * *

Merrimac blef icke gammal efter affären med Monitor. Krigets skickelser ledde därhän, att fartygets chef vid ett tillfälle i maj månad samma år såg sig tvungen att sätta eld på fartyget hellre än att låta fienden få fördel af det-samma. Besättningen landsattes i god ordning och gjorde sedan ett kraftigt och verksamt inlägg vid försvaret af Richmond.

Innan året runnit ut, var äfven Monitor ett minne blott. Det var natten mellan den 29 och 30 december. Monitor var på väg från Hampton Roads till Nord-Carolina. Storm uppstod, och sjön frestade fartyget, så att dess öfre del skilde sig från botten. Vattnet rusade in genom läckorna, och ett stycke söder om Kap Hatteras måste besättningen skyndsammast föras ombord på en åtföljande ångare. Några omkommo. Löjtnant Greene var en af de sista att lämna fartyget. Fem minuter därefter sågs Monitor försvinna för alltid.

Och så var Merrimacs och Monitors saga slutad. Huru kort den än varit, hade den dock gifvit upphof till idéer, som skulle med revolutionär stränghet omgestalta alla världens örlogsflottor.

2. Albemarle och löjtnant Cushing.

Sydstaternas — »rebellernas» — ledare visade under året 1863 särskildt stark benägenhet att omändra förhållandena på krigsteatern i staten Nord-Carolina. Programmet omfattade, i stort sedt, att undantränga nordstaternas flottor från floderna Roanoke och Neuse, återtaga städerna Plymouth och Newbern m. fl. orter samt i allmänhet återupprätta det i dessa trakter undergräfdade och störtade rebellväldet.

Man hade i friskt minne den bepansrade Merrimacs framgångar, innan Monitor gjort sin insats till krigets historia. Nordstaterna hade nu ingen monitor i dessa farvatten. Kunde man därför hinna få en ny Merrimac af stapeln i tid, så borde väl gamla erfarenheter åter komma till heder.

Så resonerade man. Och så handlade man, energiskt, planmässigt, rastlöst som äkta yankees. En ingenjör Elliot åtog sig att bygga lämpligt fartyg efter ritning af Merrimacs konstruktör. Det måste vara grundgående för att kunna komma utför floden, starkt bepansradt, lättmanövrerad och framför allt öfverlägset i bestyckning.

Varf, maskiner, arbetare, verktyg funnos icke. Men de anskaffades. En kornåker blef varf. Där och hvar i neyden fanns en sågkvarn, en grofsmedja eller något annat industriellt verk af motsvarande rang. Från dylika fick man maskiner, som apterades för det nya ändamålet. Arbetare inöfvades. Man hade först icke mer än *en* borrh att göra bulthål i plåtarna, och för hvarje hål af en tums djup åtgingo tjugu minuter. Det såg hopplöst ut. Men så hade en påhittig hjärna en vacker dag konstruerat en ny

borr, som gjorde hål på fyra minuter. Och så gick arbetet med ny fart. I stället för dref att »dikta» med användes bomull, den enda artikel, som fanns i öfverflöd. Folket i trakten gjorde allt för att underlätta arbetet. Det gällde den sak, som man ansåg vara fosterlandets, och därför gjorde man *mer*, än som troddes möjligt.

Efter nära ett års arbete under de mest motiga omständigheter, som gärna kunna tänkas i förening med ett fartygs byggande, var stunden kommen, då det 56 meter långa rammfartyget Albemarle kunde löpa af sin stapel ut på Roanokefloden, hälsad af befolkningens och arbetarnes jubel.

Albemarle hade ungefär samma utseende som förut Merrimac, d. v. s. ett lågt bepansradt skrof och på detta någonting af upp- och nedvänd brödkorg. Pansarbatteriet hyste två väldiga refflade kanoner, pekande en för ut och en akter ut, båda svängbara åt ömse sidor. Två propellrar, drifna af hvar sin maskin, gjorde fartyget lättmanövreradt. I staden Halifax, tre svenska mil ofvanför det provisoriska varfvet, fick fartyget sin utrustning och besättning.

James W. Cooke blef chef. Det gick ett ordstäf om honom, »att han, om så fordrades, skulle våga vidröra ett krutmagasin med ett eldkol». Till besättning fick han folk, som nästan utan undantag var oöfvadt.

På våren 1864 hade rebellernas krigsstyrelse beslutat göra ett försök att från fienden återtaga Plymouth. General Hoke skulle från landsidan anfälla staden, medan Cooke rensade Roanokefloden från nordstaternas örlogsfartyg, hvilka med sina kanoner skyddade platsen. Hoke omslöt också med sin kår staden, stödjande sig på floden ofvan- och nedanför densamma. Och Albemarle ångade på morgonen den 18 april 1864 nedför floden på väg mot Plymouth.

Ungefär en half svensk mil ofvanför staden ankrade rammen. Man hade nämligen fått underrättelse om att floden ett stycke längre ned var stängd med sänkta fartyg, stockar och torpeder. En af officerarne skickades med några man i en båt att undersöka hindret. Han kom efter ett par timmar tillbaka med det besked, att enligt hans mening ett så djupgående fartyg icke kunde komma fram. Så släcktes det af under pannorna, och det befäl och manskap, som icke hade tjänstgöring, fick gå till kojs.

Emellertid var man ombord icke så allmänt öfvertygad om riktigheten af den utskickade officerns uppgifter. Ingeniör Elliot, som anhållit att få vara med om Albemarle snart väntade elddop, hemställde nu hos chefen att få göra en kanske något noggrannare undersökning af försänkningarna. Cooke, som hade blott en önskan, nämligen den att få fortsätta färden, samtyckte med nöje. Och ingenjören begaf sig åstad i en libåt med två gaster och lotsen John Luck. Med en stång pejlades hindren. Man fick elfva fots vatten eller mera öfverallt. Och Albemarle låg nio fot! John Luck påstod också, att så högt hade vattnet i Roanoke aldrig förr stigit.

Båten fortsatte nedför floden, smygande i skuggorna tätt intill norra stranden. Och så kom man ända fram bland de fientliga fartygen midt för Plymouth. Här var full verksamhet. Kvinnor och barn fördes ombord för att bringas i trygghet undan det väntade bombardemanget.

Med omlindade åror och knappast vågande hviska till hvarandra rodde de fyra männen tillbaka och framkommo vid 1-tiden på natten till Albemarle med rapport, att försänkningarna kunde passeras, om man hölle kurs midt i strömmen. Chefen tvekade icke ett ögonblick utan lät

genast purra ut folket och elda i maskinen. Så ifrig var han att komma i väg, att han lämnade kvar ankaret i stället för att spilla tid med dess lättande. Försänkningarna nåddes och passerades under eld från ett batteri i land, hvilken icke besvarades. Skotten, som träffade Albemarle, föreföllo som kast af småsten för de innanför pansaret varande.

Ett stycke längre ned åt floden låg ett annat fort, där man uppfört en kanon af gröfsta kaliber. Albemarle kom oskadd förbi äfven denna punkt och ångade vidare. Strax därpå varskoddes två ångare på väg uppför Roanoke. De voro nordstaternas *Miami* och *Southfield*.

Fartygen voro förenade på något afstånd från hvarandra medelst bommar och kättingar, och afsikten härmed var att fånga Albemarle och tvinga henne att gifva sig. Planen slog fel, tack vare Cookes och John Lucks påpasslighet. Albemarle höll sig tätt intill ena stranden, liksom för att passera fienden, men gjorde därpå en plötslig och skarp vändning emot mellanrummet mellan fartygen och rände med möjligast uppdrifna ångkraft sin ramm in i sidan på *Southfield*, som nästan ögonblickligt gick till botten. Albemarles förstäf hade fastnat i fiendens sida, och om djupet varit större, skulle rammen ofelbart hafva följt sitt offer i grafven. Nu tog emellertid *Southfields* köl snart nog botten, fartyget gjorde en tung rörelse öfver åt andra sidan — och Albemarle var fri och flöt åter jämnt.

Miami hade emellertid öppnat en liflig eld med sina grofva kanoner. Afståndet mellan fienderna var så kort, att en granatkartesch, som lossats på *Miami*, studsade tillbaka från Albemarles pansar in på *Miamis* däck, där den exploderade och dödade flera man, bland dem chefen själf, som med egen hand affyrat kanonen. Trots den här af fram-

kallade förvirringen gjorde fartygets besättning samtidigt energiska försök att äntra rammen, hvilka försök emellertid manhaftigt afslogos. Miami hade all möda att undgå Southfields öde och drog sig, då intet var att göra, tillbaka nedanför Plymouth.

Cooke hade sålunda fullgjort sin del af programmet. Morgonen därpå gick general Hoke med landtrupperna till stormning mot staden, medan Albemarle höll floden fri. Efter det blodigaste motstånd föll Plymouth i rebellernas händer. Snart skulle den nya Merrimac åter låta höra af sig.

Efter Plymouths intagande var det rebellernas afsikt att söka återvinna väldet på Roanoke-floden äfven nedanför staden. Albemarle skulle uträtta detta. Den 5 maj ångade rammen, följd af två mindre fartyg, in i Albemarle-sundet för att försäkra sig om inloppet till detta. En fientlig eskader af sju större och mindre kanonbåtar mötte. Bland dessa var *Sassacus*, ett hjulfartyg af trä, lättmanövrerad och bestyckadt med två svåra och nio något svagare pjäser. Eskaderchefens plan var, att de större fartygen skulle, det ena efter det andra, passera rammen på kortaste håll, aflossa sina kanoner samt sedan upprepa manövern, medan de mindre skötte en väntad fientlig båteskader.

Leken börjades af Albemarle. Två skott efter hvarandra från hennes ena bogport förstörde en kanon och sårade sex man på eskaderns ledare. Därpå ökade rammen och kom med full fart rännande mot sitt utsedda offer. Hjulfartyget hann emellertid ur den farliga linien, strök tätt förbi rammen och lossade på detta afstånd sina kanoner,

följd på kort afstånd af Sassacus, som bearbetade fienden på samma sätt. Båda fartygens besättningar fingo emellertid erfara den obeskrifligt nedslående känslan af att icke kunna skada fienden med sina vapen. De tunga projektilerna åstadkommo ingen verkan på pansaret. Striden blef hetare. Det gällde att få in ett skott genom någon af Albemarles kanonportar, då dessa för några korta ögonblick öppnades i och för eldgifningen. Men på samma gång måste man akta sig för rammning. Härigenom uppstod i eskadern ett ständigt och lifligt manövrerande, som utsatte alla fartygen för faran att träffas af hvarandras kanoner. Under tiden for Albemarle som en jättefisk fram än i ena än i andra riktningen för att träffa någon af sina många fiender. Härunder led hon sin första svåra motgång. Den aktra kanonen träffades af ett välriktadt skott, bräcktes ett stycke från mynningen och förblef sedan obrukbar. Försök gjordes af fienden att med trossar och starka nät fånga rammens propellrar, men de misslyckades.

Sassacus vann emellertid en annan framgång. Man närmade sig den mindre ångaren, som följt Albemarle. Sassacus' akterkanon hade under den föregående striden icke kunnat komma till användning. Detta harmade på det djupaste kanonens kommandör, en groflemmad, skäggig sjöbjörn, som för värmens skull på batteriet klädt af sig till midjan. Då fartygen kommit inom hörhåll för hvarandra, sprang sjöbjörnen upp på relingen, hötte med en väldig änterpistol i näfven och röt ilsket:

»Stryk flagg och ge er — annars blåsa vi bort er från sjön!»

Man öfverskattade på den fientliga ångaren situationen, trodde, att Albemarle var tystad — och så gick flaggen ned.

Fartyget beordrades lämna platsen och ankra utanför strids-håll.

Vid detta moment af striden låg Albemarle ungefär 270 meter från Sassacus och tvärskepps i förhållande till den sistnämnda. Chefen på Sassacus, kommandörkapten Roe, fattade blixtnabbt situationen och ett på densamma grundadt, enastående djärft beslut. Han gaf order till maskinisten:

»Kasta olja och skräp under pannorna och backa så vackert. Ge henne så mycket ånga hon tål!»

Därpå vände han sig till rorgångaren:

»Håll midt på rammens skrof!»

Och så följde signalen. Sassacus började röra sig framåt, tog starkare fart och sköt fram som en pil mot sitt mål. Det blef tyst rundt omkring. Kanonaden hade upphört, allas ögon voro riktade på något af de båda fartygen. Man såg, att Albemarle gjorde våldsamma ansträngningar att komma undan; så följde Roes tydligt hörbara: »Alle man omkull!» Strax därpå kom sammanstötningen med ett dån som af en jordbäfning. Sassacus, ett träfartyg, hade ränt sin stäf med ursinnig kraft mot en fartygssida af järn.

Albemarle pressades af tyngden, så att folket ombord trodde, att fartyget höll på att sjunka. Besättningen var till största delen män, som aldrig förr gjort tjänst på örlogsfartyg. Bestörtningen och fasan grepo dem så, att all ordning för ett ögonblick hotades med upplösning. Men genom dödsångestens villervalla trängde en lugn röst:

»Stå kvar vid kanonerna, gossar, och om vi ska' sjunka, låt oss göra det som tappra män!»

De enkla orden voro en trollformel. Ordningen var i ett ögonblick återställd. Under fulla tolf minuter fick Albe-

marle bära trycket af fienden, hvars hjul alltjämt arbetade för att tvinga Sassacus längre upp på rammen. Under tiden gjordes upprepade försök från Sassacus att kasta krutpåsar ned i Albemarles skorsten. Skott på skott växlades äfven under denna förfärliga brottning. Afståndet mellan kanonmynningarna var endast några få fot. Albemarles projektiler borrade sig tvärs genom hela Sassacus. Belägenheten blef mer än olidlig. Sassacus ville icke släppa sitt tag; Albemarle kunde icke frigöra sig.

Då blixtrade åter rammens jättekanoer. På knallen följde ett brusande dån, därpå skrik och nödrop. Sassacus var insvept i ett brännhett moln, och kokande vatten sprutade öfver besättningen. Albemarles skott hade träffat den ena maskinens pannor. Förvirringen var gränslös. Folket skällades och bländades, rök och ånga bortskymde och insvepte allt, handgevärseld från fienden smattrade, sårade ropade på hjälp, och ingen hörde dem — men midt i detta tillstånd af upplösning hörde och åttlydde hvarje man efter bästa förmåga den stämma, som skar igenom:

»Alle man klara att möta äntring!»

Folket sprang till trapporna med pistol och huggare i händerna för att mota Albemarles äntergastar, hvilka emellertid aldrig kommo ombord, tack vare en väl skött eld med handgevär från Sassacus' master och kanonportar.

Under tiden hade fartygen ändrat läge och slutligen lösgjorts från hvarandra. Bland hjältarne på Sassacus fanns en, hvars namn särskildt framhölls i rapporterna. Då pannorna exploderade och den glödande hettan fyllde maskinrummet, flydde alla hals öfver hufvud till däck. Blott öfvermaskinisten Hobby ansåg sig icke hafva *rättighet* att följa exemplet. Han stod därför kvar. När sedan Sassacus efter

frigörelsen från Albemarle rusade blindt i väg, framdrifven af sin icke skadade maskin, lyckades det Hobby att trefva sig fram i maskinrummet bland kranar och hjul, tills han slutligen fick maskinen stoppad. Han uppbars sedan på däck, skållad och blind.

Elden från kanonerna fortgick alltjämt. De öfriga fartygen hade ingripit i tvekampen. Men något afgörande resultat nåddes icke. Skymningen föll på. Albemarle måste söka varf för att få sina skador reparerade. Emellertid var dess skorsten genomborrad af 114 skott och hade till följd däraf förlorat sin egenskap att kunna åstadkomma drag. Elden under pannorna ville icke brinna; fartyget låg redlöst på samma fläck. Men Cooke hade ombord ett godt förråd af fläsk och andra feta matvaror. Härmed eldades nu. Och det brann äfven med det obetydliga drag, som skorstenen mäktade åstadkomma. Man fick upp litet ånga. Och så gled Albemarle sakta men säkert in till Plymouth. Hon fick hvila länge efter den striden. Och under tiden förbereddes hennes slutliga öde.

Det var en kulen och dimmig dag i september 1864. Duggregnet föll ljudlöst på blad och grenar. Ingen fågel sjöng. Det var så tyst och stilla i skogen i New Jersey, ja så lifflöst stumt, att den kvinna, som sakta red framåt stigen vid en ung mans sida, hvilken var klädd i Förenta staternas sjöofficersuniform, tyckte sig höra sitt eget hjärtas slag. Slutligen höll hon inne sin häst.

»William, här äro vi ensamma från hela världen. Ingen skall kunna höra ett ord. Nu kan jag icke vänta längre.»

»Nå, moder! *Du* ensam på jorden får veta det, innan det är gjordt. Du *måste* veta det, ty jag behöfver dina förböner för att lyckas. Ser du, jag har åtagit mig ett ärofullt uppdrag. Amiral Lee har hedrat mig med förtroendet att uppgöra och utföra en plan att förstöra rebellernas pansarfartyg Albemarle, som du hört så mycket omtalas i sommar. Plymouth skall återtagas af oss. Men så länge Albemarle flyter, ha rebellerna nyckeln till staden och hela Roanokefloden och sunden, och en hel eskader är bunden vid den platsen blott för pansarfartygets skull . . .»

»Hur skall du kunna utföra allt detta, William?»

»Antagligen blir det en torpedaffär . . . Var icke orolig, moder!»

»Hvarför skulle de just taga *dig*! Det finns så många andra . . . du kommer aldrig med lifvet ifrån ett sådant företag . . . O, att jag skulle upplefva sådana dagar som de nu kommande . . .»

»Moder! Mitt land behöfver mig. Skulle du föredragit, att jag sagt nej till amiralens anbud?»

Hon svarade icke på hans fråga. Men hvarje ord från hennes mun under fortsättningen af ridten var endast uppmuntran, stolthet, förtröstan.

Den unge löjtnant *William B. Cushing* förspillde ingen tid. Han var snart hos sjöministern i Washington. Under samtalen framlade Cushing två olika planer att förstöra Albemarle. Den ena gick ut på att med ett hundratal raska män smyga sig i flatbottnade båtar fram öfver sumptrakterna ut till den strand, nära hvilken man visste att Albe-

marle låg förtöjd. Rammen skulle därpå äntras. Den planen förkastades emellertid, och man beslöt sig i stället för en annan, som Cushing antydt för sin moder. Pansarfartyget skulle öfverrumplas och sprängas med en torped.

Cushing reste från Washington till New York för att utse lämpligt fartyg. Han fick snart tag i ett par ångbåtar, nio meter långa och försedda med propeller. Dessa utrustades båda på samma sätt. En mindre kanon placerades i fören. Torpeden, som var en stor cylinder, delvis fylld med krut och försedd med affyringsinrättning, kunde medelst en lång stång skjutas fram från båten. Så snart man medelst stängen fått torpeden väl under det utsedda fartygets skrof, tilläts den att höja sig i vattnet, hvilket förmedlades därigenom, att ett stort rum i torpeden upptogs af endast luft. I det ögonblick, då pjesen träffade fartygsskrofvat, drog man på en lina, hvarvid en tyngd i torpeden föll ned på en knallhatt och krutmassan antändes.

Den 22 september lämnade båda båtarna New York för att längre fram och på annan plats mottagas af Cushing. Snart grundstötte de bägge och sjönko delvis. Emellertid upptogos de och reparerades. Den ena råkade snart ut för ny olycka men blef åter reparerad i Filadelfia. I Baltimore inspekterades de af Cushing, hvarefter de den 4 oktober gingo utför Chesapeak-bukten.

På resan från Baltimore gick maskinen på den ena sönder. Kamraten lämnade bogserhjälp, och så kom man till Annapolis för att få skadan afhjälpt. Dagen därpå var allt klart, men det blåste hårdt med svår sjö. Maskinen på den andra gick sönder, dock icke svårare, än att den kunde ensam krängla sig in till en närliggande ort för att reparera. Befälhafvaren på den andra båten vågade icke vänta,

af fruktan att komma för sent fram, utan ångade ensam vidare.

Den 8 oktober var emellertid den senast skadade maskinen åter klar, och torpedbåten skulle just fortsätta sin färd för att träffa kamraten, då den plötsligt blef anfallen af en guerilla. Befälhafvaren försökte komma till sjös men förgäfves. Då försvarade han sig med sin besättning, till dess det sista skottet var förbrukadt. Och så satte han eld på båten och gaf sig, när det icke fanns möjlighet att undkomma.

I Norfolk tog Cushing emot den återstående båten. Fortsättningen af färden kom att likna början. Det visade sig, att »Albemarle-kanalen» var stängd genom försänkningar. Cushing fann ett mindre vattendrag, som nedanför hindret åter förenade sig med stora kanalen. Han ångade in där, kom till ett fall vid en kvarn, fick vänta på högre vatten, rände sedan utför, satte på grund och fick hålla på ett par dagar med att få båten flytande. Sedan gick det åter bra. Han kom in i stora kanalen, for för en storm fram till Roanoke Island, gaf sig ut för att vara passagerarbåt, gömde kanonen och tog några passagerare ombord — allt för att icke blifva förekommen af ryktet.

Albemarle låg förtöjd vid staden Plymouth, omgärdad med stockar, som skulle skydda henne mot öfverrumpling. Ett stycke från rammen uppstack öfver Roanokeflodens yta däckets af Southfields vrak. Där hade man posterat en piket, som skulle skicka upp raketer vid minsta tecken till fientligheter. Piketen måste man passera för att nalkas Albemarle.

Efter att hafva gjort ett försök, som slutade med grundstötning, begaf sig Cushing den 27 oktober klockan något

före 3 på morgonen åter uppför floden med sin lilla torpedbåt. Han hade på släp en liten kutter med några man, hvilka skulle gå ombord på Southfield för att hindra piketen att uppsända raketer.

Omöjligheter finnas endast för den räddhågade, hade den unge löjtnanten sagt, då färden börjades. Natten var kolmörk och tycktes gynna hans afsikter. Man kom piketen ända till tio meter nära utan att upptäckas. Löjtnanten beslöt sig i hast för en ny anfallsplan. Han kände terrängen vid varfvet, där Albemarle låg förtöjd. Han hade på båda sina båtar sammanlagdt tjugu man. Genom att landa ett stycke från rammen och sedan smyga sig fram borde man kunna öfverrumpla rammen, äntra densamma och göra sig till herre öfver fartyget. Folket hade icke förrän natten förut fått del af hvad det gällde. Alla hade då erbjudits frihet från att vara med. Men hvarenda man hade begärt få deltaga i expeditionen. Cushing visste, att en mångdubbel styrka fanns ombord på pansarfartyget och att stränderna vimlade af rebeller, men han räknade på öfverraskningens fördelar och sina mäns mod. Stadigt gick den lilla torpedbåten sin väg framåt med kuttern på släp.

Då hördes ett skarpt anrop från Albemarle. Ögonblickligt ändrade Cushing åter beslut. Kuttern fick kasta loss och beordrades att genast taga hand om piketen. Torpedbåtens kurs sattes rakt på den mörka järnmassan, som tydligt skönjdes helt nära. Anropet hade förnyats.

Cushing befallde största möjliga fart i maskinen. Han var upptäckt. Då började det blixtra och smälla både från Albermarles däck och från land. Det var handgevärseld, som mötte dödsföraktarne. Själf stod löjtnanten för ut på sin båt för att sköta torpeden. Stången höll han med högra

handen. Om vänstra handen och hvardera foten hade han olika linor hörande till torpeden, hvilkas skötande kräfde den största tänkbara noggrannhet, om manövern skulle lyckas.

På stranden flammade en klar eld. Vid skenet från denna varseblef nu Cushing, att Albemarle var kringgärdad med flytande stockar. Detta hade han icke väntat sig. Att afstå från företaget kom emellertid icke för hans tanke. Han måste fullgöra sitt uppdrag eller dö; kanske båda delarna. Han lät båten följa utefter stockarna, allt under fiendens oafbrutna skjutande, vände därpå och aflägsnade sig trettio meter. Han hade i några sekunder beräknat möjligheterna och klargjort sitt beslut. Stockarna torde ha legat så länge i vattnet, att de voro slippriga. Genom att med full fart ränna vinkelrätt mot någon af dem borde man få torpedbåten ett stycke upp på, kanske öfver den stocken.

Då Cushing vände från stockarna, fick han sin rock genomskjuten och ena skosulan bortsliten af en kula. Strax därpå blef det uppehåll i elden. Man hörde någon röst från Albemarle fråga hvad det var för en båt. Cushing hade åter vändt stäfven mot fienden. Karlarna på torpedbåten gäfvo skämtsamma svar, och Cushing själf affyrade ett karteschskott från kanonen. Nästa ögonblick hade båten åter fått fart mot rammen, afståndet minskades allt snabbare — och så red båten upp på en af stockarna och stannade med fören tre meter från en kanonmynning på rammen. Torpedstången var sänkt. Cushing hade fått en kula genom sin vänstra hand och hörde någon ropa, att han skulle gifva sig. Ögonblicket var kommet, då torpeden hade flutit upp mot rammens skrof. Med sin genomskjutna hand ryckte Cushing i linan — det hördes ett doft dån, hvilket försvann i den bedöfvande knallen från Albemarles jättekanon, då

denna samtidigt utsände ett skott på hundra skålpund drufhagel; åter skrek en röst åt Cushing att gifva sig, men hjälten ropade åt sina män, att de skulle rädda sig från den genomskjutna sjunkande båten bäst de kunde, och själf slet han af sig stöflar och rock, kastade sina vapen och hoppade i sjön.

Vattnet var kallt efter höstfrosten och isade hans blod. Till sina närmaste vänner på eskadern hade han två svenska mil. Han sträckte emellertid ut mot andra stranden, fast besluten att icke gifva sig. Som han närmade sig stranden, hörde han ett rop om hjälp. Det var en af hans män, som icke orkade längre utan sjönk. Rebellererna kommo ut i båtar och upptogo Cushings folk. Han hörde sitt namn nämnas men blef icke upptäckt.

Han följde nu med strömmen. Efter en stund vågade han åter närma sig land. Då hörde han bakom sig något stönande. Han förstod, att det var en af hans kamrater. Krafterna voro så godt som uttömda, men han tyckte sig ej kunna dö bättre än under försöken att hjälpa en medmänniska. Och så vände han och fann sin kamrat, hvars krafter domnat. Cushing höll hans hufvud uppe bortåt tio minuter och hade nästan nått land. Då voro kamratens så väl andliga som fysiska styrka borta, och han sjönk.

Löjtnanten simmade vidare med matta tag. Kläderna tyngde ned honom, vattnet skvalpade in i hans mun och försvårade andhämtningen, lemmarna rörde sig mekaniskt. Ännu fanns dock den instinktliga, okufliga föresatsen att icke gifva tappt, och denna andliga kraft lefde ännu långt efter det kroppen vägrat lyda.

Han hade nått en dyig strand, där han sjönk ned och förblef liggande orörlig med halfva kroppen i vattnet, för-

frusen, förvirrad men alltjämt fasthängande vid sin okufliga idé att komma undan.

Men timmarna skredo, och så bröt solen strålände och lifvande fram genom töcken och dimmor. Cushing kände sitt blod värmas, krafterna kommo åter och med dem nytt hopp och mod. Men ljuset visade honom äfven nya faror. Han hade legat fyrtio steg från en fientlig skans — och på en fläck halfvägs dit gick en post fram och tillbaka. Cushing måste passa på, då soldaten vände ryggen åt honom, och då kräla framåt några tum på armbågar och knän. Ett litet busksnår var hans mål. Dyn, hvarmed hans kropp var be-täckt, räddade honom från upptäckt. Han hade iakttagit, hurusom det var ovanligt lif och rörelse både i skansen och längre bort i staden. Snart kommo några män i uniform gående nedåt stranden. En af dem var nära att trampa på honom, där han låg med ansiktet nedtryckt. Han hörde dem tala om någon händelse under natten, och en af dem undrade, »hur i all världen det hade varit möjligt».

Så krälade han framåt i fem timmar. Marken förmådde icke bära honom upprätt. Hvassa taggar och grenar sönder-skuro hans händer och knän. Slutligen nådde han en öppen plats. Där fick han se en mängd soldater arbetande med att försänka en skonare för att stänga floden. Han smög sig förbi dem och kom in i en skog. En mötande gammal neger förmåddes med pengar att gå in till staden för att hämta underrättelser om nattens händelse. Negeren kom tillbaka med det besked, att Albemarle låg på botten af floden.

Klockan var 2 på middagen, då Cushing kom ut ur de täta snåren fram till en flod eller kanal. Där fick han se sju soldater lägrade kring en måltid ett litet stycke från en vid stranden förtöjd båt. Han smög sig ut i vattnet,

simmade bort till båten, lossgjorde den och flöt sedan med båten ett stycke utför strömmen, tills han vågade sig upp i farkosten.

Därpå rodde han — rodde som en, den där vill rädda lifvet, rodde timme efter timme, rodde, när dagen aftog till skymning, och rodde ännu, då endast några matta stjärnor lyste hans väg. Ändtligen nådde han Roanokes mynning och var ute på Albemarle-sundet. Till all lycka var natten lugn. Annars skulle hans flatbottnade båt snart varit kantrad.

Ännu några timmar rodde han efter en stjärnas ledning. Då fick han se ett af nordstaternas fartyg.

»Skepp ohoj!» var hans sista kraftyttring, och så sjönk han maktlös ned i vattnet på båtens botten. Han hade nu rott oafbrutet i tio timmar. Det dröjde, innan man upptäckte honom och vågade komma nära hans båt, ty man tog den för att hysa något slags infernaliskt påfund af fienden. Slutligen togs då Cushing ombord. Litet brännvin och vatten satte åter hans blod i rörelse.

Snart var nyheten spridd. Raketer brusade genom luften och hurrarop skallade från fartygets däck. Anfallsplan mot Plymouth uppgjordes genast. Den fruktade Albemarle låg på Roanokes botten med ett hål i sitt skrof, så stort »att man kunde få in häst och vagn», påstod fartygets timmerman. Därmed var Roanoke öppen för de anfallandes fartyg. Flottiljen ångade upp, trupper framryckte från landsidan, och snart var Plymouth och därmed hela trakten där-omkring åter i nordstaternas händer.

Men Cushing hade icke försummat en minut att få ett bud i land till närmaste telegrafstation. Telegrammet, som det var sådan brådska med, lydde blott så:

»Moder! Din Wille har lyckats och är kry!»

»Konungen är död — lefve konungen!»

Han var tre och ett halft år gammal och hette Åman till förnamn. Modern hade bestämt sig och honom för detta namn, sedan hon i almanackan icke kunnat finna något, som mera smekte hennes öra. Fadern, stenhuggaren, hade vid tillfället som alltid varit alltför upptagen af annat för att lägga sig i hustruns åtgörande. Och han hade dessutom icke heller blifvit tillfrågad.

Åman stod, klädd i skjorta, schal och schalet, ute på den efter regnet ännu glänsande blanka berghällen och höll handen skyggande för sina stora, nästan runda blå ögon, hvilka voro stadigt riktade utåt ett sund i fjorden. Hans små bara, solbrända fötter stodo fast tryckta till hällens skrofligheter, som om de vuxit upp därur.

Åman utgjorde för tillfället midtelpartiet i en rätt egenomligt sammansatt grupp. Till vänster om honom låg den tolfåriga systemen Meli på händer och knän, med ansiktet vändt mot honom, liksom bedjande om en blick af erkännande för sitt oafåtliga härmande af kalfvens läte. Och som motsvarighet till henne hade den sex år gamle Per ställt sig på hufvudet, så att hans blodtomma fötter nådde ett stycke öfver tippen af Åmans schalet. Aftonsolen glödde mot hans mörkröda ansikte och tycktes hafva antändt det obetäckta glänsande håret, men han höll sig kvar i sin

ställning, och när man såg en skymt af hans upp och nedvända öga, var detta på ett onaturligt sätt vridet för att om möjligt möta en blick från schaletten. Men Åman såg oafvändt utåt fjorden med de väldiga, skimrande fjällen och det trånga, speglande sundet.

Efter en liten stund började Per se stjärnor irra för sina ögon; han gick då ned medelst en kullerbytta, hvilken sedan upprepades gång på gång. Och Meli, som fått ondt i knäna, satte sig och tog till att blåsa i ett medfördt vassrör, allt under det att hennes blickar skälmskt sökte schaletten där bredvid henne.

Då höjdes ett genomträngande rop, och syskonen Marit och Olava, hvilka i ålder voro närmast öfver och under Per, kommo hand i hand med full fart rusande uppför hällen.

»Nej se lille Åh-man!» uppstämde de åter med lång bevekande dragning på »Åh».

Det började ryeka i de små solbrända fötterna, alldeles som om de velat vrida på sig — men sundet där ute med de väldiga fjällen och spegelbilderna segrade, och fötterna fastnade åter i sitt smidiga, mjuka tag.

Skuggorna, som under dagen hållit sig tätt under den björkklädda fjällväggen bredvid stenhuggarens gula stuga, blefvo nu djärfvare och började smyga fram för att sakta men oemotståndligt, tufva för tufva och sten för sten och sedan hela fjorden utöfver, tränga tillbaka solljuset, hvilket vek och sökte tillflykt uppåt klippremnor och tallskogar i fjällväggarna på andra sidan vattnet.

Åman stod främst. De fyra hade grupperat sig bakom honom. Försöken med kullerbyttor och kalfläten och trumpetande i vassrör hade upphört. Meli hade dragit fram hans schalet, ty solen satt just nu i fjällkanten och gjorde, liksom

nyss syskonen, allt för att tillvinna sig uppmärksamhet. Men äfven hon misslyckades — och så kröp hon ned bakom en stenhuggares tillfälliga skjul för att nästa morgon försöka från andra sidan fjorden . . . I samma ögonblick tog Åman ned handen från ögonen, sträckte den med rakt pekfinger mot sundet där ute, slet med andra handen Meli i kjolen och skrek till:

»Där!»

Som fjädrar flögo de upp, de två som satt sig, och alla fyra stämde gemensamt upp:

»Ja, se där kommer di — lille Åh-man!»

Nu först vände sig schaletten om, och under dess tipp framtittade Åmans nästan runda blå ögon för att hopsamla den hyllning, hvilken liksom genom ett trollslag genast tog uttryck däri, att Per stod på hufvudet, Meli låg på alla fyra och storbölade, medan Marit och Olava hand i hand uppförde ett slags segerdans.

Förtrollningen hade brutits däraf, att en klar hvit punkt mellan ett par stigande och sjunkande årblad plötsligt visat sig långt ute på sundets spegelyta. Åman hade varit den förste att upptäcka den.

Skuggorna tätnade till halfskymning. Men vattnet låg ljust och blankt, och den hvita punkten mellan de doppande årbladen blef för hvarje stund tydligare, tills man kunde bestämdt se, att det var stenhuggarens mössa. Samtidigt med att detta konstaterades, upptäckte gruppen på berghällen ett då och då stötvis uppstigande litet rökmoln, som tycktes komma från mössan. Men alla visste, att far icke brukade tobak i den formen. Vid en rörelse af båten i annan riktning framstack också en annan figur. Det var från *den*, som rökpustarna kommo, och det var *den*, som

Åman nu icke för en sekund släppte ur sikte. Allt klarare och bestämdare blef det, att figuren hade rödrutig schal, som gick upp öfver hufvudet. Och när slutligen den stund kom, att båten nådde land, fick gruppen på berghällen se, huru far följdes upp af ett fruntimmer i rödrutig schal, stöflar med låga läderskaft, tunt rödt och gråsprängdt hår samt snugga i munnen.

»Go' kväll, barn!» ljöd det från den främmande med karlaktigt grof stämma. Ingen svarade. Åman ensam böjde sig ned och tog ett stycke mossa med jord under. Den främmande följde uppmärksamt hans rörelse. Men Åman kastade icke utan växlade blott blickar med henne. Hon lät då schalen falla ned på axlarna samt visade sitt ansikte och log. Då kastade Åman. Han hade måttat rakt efter hennes leende. Och han krefsade genast upp en ny projektil. Det låg öfver hans drag ett uttryck, som om han ville hämta upp all världens mossa och kasta på henne. Men hon var redan utom skotthåll och blott hötte åt honom. Stenhuggaren var före och hade icke sett någonting af uppträdet.

För ungefär en vecka sedan hade den förändring införts i hemmets lif, att de sex äldre syskonens sofplats flyttades från »kammaren» till logen. De störde mor, uppgafs som skäl. Och mor behöfde sofva. Om den yngste, Åman, hade icke ens varit något tal. Han blef kvar inne hos mor. Åman ligga på logen! Han, som alla krusat för under tre och ett halft års tid, från far ända ned till Olava, och som fått allt hvad han velat, han, som med ett enda omotiveradt skrik af ilska kunde framtrolla en hel kör af »lille Åh-man! stackars lille Åh-man!» — han, som vid roddturerna på viken fick styra båten kors och tvärs i slingerbultar, medan

syskonen arbetade, så svetten dröp, för att någon gång komma till land igen, och detta utan att någonsin ens en ödmjuk anmärkning riktades mot honom eller hans snillrika metod att i dubbelt mått roa sig själf genom att samtidigt plåga dem -- Åman ligga på logen! Aldrig! Och det hade heller aldrig under hela veckan yttrats en halfkväfd hviskning om orättvisa, därför att t. ex. Olava, som var blott halftannat år äldre, icke också fick bo i kammaren.

Men kvällens skuggor hade kyla med sig, och syskonskaran trippade ned från berghällen fram till stugan för att säga far och mor godnatt. Och de båda äldre bröderna, som suttit högt uppe i fjället och knackat sten, kommo också hem för att hvila.

Inifrån stugan lät det som en grof karlröst. Det var icke fars stämma, som för öfrigt sällan hördes. Syskonen stannade utanför och lyssnade. Den grofva stämman hade blifvit ensam talande, och de hörde den säga:

»Ska' han inte? Jo min sjäksen ska' han så, om jag ska' ha något att säga här i natt!»

Strax därpå bröt en ljusstrimma fram, vid det att dörren öppnades. Och de sågo röken pusta från snuggan, när den främmande kom ut.

»Nu ska' ni gå och lägga er barn, sa' far!»

De fyra drogo sig tämligen hastigt undan mot logen. Åman stod kvar och hade en snibb af schaletten i munnen. Han måste förbi den främmande för att komma in i den ljusa kammaren till mor. Det blef en stunds tystnad å alla håll. De fyra hade vändt sig om nära logdörren, där de hade reträtten säker, och tittade.

Ett — två — tre — fyra tunga steg af stöflar — och så ett skrik, ett vredens, rädslans, smärtans, förödmjukelsens

skrik, som räckte från trappan och fortsattes vid den främmandes sida ända bort till logen och in genom logdörren, dit de fyra redan hals öfver hufvud störtat, och in i höet, dit det handlost slängdes af den främmandes näfve för att sedan af samma näfve stängas inne — man såg icke, att det var Åman, som på detta sätt förolämpats i sin hittills helighållna, okränkbara personlighet, man blott hörde och skakades af detta skrik, hvars motstycke i kraft, långvarighet och gripande allvar man icke hört på tre och ett halft år.

Den bäfvande skaran där inne i höet kunde knappt utreda, om det var en människoröst eller logdörrarna, som talade; ty dessas buller, då de stängdes, lät icke en smula hemskare än den främmandes. Och med sina ansikten tätt tryckta till logväggens springor sågo de den rödrutiga schalen och rökpustarna röra sig bort mot stugan, medan det lät mot berghällen, som om karlstöflar med klackjärn gått däröfver.

Han hade skrikit och gråtit sig trött, somnat och sofvit till efter midnatt och stod nu fullt vaken på täcket, som utgjorde hans läger, och kikade med återhållen andedräkt genom ett kvisthål i ladans vägg. Månen satt högt på himmeln, och det var nästan ljust där ute på den hvita bergshällen och backen framför stugan. Syskonen, med undantag af de två bröderna, hvilka sofvo tungt efter arbetet, hade väckts undan för undan af hvarandra och krupit fram till hvar sitt titthål. Det var ljus tändt i kammaren, och öfver den nedrullade gardinen rörde sig då och då två olika skuggor. De kunde tydligt se, att den ena skuggan hade pipa i munnen. Då de stirrat sig trötta på rullgardinen, kröpo de

åter ned och somnade; Åman sist. Han hade svårt att bli kvitt den rödrutiga schalen, som han nu tyckte sig se hänga på den tjocka månstrålen från hans kvisthål och fladdra och svänga, som om den ville ramla ner och kväfva honom.

Åman hade åldrats i denna natt. Han hade fått en inblick i världens ondska, och han kände, att han skulle komma i strid med denna nya makt, som redan tagit den rutiga schalens väldiga dimensioner. Framtiden — morgonen — låg i dunkel. Åman skulle kanske icke heller då få komma in till mor . . . skuggan från rullgardinen skulle mota honom och knipa honom i armen . . . Åman vände sig minst tio gånger för att bli kvitt de kväljande tunga tankarna, och när han slutligen somnade efter att ha vakat bortåt en hel kvart, sof han djupt och trött långt in på morgonen och märkte icke, att solen sken in genom den öppna dörren rakt på hans lingula hufvud, förrän en förfärlig grof röst ljud ofvanför honom, just där schalen hängt på månstrålen:

»Ska' du inte komma in, Åman, och se på lillebror, som vi ha hittat i sjön i natt!»

Öfver hans stora uppslagna, nu alldeles klotrunda ögon stod ett ansikte med pipa i munnen och en skrynklig panna med tunna rödaktiga hårtestar. Det var skuggan från rullgardinen och den rutiga schalen från månstrålen och verkligheten från kvällen och de hemska fantasierna från natten — allt samladt lifslevande en aln från hans hufvud . . .

Skriket var klart att gå, men en blixtnabbt hopsliten höttapp hann dock före och träffade pipan, så att det for en skur af gnistor ned på golvet . . .

»Pojken ä' galen — han sätter eld på höet!» röt tor-dönet, och Åman, som nästan flög i sin fladdrande skjorta

öfver backen mot stugans tröskel, hörde huru det stampade och dånade och pratade och skrek bakom honom, men han blott rusade fortare och kom med ett i halsen fastläst nödrop in midt i kretsen af syskon, som klumpat ihop sig kring mors säng, där han genast möttes af ett kraftigt:

»Schsst, Åman! Ska' du skrämma lillebror!»

Men han borrade ned sitt hufvud hos mor och snyftade en god stund, ty en blixtnabb instinkt hade sagt honom, att han ännu icke förlorat all terräng, kunde han blott reda sig mot den rutiga schalen. Gång på gång plirade han upp genom tårarna — men hon syntes icke, ty hon höll ännu på med att stampa där ute för att förebygga eldsvåda.

»Se, så'n liten rar bror, Åman har fått!» sade far.

Med ens upphörde snyftandet. Han hade fått syn på ett litet eldrödt ansikte, hvars blå ögon stirrade mot honom. Åmans drag hade stelnat till marmor, och han hade nu sin ena tumme djupt instucken i munnen. Hjärnan arbetade. Alltjämt stod han orörlig och bara såg och såg. Kunde han skåda så långt in i framtiden? Kunde han så snabbt utkonstruera, att denne lille, som hittats i sjön, skulle blifva honom öfvermäktig, att han kanske själf skulle få stå på hufvudet för honom, kanske få blåsa i vassrör för honom, härma kalffen för hans höga nöje? Han *kunde* icke tänka ut den hemligheten, att syskonen i tur och ordning alla varit yngst och att hans tid nu var ute, men han sammanställde det röda ansiktets närvaro med det klara och bittra faktum, att han själf för första gången denna morgon *icke* hälsats med: »Go' morn, go' morn, lille Åh-man!» utan i stället med: »Schsst, Åman!» — och därför visste han fullt väl hvad han menade, när han tog sin tumme ur munnen och sade:

»Han ä' tygg — dränk'en!»

Under två dagar experimenterade Åman i olika riktningar. Han hade kommit till erfarenhet af att skrikandet icke längre imponerade på syskonen men däremot skaffade honom skarpa ord och löfte om något i fast form från fadern. Det var slut med styrandet af båten; ingen ville ro. När han ställt sig i vattnet till knäna och började gråta för att få handräckning, fick han stå där, tills han frös om fötterna; ingen kom. Och när han tultat ensam bort på vägen och sedan stod låtsadt vilse i solen midt på densamma framför stugans fönster, fick han, efter att ha väntat förgäfvets en stund, hitta hem ensam.

Andra dagen på kvällen steg den rutiga schalen med de tunga stöflarna ned i fars båt, och de fem syskonen på berghällen sågo fars hvita mössa fjärma sig mellan stigande och sjunkande årblad. Åman stod ännu och höll i hand den sten, som han icke vågat kasta efter henne, men han tittade gång efter annan på stenen och njöt däraf. Slutligen kastade han. Den föll tusen alnar akter om båten, men Åman visste, hur det skulle känts, om den träffat pipan.

Syskonen gingo ned från hällen och hem mot stugan. Olava vände sig ett par gånger och såg efter Åman. Meli vände sig ingen gång. Per och Marit sprungo före och hunno därför först in till lillebror. Snart försvann den sista, Olava, också. Åman stod stilla och bara drog och drog i sin ena schallettsnibb. Efter en stund klättrade han varsamt ned från berget och gick bortåt — långt bort — öfver diket — fram öfver ängen — ett par hundra alnar bort — ända ned till stranden, där skogen vidtog. Där stod han länge och såg ned i vattnet. Det plaskade och sköljde hans solbrända små fötter. Han blott stirrade ned mot botten, som låg tre fyra tum djupt. Så drog han schalletten från

hufvudet och fick med mycken möda upp knuten, hvarpå han bredde ut schaletten på torra sanden. Och så började han arbeta. Flata stenar och runda stenar och kantiga stenar, stora som nötter, sand och kvistar och tång och snäckor — allt samlade han, tills han icke orkade bära mer. Därpå tog han de fyra snibbarna och släpade sin fångst upp mot stugan, uppför de tre trappstegen, öfver tröskeln, in i kammaren och ända fram till sängen, där lillebror mötte med sina porslinsblå ögon . . .

»Här ska' du få!»

Ingen hann förekomma, att Åman tömde hela sin fångst af oskattbara håfvor i den nye härskarens sköte.

Styrman Jansson.

Medan fartyget låg och väntade på ny frakt, var Jansson hemma på ett kort besök hos sin gamla mor. Med tämligen regelbundna uppehåll af ett par tre år plögade han återkomma hem, och vid dessa högtidstillfällen voro alltid några vänner inbjudna för att träffa den vidtbereste sjömannen och höra ett och annat om hans färder. Under sådana berättelsestunder kunde intet rubba allvaret eller värdigheten hos berättaren.

Gumman hade äfven nu stugan full; själf stod hon i spisen och passade kaffepannan.

Piporna voro tända, och Jansson hade fyllt konjaks-glasen åt de manliga gästerna. Man väntade blott på kaffetåren. Till sist kom den, och konjaks-glasen tömdes i kopparna. Jansson sträckte fram en senig och välbildad hand, på hvilken en omsorgsfullt tatuerad bild af ett fregattskepp under segel tycktes hafva god plats.

»Skål nu, mor», sade han, »och tack för sist!»

»Och du ä' verkligen hemma igen», svarade gumman och klappade honom. »Nu har du väl något att tala om, sen du har varit borta så länge. Men drick nu först, pojken min — ja, jag kallar dig alltid pojken, det vet du, Lars, om du än blir aldrig så gammal. Far din kallade mej alltid för stumpan, så länge han lefde, fast jag var

nära ett kvarter längre än han. Drick ut nu, ska' du få dej en påtår!»

»Tack, mor! Jag skulle nog kunna tala om ett och annat», sade Jansson och snodde eftertänksamt den ena röda polisongen, »men jag ä' själf nästan led vid sjöhistorier, för jag har hört så mycket berättas af sjöfolk, som blankt inte ä' sanning, och sådant har alltid plågat mej, mor, ja det har det, ta mej sju tusikatten. Jag minns så klart ännu, hur du sa' till mej, mor, när jag tog hyra första gången: 'Kom ihåg, Lars, sa' du, att du alltid håller dej till sanningen, Lars, sa' du, som din far gjorde!' Och allt sedan du sa' de orden, mor, har jag tänkt på dem och haft nytta af dem också för den skull. Men du ska' tro, att alla tänker inte som jag. Emellertid, vill ni höra på, så nog har jag varit med om litet äfven den här gången. Det kommer nu för mej en särskild liten händelse nere i Söderhafvet, som nog kunde slutat sämre, än den gjorde, om — om — inte — — ja, ni ska' få höra, men jag får tänka efter ett ögonblick för att kunna tala om det *precis så som det var.*»

Styrmanen drack sin påtår med spetsen till och blickade därpå allvarligt omkring sig, som om han varit en predikant. Och så tog han fram ur sin plånbok ett gammalt nött tidningsurklipp.

»Ni har kanske läst i tidningarna», började han, »om ett fartyg, som blef anfallet af vildar och sedan borrhadt i sank, sedan hela besättningen utom två man dödats, det skulle varit för ett par år sedan ungefär. Tidningarna ljuga alltid något, det är riktig skam, men så är det. Jag var med på fartyget, och jag kom undan jämte en matros, en svensk, som hette Lundqvist och som nog lefver ännu. Vi lyckades komma ner i en af vildarnes båtar, medan sjö-

röfvarne som bäst höllo på med att tömma ett vinfat nere i rummet. Det var midt i natten. — Tidningarna säga, att vinfatet stod på däck. — Vi satte af så vackert från skutan och togo till paddlarna eller årorna och rodde sedan för brinnande lifvet utan att våga se oss om. När man rör med paddel, sitter man nämligen med näsan vänd för öfver. Från fartyget hörde vi en stund skrik och skrål och väsen, och vi förstod, att mördarne kommit i lufven på hvarandra och inte märkt, att vi smugit oss undan.

När det blef ljust, tittade vi oss omkring. Fartyget var försvunnet, och inga båtar syntes. Det var omöjligt att vi skulle ha hunnit ro utom synhåll. Vi begrepo, att skutan borrats och att kanaljerna farit sin väg till någon ö. Inte särdeles långt borta sågo vi ett land med palmskog. Vädret var fint, och vi gladdo oss åt räddningen. Så började vi undersöka kanoten för att om möjligt få något att äta. Där funnos två skeppslanternor, en röd och en grön, en kompass och diverse andra saker från fartyget, som vi kände igen. Och till sist hittade Lundqvist en kokosnöt och en liten levande sköldpadda. — I tidningen står det förstas 'två kokosnötter'.

'Räddad!' sa' Lundqvisten.

'Stämmer!' sa' jag.

Kamraten tog sköldpaddan och jag nöten. Men jag vet inte, hvem som hade mesta besväret att komma åt innamätet. Vi hade emellertid godt om tid, och till slut gick det. Litet senare fram på förmiddagen togo vi land.»

»Men», invände en af åhörarne, »hur har det kommit i tidningen?»

»Ja, se här kommer det ledsamma i historien», svarade Jansson och såg i sin åter tömda kaffekopp. »Lundqvisten har

nog berättat det för en engelsk tidning, och så har det kommit hit, men Lundqvisten har inte varit riktigt noga med sanningen — det är en svaghet hos honom liksom hos så många andra bland sjöfolket. — Emellertid, vi tog' landet i skärskådande och började eftersinna hvad det kunde vara för slags ö den där. Någon sextant hade vi inte funnit i kanoten och inte sjökort heller.

'Det här kan bli långvarigt nog', sa' Lundqvisten.

'Jo visserligen!' sa' jag. — Jag har alltid haft för vana att vara så där mera kortfattad af mig.

'Om vi skulle resa en signalstång!' menade Lundqvisten. 'Det ä' nog bäst att börja i tid med anstalter att komma härifrån'.

'En signalstång var det', sa' jag.

Det tog hela dagen för oss att få passande ämne till stängen. Fram emot skymningen fann Lundqvisten en väg, som ledde inåt ön. Han hade inte gått länge på den, förrän han mötte en häst. Jag stod just och najade fast min halsduk vid stängen, då kamraten kom ridande.

'Hästen betyder, att vi ska' ge oss härifrån', menade vi båda. Så reste vi stängen. Men någon seglare syntes inte.

Det var snart mörkt som i en säck, i synnerhet inåt snåren. Vi kommo öfverens, att jag skulle rida och Lundqvisten följa efter och hålla god utkik. Jag äntrade upp.

'Lundqvist!' sa' jag.

'Styrman!' sa' han.

'Hvar ä' lanternorna?' sa' jag.

'Lanternorna var det', sa' han och gick efter dem i båten.

Så tände han dem och hängde dem på mina fötter, grön om styrbord och röd om babord. Kompassen tog kamraten. — Om allt detta nämner tidningen inte ett ord.

'Allt klart, styrman!'

Jag satte kurs åt skogen. Vi hade knappast behöft kompassen, ty hästen kände farvattnet. Öarna där nere i Söderhafvet äro för det mesta vulkaniska med branta stigningar från sjön, och jag märkte också snart, att jag ville sacka akter öfver på hästryggen. Det är ett osant förtal, att sjömän inte ä' ryttare. Ingen rider på så många slags hästar som sjömannen. Lundqvisten hade tagit ena paddeln med, och med den stöttade han litet då och då, när jag kom för nära svansen. Omsider voro vi uppe på högplatån. Då kom månen upp ur hafvet, röd i början men snart hvit som en lanterna. Ni ha inte sett månen lysa på palmer och palmblad. Det ä' fint det, ska' jag säga. Hvertenda blad och strå är af silfver. Och det knäpper och knastrar och hvisslar och tisslar i skogen af insekter och flugor och syrsor och grodor. Och rundt omkring en sådan där liten ö ligger hafvet så fritt som en sjömans sinne — ja, ta mej tusikatten, får jag inte lof att snart ge mig ut igen!

'Styrbord lite!' hviskade Lundqvisten och satte handen öfver ögonen.

'Seglare?' sa' jag.

'Rätt för ut, styrman!'

Nu såg jag honom också. Det var en häst med karl på. Han stannade för några ögonblick, men just som jag skulle gira litet styrbord för att gå klar, lade han dikt babord och föll rundt och satte i väg, så att jag såg bara hästsvansen snurra som en propeller bort i busksnären. Med detsamma tog min häst fart och började jaga. Men Lundqvisten var inte sen att hänga efter. I skenet från lanternorna kunde jag se, att det gick fort undan. Jag tänkte,

att om det bara ville bli stopp någon gång, skulle Lundqvisten få ta' min törn på hästryggen.

Och till slut blef det stopp. Där låg en stor hydda af bambu och lera, och vi såg genom en springa, att det lyste innanför.

'Här ä' ett anslag', sa' Lundqvisten och tog ena lanternan och lyste på en tafla vid ingången. På taflan stod det:

'En afgud förevisas. Entré 25 öre.'

'Styrman, ska' vi inte in och se på afguden?' sa' Lundqvisten.

'Jo, det ska' vi visst!' sa' jag.

Det var folktomt där inne, men på ett tomfat midt på golvet satt en person, som bara hade smärtingsbyxor och halmhatt på sej och som var målad med rödfärg i ansiktet och hade bladguld på näsan. Han satt stilla som en död.

Vi gick rundt omkring och tittade på honom. Då sa' Lundqvisten:

'Styrman, det var en ful f-n!'

Med detsamma vred afguden på sej.

'Jag hör herrarne talar svenska!' sa' han. 'Det var roligt att höra. Jag ä' skeppsbruten liksom herrarne och ä' inte någon afgud utan Pettersson från Uddevalla'.

'Det ä' väl inbringande nog att vara afgud?' sa' jag.

'Åja, jag kan inte klaga — men förb-dt enformigt i längden, ska' jag säja herrarne. Det ä' väl ingen af herrarne, som har en tidning på sej, helst en skämttidning?'

Det hade vi inte, men Lundqvisten bjöd afguden på snus.

'Herrarne ämna förstås segla med första lägenhet?' frågade han.

'Stämmer!' sa' jag. 'Men säg oss, hvad ä' det här för slags land och folk? Ä' det något fint folk?'

'Inte i smaken åtminstone', svarade Pettersson, 'eftersom det här brukas att äta hvarandra. Och jag ska' säga, att herrarne får allt passa sej. — Tssst!' sa' han, 'nu kommer di! Det blir nog bäst för herrarne att spela afgud liksom jag. Synd, att jag inte ska' ha mer bladguld — höfdingen tog det, som jag hade på magen — men kanske herrarne själfva ha något annat, som lyser eller blänker?'

Vi funderade, medan vi hörde krigsmusik utanför närma sig.

Lanternorna! Vi hade ställt dem från oss vid ingången.

Lundqvisten ut som en pil efter dem.

'Om nu herrarne sätter sej en på hvardera knäet hos mej', sa' Pettersson, 'och håller hvar sin lanternorna, så tänker jag det hela ska' ta sej rätt imponerande och högtidligt ut. Kompassen hänger jag på bröstet.'

Snart blef det lif i hyddan. Musiken kom in med trummor och benflöjter, och höfdingen bars af fyra infödingar på en gammal kajutdörr och stannade med hela hofvet midt framför oss. Men som bärarne fick syn på oss med lanternorna och såg, att det sken rödt och grönt om bladguldet på Petterssons näsa, släppte två af dem kajutdörren, så att höfdingen gick i däck.

'Sitt stilla!' hviskade Pettersson.

Vi gjorde så. Höfdingen låg på alla fyra och höll näsan dikt mot jorden.

'Stilla bara!' hviskade Pettersson.

Det hade blifvit tyst med musiken. Efter en liten stund smet bärarne så vackert ut med kajutdörren, och snart

började den ene efter den andre laga sig undan, så att till sist bara höfdingen blef kvar.

'Ge mej snusdosan!' hviskade Pettersson till Lundqvisten.

Efter ännu en stund började höfdingen plira litet på oss, ungefär som en igelkott, som börjar lugna sej, och så småningom krälade han om, så att han satt som en pung-rätta på bakbenen och stirrade oss rätt i synen.

'Pass' på nu!' hviskade Pettersson.

Med detsamma välte han flinkt ut snusdosan i ena handen och hifvade allt snuset rätt i synagogan på höfdingen, som flög upp i luften som en skällad katt och började vråla och spotta och rifva sig i ögonen.

'Nu lämnar jag platsen som afgud!' sa' Pettersson och snodde ut genom ett hål; och vi efter förstås med lanternorna under kavajerna.

'Folket tror, att höfdingen har blett galen', sa' Pettersson och bara sprang, 'och under tiden få vi försprång. Herrarne ä' goda och bara följer mej, så ska' vi nog klara ut det till sist'.

Det gjorde vi. Och när vi kom ned till sjön, fick vi se ett fartyg och började signalera med lanternorna, tills vi voro varskodda. — Här står i tidningen: 'De skeppsbrutna blefvo upptagna på en holländsk brigg, som omsider land-satte dem i Batavia'. — Ja, det är så godt som det enda i hela tidningsnotisen, som är full sanning, men att Lundqvisten inte har låtit införa ett enda ord om hur alltsammans gick till, ända från det vi lämnade vårt fartyg i kanoten, — det är nästan lika så illa som att narras. Men, stackars Lundqvisten, han har nog inte haft en sådan mor, som jag har...»

Pris 2 kr. 50 öre.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, LUND

15000

400999127